

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 49 13. decembra 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice - v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Živa Drole, Milenko Strašek, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Zokalj-Jesih

Lektor-redaktor:
Katja Hvala

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Na sončni strani sveta
str. 4-5

Razširjeni
zgodovinski okviri
str. 7

Priklenjeni v
strminah na svojo
zemljo
str. 9

Še tako kratek korak
je spoštovanja vredna
razdalja
str. 10

Zločini, ki ne morejo
zastarati
str. 11

Prašnikarjeva domačija na Okroglici, nedaleč od Lisce, pod strmim Lovrencem stoji samotna, priklenjena v strmino, vendar je svetel odsev tistih dni, ki so nam vsem v ponos.

Tudi iz šestih padlih borcev-kurirjev, mladih fantov dvajsetih let, je zrastel nov svet veselih ljudi.

Naj bo ta svetloba velike samote dokaz, da se lahko del lepega sveta naseli tudi med te zapuščene obronke, da bi začelo življenje dotekati nazaj, ne pa da odteka v dolino!

Foto: T. Urbas

»Zdaj, ko se svet skuša znebiti predsodkov in ponižanja, ki so človeštvu že prevečkrat prinesli nesrečo, je splošna deklaracija o človekovih pravicah, katere obletnico proslavljamo, merilo naše privrženosti vrednotam, ki jih oznanjujemo, in ki jih moramo spoštovati.

Izražanje te privrženosti presega okvire običajnega rituala. Terja postopno raziskovanje stanja človekovih pravic v današnjem svetu.

Proslava dneva človekovih pravic nas letos opozarja, da je treba nujno še veliko storiti, da bi se prepad med težnjami in dosežki zmanjšal. Pred kratkim smo se soočili s tragičnimi dogodki, ki so nešteto ljudi na različnih koncih sveta odtrgali od njihovih ognjišč.

Množično kršenje človekovih pravic je še vedno boleča stvarnost. Človekovo dostojanstvo in vrednost še vedno ni sta v celoti priznana v svetu, kjer še obstaja raso, etnično in versko razlikovanje, kjer zanemarjajo zakone in namesto njih izvajajo nasilje. Želja, da bi se znebili strahu, naj bi se šele uresničila, po vsem svetu.

Človekove pravice je treba razumeti tako v posamičnem kot v splošnem smislu. Ne bomo mogli odpraviti bolezni in kriti osnovnih potreb, če se nam ne bo posrečilo vzpostaviti nove mednarodne gospodarske ureditve, ki nam bo pomagala zagotoviti hrano, zatočišče in medicinsko nego za vse narode.

Dokler bo obstajala revščina, dokler bomo največji del svetovnega bogastva porabili za kopičenje orožja namesto za blaginjo človeštva, se ne moremo tolažiti z mislijo, da delujemo v duhu deklaracije o človekovih pravicah.

Danes je v resnici dovolj vzrokov za zaskrbljenost in nestrpnost, so pa tudi nekatera ugodna znamenja. Navzlic vsem oviram je mogoče ugotoviti, da se v svetu krepi spoznanje, da kršenje človeških pravic ne krepi stabilnosti nobene družbe, sistema ali režima.

Še več, počasi, a zanesljivo se oblikuje celovitejša razumevanje človekovih pravic, ki presega razlike v kulturnem izročilu, politični ideologiji ali stopnji gospodarskega razvoja. To se kaže predvsem v široki pahljači humanitarnih problemov, s katerimi se Združeni narodi danes ukvarjajo. To velja tudi za tako pomembna vprašanja, kot so pravice žensk, otrok in starejših, odprava verske nestrpnosti in korektno ravnanje z manjšinami.

Pri uresničevanju svojih ciljev v okviru človekovih pravic so Združeni narodi odvisni od podpore vlad, uglednih osebnosti in javnega mnenja v vseh državah.

To je postopen proces, njegov sad pa bo odprava strahu in obupa, ki se ju mora človeški duh znebiti. Na današnji dan naj bo vsa naša pozornost usmerjena k temu vzvišenemu cilju.

Kurt Waldheim ob 10. decembru, dnevu človekovih pravic

Milan Daljević:

Samozaščita – tudi varstvo vsakodnevnih interesov človeka

Milan Daljević, izvršni sekretar v predsedstvu centralnega komiteja ZKJ, v pogovoru z urednikom Komunista Dušanom Bogavcem:

– Zveza komunistov bi se morala veliko bolj organizirano zavzeti za to, da bi družbeno samozaščito širše pojmovali. Zveza komunistov mora spodbuditi milijone delavcev v industriji, v kmetijstvu in v družbenih službah, da se v svojem delovnem okolju spopadejo z negativnimi pojavi, ki vodijo v gospodarski kriminal, ki omogočajo nezakonito delovanje in povzročajo milijardno škodo, ki zmanjšujejo družbeno premoženje, ki siromašijo organizacije združenega dela in družbenopolitične skupnosti.

K temu naj dodam, da bi morali družbeno samozaščito bolj občutiti tudi na jugoslovanskem tržišču. Na tem področju je precej problemov, ki negativno vplivajo tudi na učinkovitost splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Mimo tega si še vedno ne prizadevamo dovolj organizirano in učinkovito za uresničitev ustavnih načel na tem področju. Ni skrivnost, da se posamezne organizacije vedejo monopolistično, da za vsako ceno poskušajo ohraniti ta svoj položaj, s tem pa seveda ogrožajo temelje enotnega jugoslovanskega tržišča. Govorimo lahko o zapiranju tržišča, o omejevanju prometa blaga, o nelojalni konkurenci, kar vse nam povzroča znatno materialno in politično škodo.

Izkušnje kažejo, da je boj proti takšnim pojavom in proti gospodarskim prekrškom, proti kriminalu, poneverjanju in proti drugim oblikam prilaščanja družbenega premoženja lahko učinkovit le tedaj, ko preraste v široko družbeno akcijo, skratka, ko postane stalna naloga družbene samozaščite. Vztrajati moramo torej v zahtevi, da razširimo vsebino samozaščite, da bo zajela, kot je bilo poudarjeno na 11. kongresu, tudi varstvo vsakodnevnih interesov človeka ter njegovega življenjskega in delovnega okolja.

Andrej Marinc:

Napredujemo kljub slabostim

Na slovesnosti ob šestdesetletnici zreškega Uniorja, ki je bila 30. novembra 1979, je govoril član predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Andrej Marinc in med drugim rekel:

– Sedanje gospodarske razmere so precej zapletene, v nekaterih primerih celo kritične. Mi, Jugoslovani, tega ne prikrivamo. Nedavno smo o tem odkrito spregovorili v naših skupščinah in zlasti v predsedstvu SFRJ in ZKJ sta poglobljeno analizirali razmere. Toda, naj kar takoj povem, da so naše razmere, v primerjavi s stanjem v nekaterih razvitih deželah Zahoda, pa tudi Vzhoda, še kar dobre. Napredujemo kljub slabostim in naši ljudje dobro vedo, da se za takšne rezultate lahko zahvalimo sebi, svojemu delu in socialističnemu samoupravljanju. Vendar so se začele kopičiti slabosti, zaostrene tudi zaradi gospodarskih razmer v svetu, ki so to pot bistveno vplivale na razmere pri nas, učinek tujih cen, skupno z dražjo nafto, znaša v letu 1979 več kot milijardo dolarjev.

Učinki elementarnih nesreč so prav tako ogromni. Toda to niso poglavitni razlogi za sedanje slabosti. Začeli smo živeti preko naših možnosti in nestabilizacijsko se obnašajo zlasti v sredinah, ki slabo gospodarijo.

Upreti se moramo zaviranju uspešnega razvoja samoupravljanja

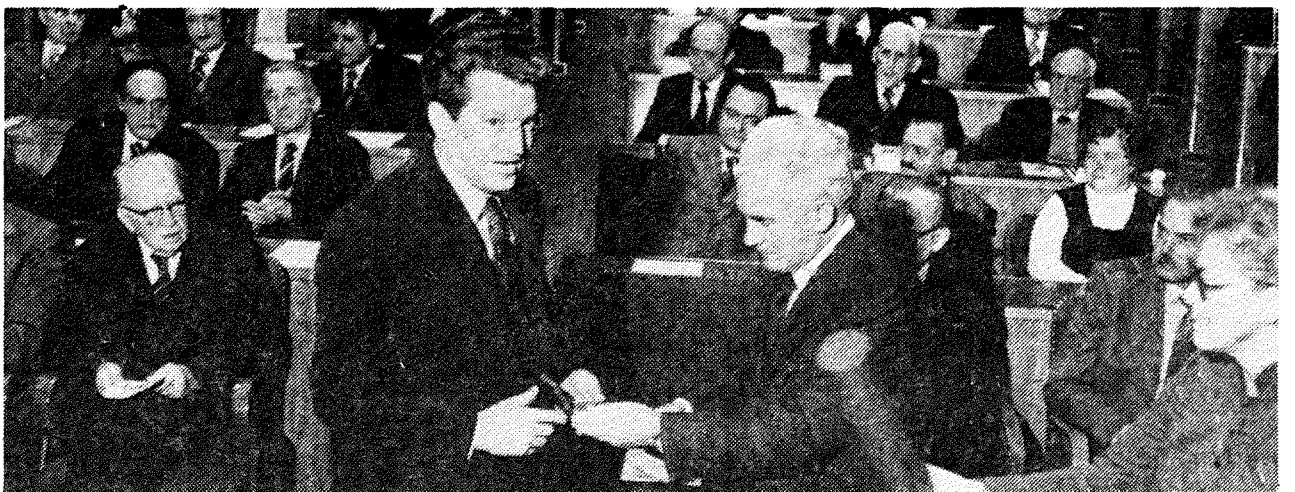
Prihodnje leto bomo slavili že trideseto obletnico sprejema zakona o delavskih svetih. Ni dvoma, da smo dosegli v tem obdobju velik napredek pri uveljavljanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov, še posebno, če upoštevamo objektivne okoliščine in težave, ki so nas pri tem spremljale. Ta napredek je bil posebno očiten v obdobju zadnjih nekaj let, z uveljavljanjem nove ustave in zakona o združenem delu. K takšnemu napredku pa je nedvomno prispevala tudi aktivnost slovenskih in jugoslovanskih sindikatov.

Tako imamo zdaj tako rekoč že v celoti oblikovano zgradbo samoupravno organiziranega družbenega dela in vsaj formalno uveljavljene tudi samoupravne družbenoekonomske odnose na vseh poglavitnih področjih družbene reprodukcije in na vseh ravneh družbene organiziranosti. Če pa globlje in dovolj kritično razčlenimo stvarne družbene razmere, moramo kljub velikemu napredku ugotoviti, da dejansko še vedno nismo presegli upravljanja v imenu delavcev in uveljavili samoupravljanja kot prevladujočega družbenega odnosa v celotni družbeni reprodukciji. Tako imamo z zakoni in samoupravnimi akti že zelo dobro opredeljene samoupravne odnose, pravice in dolžnosti in delavci se o njih izrekajo na številnih zborih in referendumih. Navzlic temu pa veliko delavcev v resnici še vedno deluje in razmišlja kot mezdni delavec. Še več pa je takšnih, ki se že kar dobro zavedajo svojih samoupravljalnih pravic, manj pa svoje odgovornosti za

izmišljene dileme sedanjega družbenega trenutka. Če pa bi zdaj dopustili zastoj ali celo nazadovanje pri uveljavljanju samoupravnih odnosov, bi se vsi sedanji problemi in nasprotja samo še huje zaostri, kar bi nas lahko že v kratkem privedlo do resne družbene krize, podobne tisti pred desetimi leti. Vsekakor imamo danes dovolj izkušenj in moči, da to preprečimo.

Pri tem imamo tudi sindikati pomembne naloge in obveznosti v skladu z njihovo družbeno vlogo, ki jo opredeljuje ustava, z njihovimi realnimi zmogljivostmi.

Temeljna naloga sindikatov bo vsekakor tudi v bodoče uveljavljanje samoupravnih družbenih odnosov. Vendar moramo uresničevanje te naloge najtesneje povezovati s prizadevanji za povečanje produktivnosti dela in gospodarnosti v smislu preprostege gesla: Ni dobrega samoupravljanja brez dobrega gospodarjenja. In obratno, nobenega gospodarjenja ne moremo imeti za dobro, če se ob njem ne uveljavljajo uspešno tudi samoupravni odnosi. To ni samo družbenopolitična, temveč tudi gospodarska nujnost. Saj v naših družbenih razmerah ni mogoče dosegati povečanja produktivnosti dela, večje delovne discipline in odgovornejšega ravnanja s produkcijskimi sredstvi niti z zastraševanjem delavcev z odpustom in nezaposlenostjo, torej z disciplinskimi kaznimi, niti s hierarhičnimi odnosi med delavci, niti s samim družbenopolitičnim osveščanjem delavcev. To je možno doseči

smotno gospodarjenje z družbenimi proizvodnimi sredstvi in dohodkom. Vendar za takšen odnos ne moremo obtoževati teh delavcev samih, temveč moramo iskati vzroke zanj predvsem v počasnosti in nedoslednosti družbene akcije, torej tudi akcije sindikatov, pri uveljavljanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in preseganju preživelih kapitalističnih in birokratsko-etastičnih metod in odnosov pri upravljanju družbene reprodukcije, torej takšnih odnosov, ki objektivno ohranjajo mezdni položaj delavca, in zato zmanjšujejo tudi njegovo odgovornost za povečanje učinkovitosti njegovega lastnega in združenega dela.

To moram poudariti tudi zato, ker se prav zdaj vse pogostejše s prstom kaže na samoupravljanje oziroma na krepitev delavčevih pravic kot na enega poglavitnih vzrokov za gospodarsko nestabilnost in druge gospodarske težave, za povečanje vseh vrst potrošnje v škodo akumulacije, za povečano odsotnost z dela in premalo smotno izrabo delovnega časa in podobno. K takemu mnenju nehoti prispevajo nekaj tudi posamezni družbeni delavci in organi z razglasjanjem nepreverjenih podatkov in s pavšalnimi kritikami na račun posameznih gospodarskih problemov in ukrepov.

V takšnem položaju je zdaj najpomembnejše, da se vse organizirane socialistične sile, z zvezo komunistov na čelu, odločno upro vsem poskušom kompromitiranja samoupravljanja in zaviranja njegovega uspešnega razvoja. To bo odločilno prispevalo h krepitvi politične in gospodarske stabilnosti in pomagalo uspešno razreševati tudi vse resnične in

predvsem z uveljavljanjem delavca kot gospodarja, torej s povezovanjem njegovih samoupravnih pravic z odgovornostjo za uspešno gospodarjenje in seveda z uveljavljanjem dosledne delitve po delu in rezultatih dela. Pri tem pa je pomembno tudi objektivno in sprotno obveščanje delavcev o rezultatih gospodarjenja ter o posledicah posameznih odločitev in ukrepov.

Samo pod temi pogoji tudi prizadevanja sindikatov za povečanje produktivnosti dela in večjo delovno disciplino delavci ne bodo pojmovali kot priganjaštvo po naročilu upravljalških sestavov in v imenu nekakšnih višjih družbenih interesov, temveč bodo sprejemali takšna prizadevanja sindikatov kot napredno družbeno akcijo, ki je v neposrednem interesu delavcev samih.

Pri tem je treba poudariti, da sindikati kot množična politična organizacija povezujejo in zastopajo vse delavce v združenem delu oziroma celotni delavski razred, torej vseh 800.000 slovenskih delavcev, ki so vključeni v sindikate. Takšen delavski razred pa je seveda zelo raznolika socialna skupnost, ki ima sicer nekatere skupne globalne in dolgoročne zgodovinske interese. Hkrati pa obstajajo tudi zelo razčlenjeni in pogosto tudi nasprotujoči delni interesi posameznih slojev delavskega razreda oziroma delov združenega dela, kakršni pač izhajajo iz njihovega zelo različnega družbenoekonomskega položaja.

Iz govora tovariša Vinka Hafnerja ob podelitvi zlatega znaka sindikatov za leto 1979, 10. decembra 1979

Niko Šilih šestdesetletnik

Član sveta republike in družbenopolitični delavec Niko Šilih je 8. decembra praznoval svoj šestdeseti rojstni dan. Marca 1941 je postal član okrožnega komiteja KPS, septembra pa je odšel k partizanom. Bil je politkomisar Tomšičeve, Gubčeve, 15. belokranjske brigade ter politkomisar južne grupe odredov. V svojem več kot štiridesetletnem aktivnem delu je opravil pomembne družbenopolitične naloge. Za svoj življenjski jubilej je prejel red jugoslovanske zastave z lento.

O delu odbora odborov enot in služb NOV in POS pri republiškem odboru ZZB NOV

Prihodnje leto knjiga o domicilih

»Odborov enot NOV in PO Slovenije ter njenih služb in posebnih oddelkov je danes že toliko, da je bilo nujno ustanoviti koordinacijski organ, ki naj bi vsaj v osnovah delovanja povezoval delo med odbori,« nam je uvodoma povedal predsednik tega odbora Franci Kolar.

Na dnevnem redu osme redne seje so člani odbora obravnavali v prvi vrsti sklepne naloge za pripravo knjige o domicilih, ki bo izšla pri skupnosti slovenskih občin. Poleg tega so obravnavali tudi pregled sedanega pisanja monografij posameznih domicilnih odborov in vprašanja o delu sveta za tradicije ter samega odbora, ki se je na tem sestanku sestel v letu 1980.

Da bi si nekoliko osvežili spomin o domicilih nasploh, smo prosili tovariša Kolarja, naj nam v osnovnih obrisih pove, kako je sploh prišlo do ustanavljanja domicilov, koliko jih je ter kakšne so njihove usmeritve in delo.

Takole nam je povedal: »Domicilnih odborov enot NOV in POS je ta čas pri nas že okoli sto, če pa prištejemo še odbore OF in nekaterih služb naše partizanske vojske, se število povzpne na več kot sto šestdeset. In če k temu dodamo še dejstvo, da imajo nekatere enote več domicilov hkrati, potlej je vseh skupaj kar več kot tristo petdeset.«

Poleg »klasičnih« odborov enot je nekaj tudi takih, ki imajo svoje posebnosti tako po tem, koga vse združujejo kot tudi po tem, kako razvejana je njihova dejavnost. Eden takih je na primer že odbor koroških partizanov, ki združuje koroške borce s te in one strani naše državne meje. Tudi odbori divizij so v svojem bistvu bolj koordinacijska telesa med odbori posameznih brigad in skušajo njihovo delo usklajevati, zlasti na tistih področjih, ki so vsem brigadam skupna.

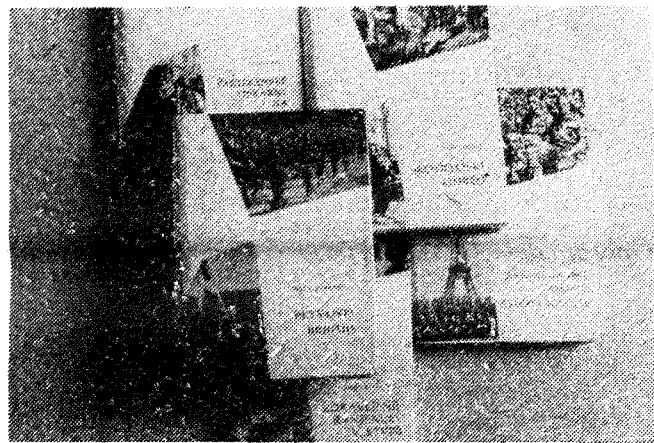
Odbori nekaterih vojnih področij so zajeli zaledno vojsko, ki se je razvila iz narodne zaščite in drugih terenskih organizacij za po-

moč pri ustanavljanju organov in organizacij ljudske oblasti... Tako so nastali na primer odbori goriškega vojnega področja in drugih, ki združujejo vse nekdanje tovariše, ki so delali bodisi v partizanskih delavnicah, pri obveščanju, pri preskrbi in oskrbi ali pri drugem delu na območju, kjer se je zadrževala naša partizanska vojska in od koder je odhajala v oborožene akcije.

Tu so še odbori partizanskih bolnišnic, odbor zdravstvenih delavcev (ki je, mimogrede povedano, izredno aktiven), odbori različnih

školiških zapornikov in izseljencev, ki združujejo sotovariše iz izseljencev, ki združujejo sotovariše iz posameznih taborišč in delujejo včasih tudi na mednarodni ravni (kot na primer odbor za Rawensbruck). Lahko bi omenili še katerega od odborov, ki so svojevrstni, tak je na primer odbor slovenskih kulturnih delavcev, ki mu je domicil podelila Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije...

O pripravi knjige o vseh teh odborih nam je tovariš Kolar povedal, da jo pripravlja za izdajo skupnost

Poglavitno skrb je treba posvetiti zbiranju še preostalega primarnega dokumentarnega gradiva in pridobivanju avtorjev za pisanje knjig o NOB.

služb kot intendant, inženir, obveščevalci pa odbori enot, ki so se deloma bojevale izven slovenskega ozemlja, odbori borcev, ki so se bojevali v Sovjetski zvezi in prispeli z rdečo armado v Jugoslavijo ter se bojevali v skupnih bojih na sremski fronti... Cela vrsta odborov torej, ki dovolj zgovorno pričajo o razvejanosti partizanske vojaške organiziranosti pa tudi o organiziranosti na terenu. Res je, da so se odbori aktivistov začeli ustanavljati kasneje kot odbori enot, vendar so tudi aktivisti v zadnjem času poprijeli za delo bolj živahno. Seveda pa v tem pregledu domicilnih odborov ne smemo pozabiti odborov internirancev, voja-

slovenskih občin, kot je pred leti že izdala knjigo praznikov slovenskih občin. Delo za izdajo te knjige gre že precej h koncu, zbrani pa bodo v njej vsi podatki o ustanovitvi in delovanju enot in služb, OF in drugih. Knjiga bo na zanimiv način odkrivala širino narodnoosvobodilnega boja, hkrati pa bo zanimiva tudi zato, ker bo dala pregled aktivnosti nekdanjih borcev v teh domicilnih odborih, ki so povsem slovenska posebnost, saj te oblike dela in združevanja nekdanjih udeležencev NOV v ostalih republikah ne poznajo. Tovariš Kolar je pri tem naglasil, da ne gre za posebne zasluge, pač pa za posrečen način, kako

so se nekdanji sotovariši v boju zbrali. To zbiranje in delovanje domicilnih odborov pa ni le praktične vrednosti za zbiranje zgodovinskega gradiva in nastajanje spominskih zapisov o narodnoosvobodilnem boju. Tovariš Kolar misli, da organiziranost teh odborov nosi v sebi še neko drugo sporočilo, ki je uporabno za današnji čas – za sporočilo, ki pravi, da je naš narod tudi danes in kadarkoli lahko enako pripravljen varovati svojo svobodo, kot jo je znal skrajno organizirano in uravnano izvajevati v minuli vojni.

Odbor odborov je na svoji minuli seji ugotavljal tudi, kako daleč je že pisanje monografij za knjižnico NOV in POS ter knjižnico OF. Tovariš Franci Kolar nam je v zvezi s tem dejal, da obstajajo nekateri problemi, zlasti kar zadeva iskanje primerljivih avtorjev za pisanje posameznih monografij. Mnogi plodoviti avtorji prejšnjih let so se namreč že utrudili. Nekaj je sicer mlajših, ki so poprijeli za peresa, vendar je število le-teh mnogo pre-skromno, da bi lahko uresničili vsaj večino načrtov odborov enot in služb NOV in POS ter OF.

»Ključni problem, o katerem je bila beseda tudi na minulem našem sestanku, je dostopnost osnovnih dokumentov iz NOB oziroma druge svetovne vojne,« nam je povedal tovariš Kolar. »Kasnimo tudi z izdajanjem zbornikov s takimi dokumenti, poleg tega pa je do stop do nekaterih znanih dokumentov, ki so v tujini, težak ali nemogoč. Zelo malo je bilo storjenega tudi za pisanje nekaterih knjig na temo narodnoosvobodilne vojne in boja, skratka, gre za vrsto nalog in načrtov, ki so vsaj v osnovi skupne vsem odborom, zato ta koordinacijski odbor za prihodnje leto tudi ni načrtoval posebnih nalog, saj je treba že začeti akcije speljati do konca, pri svojem delu in delovanju pa upoštevati tudi pobude tovariša Tita.«

B. Ž. J.

Seja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

V veliki dvorani skupščine SR Slovenije bo danes, v četrtek, 13. decembra, seja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki jo sklicuje njen predsednik Janez Vipotnik.

Na seji bodo borci obravnavali aktualne probleme ekonomske politike v prihodnjem letu, osnutke gradiv za razpravo republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije v zvezi z bližnjo volilno sejo RK SZDL, problematiko muzejev revolucije in NOB v Sloveniji, kadrovske zadeve in še nekatera vprašanja, ki zadevajo organizacijo.

B. Ž. J.

Skupaj s koordinacijskim odborom za vprašanja borcev pri SIS socialnega varstva

Posvet o socialnih in zdravstvenih vprašanjih borcev

Občinski odbor ZZB NOV in koordinacijski odbor za vprašanja borcev pri samoupravni interesni skupnosti socialnega varstva občine Nova Gorica sta 19. in 21. novembra 1979 organizirala v Novi Gorici posvet o socialnih in zdravstvenih vprašanjih borcev. Na posvetu so predstavniki pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja ter službe za vprašanja borcev pri skupščini občine Nova Gorica razlagali zakonske predpise in pravice, ki jih imajo borci NOV in njihovi družinski člani po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov-borcev, o obsegu pravic, ki so zagotovljene borcem NOV po predpisih o zdravstvenem varstvu ter o pravicah do priznavalnine udeležencev NOV, borcev za severno mejo v letih 1918–1919 ter slovenskih vojnih dobrovoljcev iz vojn 1912–1918 in njihovih družinskih članov.

Posvet je vodil predsednik občinskega odbora ZZB NOV občine Nova Gorica tovariš Mirko Remec, udeležili pa so se ga predsedniki in tajniki krajevnih organizacij zveze borcev NOV, predsedniki komisij za socialna vprašanja borcev pri krajevnih organizacijah zveze borcev in pri krajevnih skupnostih iz novogoriške občine.

Na posvetu so se domenili, da morajo s temi vprašanji nujno seznaniti vse borce. Zato bodo o teh vprašanjih razpravljali in razlagali pravice borcev, ki jim gre do zakonskih predpisih, na skupščinah krajevnih organizacij zveze borcev NOV, ki bodo v prihodnjem letu.

Lojze Kristančič-Minko

Kako je z zdravjem jeseniških železarjev-borcev

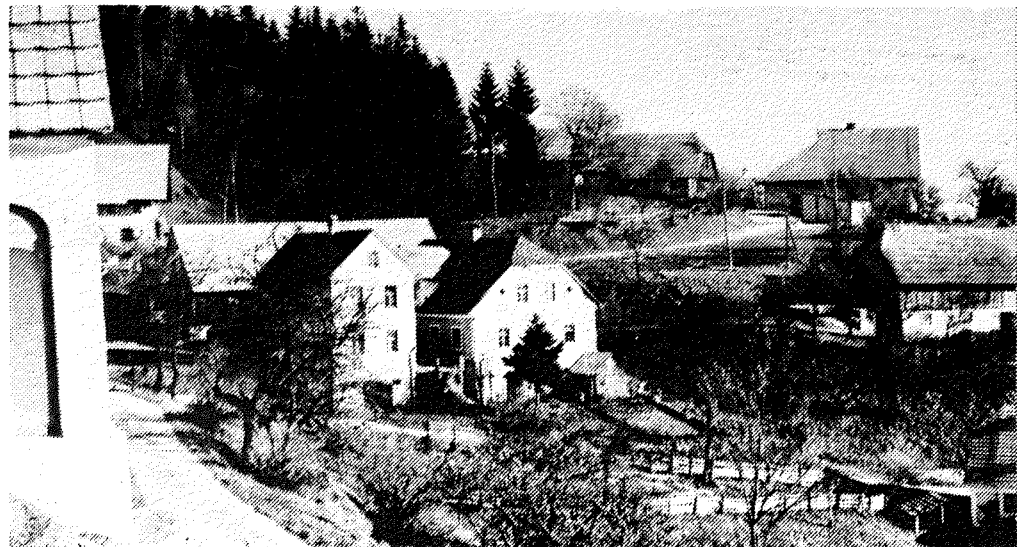
Zdravstveno stanje borcev-železarjev je slabo. Tako so ugotavljali na minuli seji odbora aktivna ZB jeseniške železarne. Take ugotovitve je podprla s strokovne plati dr. Vesena Furlan-Zidar, ki je povedala, da dajejo podoben slabega zdravstvenega stanja preventivni pregledi, ki pogosto odkrivajo obolenja srca in ožilja, dihal in drugih organov, vse pa ne v začetnih oblikah bolezni. Pri svoji razlagi je zdravnica poudarila, da bi tako stanje lahko uspešno izboljševali le s pravočasnim preventivnim ukrepanjem. To pa pomeni, da morajo borci prihajati na preglede pravočasno, in ne šele, ko se bolezen pokaže že v razviti in hujši obliki. Zdravnica Furlanova je zato predlagala več sodelovanja in tak način vabljenja na preglede, da se bodo borci raje odzivali.

Železarji-borci so na svoji seji tudi ugotavljali, da je stanje

na področju zobozdravstva veliko slabše, ter da je čas šestih ur na teden, kolikor ga je odmerjenega sedaj za zobozdravstvene preglede, odločno premalo. Kaže pa, da tega stanja ne bo mogoče izboljšati do uvedbe tako imenovane »tretje ambulante«. Borci so na vprašanja iz zobozdravstvene problematike opozorili zato, ker gre v večini primerov zobozdravstvenih uslug za borce za večja popravila (večje potrebe po popravilih zob) in pogosto za protetična dela.

Na seji so zadolžili poverjenike, ki bodo pripravili sezname borcev, potrebnih zdraviliškega zdravljenja, in jih bodo pozneje uskladjali pri občinskem odboru ZZB NOV ter predali zdravniku. Domenili so se tudi, da bodo poverjeniki posredovali sotovarišem vabila za preventivne preglede.

B. B.

Skomarje, vasica, ki se je vgnezdila na tisoč metrih nadmorske višine, pozna tudi senčne strani.

Nekje daleč nad zadnjimi hudinjskimi samina-mi, precej na desno se je iz smrekovega gozda belil zvonik skomarske cerkvice, sta enakomerno tolkla v les cepina, in to je bilo tudi vse, kar se je dalo slišati. Tišina, neskončen mir, pomladansko toplo sonce, ki je privabilo iz zemlje telohe in nič kaj sramežljive počitniške hišice kdo ve katerih mogotcev pa na redko posejane pustote. Kraljestvo skomarskih, resniških in hudinjskih »holcerjev«.

Kotnikova, oče in sin, Jernač in Stanko, sta se motivirala med smrekovimi debli, zabadala jeklo v muzejno meso in ga potiskala na traktorsko prikolico.

Človek bi sredi te tišine, gozdovom utrgane, pričakoval, da se bo utrgal plaz besedi, toda gornjanci so redkobesedni, zaprti vase in v svoja pričakovanja. Da je gozd njihov, smo vendarle dorekli in naredili vsak svoj korak, se približali vsaj za ped drug drugemu in mežikali v radodarno decembrsko sonce in stresli besedo dve o vremenu. Stari bi govorili, mladi pa se je nezaupljivo oziral okoli sebe, iščoč bogve kaj in koga, morda tudi malo nejevoljen, a ne neprijazen.

Radi bi posedli po hloh-dih, bržkone bi tudi onadva odvrгла cepine, se zastrmeli proti saminam, nasmejali trdemu pogo-

voru o vremenu, in vendar se ni zgodilo nič takega. Mladi je molčal, stari pa je vprašujoče vrtal s cepinom med hloh-djem, ja, devet do deset glav živine imamo, je naposled le zaupljivo mežiknil proti meni, les, les je glavno, brez tega bi težko... in se odprl kot knjiga, ko sva zakoračila v zgodovino, na tihe pohorske stezice, med grape in samine. Ne kaj dolgo, bil pa je le, pri partizanih, v Tomšičevi brigadi, ja, tam sem bil, je nekoliko naglušno hlastno zatrdil, kot da bi se bal, da mu ne bom verjel iz kdo ve kakšnega razloga, sramežljivo in okorno, da so besede naravnost štrlele iz stavkov. Tam sem bil, je navrgel, potem pa me je zaradi boleznij zaneslo na kurirsko postajo I/14 in sem blodil vse tja do Konjiške gore, do Stranic, kjer so pošto prevzeli oni drugi... saj so bili skorajda vsi po teh strminah v hosti, ne.

In je tolklo in tolklo še dolgo za mano, neenakomerno in pripovedovalo, da bo sin Stanko le ostal doma, in da drugega izhoda ni. Zemlja in gozd kliče, bi najbrž povedal Jernač, če bi znal po vojaško postavljati besede v primeren red.

Drobljanci se kotalijo v dolino

Prikazali so se izza ovinka, nehote sem pomi-

slil na čredico ovac, skomarski otročaji, s telohom v rokah in rdečico na okroglih, ličecih, s tovarišico v sredi, so se približevali šoli, spomeniku Juriju Vodovniku, pohorskega ljudskemu pesniku, ki jo je znal po domače robato, zavito in prešerno zaokrožiti o preprostih stvareh, o domačni hišici...

S širokokrajnim klobukom se je Jurij Vodovnik vgnezdil na podstavek in s širokimi škrici tople pohorske jakne pa v mogočnih čevljih si ogleduje skomarske otročaje, ki jih kot piščeta varuje Milena Črešnovarjeva, učiteljica podružnične šole Borisa Vinterja iz Zreč.

Gručica, ki se vsako jutro natepe iz vseh vetrov v skomarsko podružnično šolo, da bi v treh razredih, strnjenih v enega samega, posrkala vso učnost, ki jim jo ponudijo, res ni velika: sedemnajst korenjaških drobljencev se preriva med klopki in še imajo dovolj prostora. Kako tudi ne bi, saj letos niso mogli vpisati prvega razreda, ker skomarskega in resniškega pa hudinjskega naraščaja preprosto ni bilo.

Z Magdo Drozgovo, vodjo podružnične šole, sva v toplo zakurjeni šolski izbi skušala prodreti v skomarske šolske skrivnosti. Na robu mize je ležala šolska kronika.

Kot da bi po pohorskih drčah rod zapuščal domove

Na sončni strani sveta

Iz vihnih dni boja v odmaknjeno pozabo

V šolskem letu 1960/61 je v Vodovnikovem rojstnem kraju obiskovalo pouk triinšestdeset učenec, nekaj let prej, takoj po vojni, pa kar triinšedemdeset. Zadnja leta število otrok hitro pada, tudi manj jih je bilo, kot jih je danes.

»Od lani imamo celodnevno šolo, razlago dobro razpoložena Magda Drozgova, stavba je, na srečo obnovljena, imamo tudi centralno kurjavo. Vse je torej lepo in prav, največ težav pa nam povzroča prav upadanje števila otrok. Na Resniku so prav zaradi tega lani morali zapreti šolo. Tudi učitelje je težko dobiti v te višine, vsaj malo idealizma moraš imeti, drugače te zlomi. Pozimi še učitelji težko prihajajo v šolo, kaj šele otroci...«

In tako se dogaja, da še tisto malo pogumne četice kaj hitro oddrvi v dolino, brez pozdrava, brez slovesa in le Jurij Vodovnik gori pri šoli nemočno opazuje velike spremembe, boleče selitve, on, ki je s takšno ljubeznijo zapisal verze o svoji domačiji.

»Jes sim Vodovnik Juri, per Skomro sem doma, v rastergani kočuri, štir' okence ima.«

Menda kraj z močno partizansko tradicijo počasi le oživlja, a kaj, ko Skomarjani nimajo niti trgovine, še gostilne ne in telefon, ki mu ne gre zaupati, pa ceste, da se gornjanci križajo in kolnejo hkrati. Res je, da jim celjsko avtoturistično podjetje Izletnik že dalj časa obljublja avtobusni prevoz, da se z njimi dogovarja gozdno gospodarstvo, svet krajevne skupnosti, tovarna UNIOR Zreče... tega nihče ne zanika. Pohorci pa vendarle še kar naprej koračijo peš, včasih bolj, včasih manj zložno, kakor nanese, skozi svoje gozdove, mimo pustot in saminih, lajajočih psov, srečujoč se z redki-mi in neznosnimi so-sedi.

Šarhovi obiski

Beškovnikovega Korla ni bilo, z ženo je odšel v Slovenske Konjice, k zdravniku. Samo zrak na tisoč metrih nadmorske

višine, opojni skomarski zrak, o katerem sanjajo dolinci, siti dima in strupa, valečega se iz tovorniških monstrumov, ne ozdravi vsega. Zlasti še, če so v kosteh in v tkivu ostali spomini na taborišča, partizanščino, na hlad in moč, metrske gazi...

Grozno se je mudilo sicer zgovornemu Beškovniku že kar ob vrnitvi, na-

»Spoznal sem človeka, mu ponudil »šnops« vroče jim je bilo, dve steklenki pa sem jim stisnil za napa. Potreboval te bom, je dejal Šarh, preko kurirja Dona me boš lahko obveščal o vsem, kar bo treba. Tako se je začelo, pošiljal sem hrano, kar je pač bilo treba, vse do 1. aprila 1943, ko so mojemu prijateljevanju s Pohorskim bataljonom prišli na sled.

Nekaj skomarskih borcev je za vedno ostalo na domačem pokopališču.

praje bi vstal izza mize in se rešil besedovanja, dela da je na pretek, za njim hodi, delavce ima in... kdo bi našteval. Pa se je le umiril, Korl, in privlekel besede na dan, pozabil, pa ne čisto, na lep, sončen dan, ki je vabil pridne roke.

Beškovnik je star znane pohorskih gozdov. Že prvi pohorski bataljon je prihajal k hiši in takrat se je Korl zapisal stvari. Oktobra 1942 so se fantje pojavili na Skomarju, bradati Šarh s sinovoma je bil med njimi, eden je bil tako majhen, da mu je puška tolkla po petah...

»Korl, kaj me ne poznaš, je zamizikal rusobradec v gosposdarja. Sosed tvoje sestre sem. Šarh sem!«

Skupaj z ženo in drugimi Skomarjani sem odšel v zapor v Maribor in od tam v prekleti Manthausen. Petega januarja 1944 so me spustili domov, toda že na poti proti Skomarju sem se srečal s partizani.

Nazaj Korl ni mogel, pa tudi ni hotel, in namesto, da bi šel v Wehrmanschaft, je izbral Zidanškovo brigado. Pozneje se je preselil v Tomšičevo brigado pa na kurirsko postajo I/14 in naposled na Pohorje, v štab četrte operativne cone za radiotelegrafista. Junija 1945 je odšel domov, na Skomarje, se preselil med puste njive in gozdove, včasih pa za hip še za gostilniško omizje: postal je tudi oštr, vse do nedavnega je teklo vince v Beškovni-

Učiteljica Milena Črešnovar s svojo četico.

V TEJ VASI SE JE RODIL ŽIVEL IN USTVARJAL POHORSKI PESNIK JURIJ VODOVNIK 1791-1858

Ljudski pesnik Jurij Vodovnik je ponos Skomarjanov in ni ga, ki ne bi poznal vsaj enega samega verza tega »brihtnega rimača«, kot ga je duhovito označil slučajni sogovornik.

kovi domačiji. Zdaj ne gre več. Žena je bolna, pa so gostilno »dol dali«.

Beškovnika boli. Boli ga, da nimajo poštene ceste. Pred leti so si kmetje, gozdni posestniki, naredili cesto iz prispevkov gozdnega sklada. Ko je bila cesta nared in se je

Karel Beškovnik je imel vsa leta na hrbtu toliko funkcij, da jih niti prešteti ni mogel.

Angela Pačnik: »Če nas bo kaj potegnilo na zeleno vejo, potem bosta to kmečki turizem in živinoreja.«

Skomarjanom odvalil kamen od srca, jo je prevzelo gozdno gospodarstvo Celje. In, tako se jezi Beškovnik, vse bi bilo prav, če je kar naenkrat ne bi nehali vzdrževati. Dokler je bila družbena in privatna lastnina, gozdovi, združena, so še popravljali, zdaj, ko je pa to razdeljeno, jih ne briga več.

»Asfaltirajo kilometre in kilometre cest, te pa, po kateri gredo milijarde v dolino, ne vidijo. Že tako smo odrezani od sveta... Da je lepo? Seveda je lepo, pa nam naj povedo, kako živeti od lepote?«

Ceste, nesrečne ceste, so v tem višavju najbolj boleča točka, reče Beškovnik, ko udari ura v nekdanji gostilniški sobi

in se dan začenja prevešati. Ljudje bentijo, zagreto navezuje, zaradi telefona, ki je pri njem in več pokvarjen kot uporaben. Kot da je on kriv, zaboga. Sneg raztrga žice, ljudi iz doline pa po štirinajst dni ni blizu. Je tega res on kriv? Kako naj dopove ljudem. Mladina je tudi pobegnila. Kmečki turizem, imenitna misel, bi dejal. A, seveda: imel je devet postelj, le turistov ni bilo. Nekdo bi moral narediti reklamo. Kdo? Počakajte, bomo videli, prebrisan plete, razmišlja, preudarja, nič ni treba ziniti prehitro, Kovšetova dva tukaj v bližini preurejeta domačijo, »šla se bosta kmečki turizem«. Bomo videli. Tudi na Resniku počasi grizejo v te reči.

Mleko prodajajo Beškovniki. Za 12.000 litrov letno so se zmenili s kmetijsko zadrugo Slovenske Konjice, obrat Zreče. Vsak dan potujejo težke posode sladkega pohorskega kravjega nektarja v dolino in vsak mesec vozi eden izmed njih za vse. Nihče se ne pritožuje, nikomur ni hudo: v skomarskih strminah si je treba pomagati, kruh dajeta le gozd in živina. Prav pa bi vendarle bilo, če bi jim vsaj na četrt poti prišli naproti. Oni od zadruge. Dolga je pot... odročne so Skomarje, saj, tako je zapisal Jurij Vodovnik

*»blagor teb' skomarska fara,
tam je še navada stara,
tista vas je cokelpurg
taj ne pride nikdar Turk«.*

Turki pa so vtaknili svoj nos v domala vsak košček naše zemljice.

Letala nad Resnikom

Skomarjani in ljudje z Resnika so si sosedje, sosedje pa so si v teh višavah vsi, tudi tisti, ki so po pet pa tudi deset kilometrov oddaljeni eden od drugega. Kmetije so razstresene po obronkih gozdov vse do Vitanja in Zreč in vse bolj povezane s skromnimi, toda prevoznimi gozdnimi cestami. Od tistega, čemur pravimo napredek in kar le poredko zaide na te vrho-

ve, kot da bi bil domena dolincev, si plaho obetajo tudi gorjanci. Na Rogli in Rogla ni tako daleč, da je ne bi imeli za svojo - raste turistično rekreacijski center. To bi bila rešitev. Bi. Nenehno premišlujejo o tem, vsi ti Beškovniki, Pačniki, Vidmarji, Kotniki, Kovšeti, Medvedi in kar jih je še na Skomarjih, Hudinji in Resniku.

Poleti sicer pridejo tujci, ni jih veliko, a vendarle. Ptice znanilke novega so, ve povedati Angela Pačnikova na Resniku. Spet pridejo, se popravi, saj so nekoč prihajali pogosteje. Nova cesta na Roglo jih je obšla, jim vzela še tisto upanje, ki so ga imeli, ko so delavci polagali asfaltno plast med pohorskimi gozdovi. Skorajda je, čisto zares, splavalo po vodi za vseh tistih dvainštirideset domačij, kolikor jih premore Resnik in skoraj toliko studi Skomarje. Ljudje, ki hodijo od tod na delo v Kovško industrijo Zreče pa v Comet in gozdno gospodarstvo, ne marajo biti zadovoljni z drobtinicami.

Tri samotne kmetije, to je Resnik, za streljaj oddaljen od Skomarij. Pačniki in Vidmarji. Jastrebi na višavah. Kot jeklo trd slovenski rod. Pri Vidmarjih, kjer živijo danes Franc in Veronika pa njun sin Rudi z ženo Ireno, je bil v juniju 1944 štab četrtne operativne cone skupaj z angleško mi-

sijo. Vidmarjeva domačija, kdo bi je ne poznal, ki je partizani po Pohorju?

Franc in Veronika si sedeta naproti, med njima so majhna okenca. Tista, skozi katera so v dolino pogledovali Franc Poglarjen-Krajnc, Franc Rozman-Stane, Viktor Avbelj Rudi, Boris Vinter, angleški oficirji, ki so se odkrito čudili žilavosti tega naroda, premetenosti in domiselnosti, odpovedi in skromnosti. Dan za dnem, noč za nočjo, so v uborni bajtici Vidmarjevih prepevali enolično pesem sprejemniki in oddajniki, sporočila so odhajala v London, nekaj velikega se je dogajalo na saminah pod Roglo.

»Živahno se bilo pri nas,« je vprašujoče pogledoval Vidmar ženo Veroniko, iščoč pri njej potrdilo, morda tudi kaj drugega, kar bi mu pomagalo odbrati zrno od plevela, pomembno od nepomembnega.

Vidmarjeva sta svojo kalvarijo prestala brez pomisleka. Hribovci si pomagajo in hribovci so bili tudi borci. Franc je trepetal, ko so angleška in ameriška letala odmetavala orožje za partizane in vse tisto, kar so potem z volmi vozili v mnogo premajhno kajžo, natrpno s telesi, trepetal, ko so nad bajto krožila nemška letala, strah in trepet vznemirjajoče štoklje.

»Od Kračuna, ki je delal za nas, sem izvedel, da

bodo Nemci z letali napadli Resnik. Povedal sem neljubo novico Borštarnju in predlagal, da štab prestavijo. Takoj se je strinjal in že smo začeli voziti na Roglo z volmi moko, aparate in drugo. Hotel sem se prepričati, če vse v redu poteka in odrinil na Roglo, ko pa sem se vrnil, so letala že začela bombardirati. Nič niso zadeli...«

»Pa saj so bili fantje pri nas že od vsega začetka,« se je pogovoru pridružila Veronika, prijazna ženica, ki je z roko sledila nemirnemu sončnemu žarku, ki je poplesoval po veliki, najbrž kar neuničljivi kmečki mizi. »Dvanajstega oktobra 1942 so prišli prvič. Sarh, Rajko Munih, Mrož in drugi. Sarh je bil priljuden možakar, veseljak. Še decembra istega leta so prišli k nam, v nemški ofenzivi. Mudilo se jim je, dala sem jim, na hitro, deset jajc, jih stepala v mleko, da bi bila jed močnejša, in ko so popili, so odšli v Zreče. Že naslednji dan po uničenju Pohorskega bataljona so prišli k nam Nemci, povedali, kaj je bilo in nas vpraševali, če je morda kdo pri nas. Od njih smo izvedeli, kaj se je zgodilo, smo pa tisto strašno puškarjenje slišali tudi do nas. Takoj sva s Francem vedela, da se je zgodilo nekaj strašnega. Pozneje, čez kakšnih štirinajst dni, je prišel tod mimo Franc Rozman-Stane in poba-

ral, če vemo, ali je morda še kdo ostal od bataljona. Sicer pa so se pri nas večinoma zadrževali štabi enot, Zidanškove grigade pa brigad Štirinajste divizije, kurirji, obveščevalci, vod državne varnosti. Morali smo se javljati na žandarmerijo v Zreče po predhodnem dogovoru s partizani.«

Z gorjancem lastno dobroto nehoti pričara navzočnost mladega Borisa Vinterja, komandanta Zidanškove brigade. Nekako navezana je bila nanj. Vselej, ko je prišel, ga je čakala skodelica mleka, kos kruha, toda Boris je tudi to skromno kosilce, večerjo ali kar je pač že bilo, razdelil med tovariše, se ulegel za vratni in zaspal, nič boljši in nič slabši od tovarišev, enak med enakimi.

Ne pozabite na nas

Morali bi nam popraviti cesto, če so že naredili novo, zapišem v beležko, nič pa ne zapišem o gnevu, ki prežema Vidmarjeva. Tudi, ko govorita o poštenem telefonu, direktni povezavi z dolino. Veliko ljudi dela spodaj, v tovarnah, zaslužili smo.

Vikendaši niso spremeni resniškega in skomarskega načina življenja, čeprav brste lične in manj lične hišice na vsakem koraku iz pohorskega mahu. Kar potrebujejo, prinesejo s sabo. Vse skupaj je neorganizirano. Nikakršne povezave ni z razvijajočim se turističnorekreacijskim centrom na Rogli, do katere je le uro peš hoje. Kadar jo udari takole povprek na Roglo Vidmarjev Rudi, premišluje o vsem tem in se mu zdi, da je za partizanski Resnik, kjer so si brigade kar podajale kljuko in za sosednje Skomarje premalo storjenega. Zida novo hišo, nasproti stare, kjer se v soncu blešči spominska plošča, in računa, večer, ko je v teh strminah čas za to, koliko sobic bo oddal turistom, če bodo prišli, in če bodo tudi oni v dolini rekli kakšno besedo za to. Stara dva Vidmarjeva željno čakata.

Milenko Strašek

Če ga doslej še niso, bodo vikendaši morda jutri le spremenili življenje ljudi pod Roglo?

Menda ga ni komandanta ali komisarja štajerskih partizanskih enot, ki ga Veronika in Franc Vidmar ne bi poznala ali ne bi vsaj eno noč spal v njuni hišici na Resniku.

ODMEVI

»Življenje s sovražnikom«

ali:

Prilaganje in odpor v Hitlerjevi Evropi 1939–1945

Gre za knjigo, ki je pred kratkim hkrati izšla v Švici in v Nemčiji s podnaslovom Prilaganje in odpor v Hitlerjevi Evropi 1939–1945. Reklamna besedila na ovitku jo razglasa za vzor objektivnosti in ji pripisujejo, da prvič analizira kompleksna zgodovinska dejstva v njihovi medsebojni povezanosti. Skratka, šlo naj bi za knjigo, kakršne doslej nismo imeli.

Življenje s sovražnikom je obširna, skoraj 500 strani obsegajoča, v marsikaterem pogledu tehtna in zanimiva knjiga. Pri njenem nastajanju je avtor uporabljal približno 350 pisarnih virov, povečini knjig, slikovno gradivo pa je izbral v številnih arhivih po vsej Evropi, razen v naših. Knjiga prinaša veliko novega gradiva o Hitlerjevi okupaciji Evrope in o različnih odzivih, ki jih je ta okupacija doživela v posameznih evropskih deželah. Mnogi značilni pojavi in pomembna dejstva so v knjigi razvrščena primerjalno, tako da naj bi nudila vpogled v celoto. Ali je tudi v resnici tako, bi lahko odgovorili šele po temeljit-tem študiju obravnavane problematike. Kajti ob branju se vsiljujejo tudi dvomi. Vsaj, kar zadeva Jugoslavijo in njen delež v protifašističnem boju. To gradivo, milo rečeno, kaže, da avtor ne pozna v zadostni meri narodnoosvobodilnega boja v Jugoslaviji, da se je o njem informiral le iz nekaterih pisarnih virov, da jih ni obravnaval kritično in ne s potrebnim distanco. Zato si ni mogel razjasniti (in z njim najbrž še tudi dobršen del Evrope ne) nekaterih osnovnih dejstev naše polpretekle zgodovine. Tako na primer šteje Dražo Mihailovića za partizanskega voditelja, sploh je zanj jugoslovansko partizanstvo splošen pojem, ki vključuje tako »komunistične« kot »nacionalistične« partizane (četnike). Tudi narodnoosvobodilnemu gibanju ne priznava značaja vseljidskega gibanja, vloge KPJ v tem gibanju očitno ne razume. Omenja tudi vojaške akcije, ki naj bi jih bila nemška wehrmacht pomladi 1943 izvajala proti četnikom v Bosni in Črni gori. Najbrž je uporabil lažna četniška poročila, ki jih je med drugimi širila tudi begunska vlada v Londonu.

Na sumljiv vir se avtor sklicuje tudi, ko navaja, da se je partizanski vrhovni štab leta 1943 dogovorjal s predstavniki wehrmachta, da bi ta po bojih s partizani omogočila reševanje težkih ranjen-cev, partizani pa za to ne bi napadali proge Beograd-Trst. Eno in drugo je izmišljotina. Nemci so poklali partizanske ranjence, če so jih le našli. Partizani pa so napadali in rušili progo Beograd-Trst sami in celo ob podpori zavezniškega letalstva, o čemer so že med vojno samo pisali angleški in ameriški časopisi, posneli celo dokumentarni film in o čemer mora biti v zahodnih vojaških arhivih nešteto dokumentov.

Na nekem mestu v knjigi navaja do moža natanko, sklicujoč se na nemške vire, število pobitih ranjencev na Sutjeski in na Neretvi, vemo pa, da v najhujših bojih Nemci niti svojih padlih niso štel in pokopavali, kaj šele da bi štel žrtve na partizanski strani. Kdor je obiskal Sutjesko, se pogovarjal s preživeli mi borci ali z redkimi preživeli doma-čini, tudi ve, da so kosti zbirali še celo desetletje po vojni, našli so jih v najbolj odročnih grapah in prepadih.

Med drugimi številnimi neprepričljivi podatki je tudi tisti, ki pravi, da so zavezniki med vojno dali partizanom

med drugim tudi 346 letal. Takšen podatek lahko prenesemo le kot tiskarsko napako.

Vsi naštet in nešteti drugi navidez natančni in precizni podatki iz drugih dežel, ki jih bralec nima možnosti preverjati, lahko zbudijo vtis, da gre za izjemno natančno in studiozno delo, kakršnega o drugi svetovni vojni doslej še res ni bilo. Nasprotno se pa ob kritičnem pretresu dejstev, ki so pri nas splošno znana, porodi globok sum o smiselnosti in vrednosti avtorjevih prizadevanj.

Morda je imel pri opisovanju drugih dežel več sreče, toda pri opisovanju naše mu je kar prevečkrat in to krepko spodrsnilo. Najbrž tudi zato, ker ne poz-

Huot (Guns for Tito), o nas je napisal knjigo avstralski zdravnik Rogers Lindsay (J'etais médecin avec Tito) ali na primer nad Pohorjem sestreljeni ameriški letalec Roy. S. Neil (One's Only), da omenimo samo nekatere.

O dejanski vlogi četnikov med narodnoosvobodilnim bojem, o vlogi in pomenu partizanskega gibanja tudi za zaveznike, je na razpolago dovolj zanesljivega gradiva v ameriških in britanskih vojaških arhivih, ki se jih avtor ni niti dotaknil. Brez pretiravanja mu torej lahko očitamo, da razpoložljivih zgodovinskih virov ni izčrpal, do tistih, ki jih je imel na razpolago, pa ni bil zadosti kritičen.

Ovitek knjige Wernerja Ringsa: Življenje s sovražnikom

na nobenega od naših jezikov in virov za našo zgodovino ni mogel brati v izvirni-ku. Sklicuje se na šest avtorjev, toda nekatera omenjena imena ne zagotavlja-jo objektivnosti (na primer Djilas). Dva od njih (Brasjkovic in Dincic) sta pri nas popolnoma neznana, Dincic, ki je v Parizu objavil delo o četnikih, je verjetno sam pripadal četništvu. Od virov, ki bi jih lahko štel za verodostojne, vsi obravnavajo le posamezne aspekte našega osvobodilnega boja. Na primer: Dušan Plenča: Osvobodilno gibanje in zavezniki, Moša Pijade: O sovjetski pomoči, Jovan Marjanović: Bombardiranje Beograda, od Dedičera je uporabil Titovo biografijo, ki je izšla v Berlinu leta 1953, od Deakina pa knjigo The embattled mauntain, ki je v originalu izšla leta 1971. Deakin je sploh najnovejši vir za Jugoslavijo, razen Djilasa iz leta 1977, ki pa je seveda načelno sporen.

Kaj nam povedo naštet podatki? Bodimo najprej kritični do sebe. Sami nismo storili dovolj, da bi bili v tujini predstavili našo NOB tako, kot bi zaslužila. Avtor obravnavane knjige je ravnal površno in neodgovorno, poiskal ni niti tistih virov, ki so v tujini dostopni in so jih napisali tujci, ne Jugoslovani. Razen Deakina so o nas pisali še naslednji člani ali celo vodje zavezniških vojaških misij v Jugoslaviji: Fitzroy Mclean (The Balkan War), William Jones (Twelve months with Tito's partisans), Louis

Za konec še beseda o avtorju: Werner Rings je leta 1933 iz Nemčije emigriral v Španijo, nato v Francijo, od leta 1942 naprej pa živi v Švici. Nacist torej ni bil, je pa očitno ideološko obremenjen s protikomunizmom in s švicarsko nevtalnostjo. Samo tako je mogoče razumeti, zakaj omalovažuje odporniška gibanja, ne samo naše. Iz razmeroma varne Švice se mu zdi vsak odpor zoper nadmočnega nemškega okupatorja dokaj nesmotrn, usoda Evrope bi se itak rešila na frontah. Takšno stališče lahko zagovarja le človek, ki sam ni občutil okupacije in ne more vedeti, kaj je vsaka oblika odpora pomenila za čast in dostojanstvo vsakega naroda, za njegovo ohranitev. Kaj so odporniška gibanja pomenila v vojaškem pogledu, pa bi se lahko poučil v številnih zahodnih virih, ki obravnavajo najpomembnejše dogodke druge svetovne vojne in navajajo poglobljene ocene najbolj kompetentnih vojaških in političnih osebnosti, katerih zgodovinska naloga je bila streti fašizem in nacizem.

Če bi bil pisec skoraj 350 knjigam, za katere trdi, da jih je uporabljal, dodal še petnajst drugih, bi bila njegova predstava o okupirani Evropi in o odporniških gibanjih precej drugačna. Temeljivosti mu ne manjka, usmeril pa jo je drugam, ne k resnici.

Vladimir Kavčič

RAZPIS

V počastitev
štiridesetletnice
vstaje slovenskega
naroda

razpisujejo Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije, Zveza združenj borcev NOV Slovenije, Zveza socialistične mladine Slovenije, Kulturna skupnost Slovenije, Društvo slovenskih pisateljev in Združenje dramskih umetnikov Slovenije

natečaj
za izvirno slovensko dramsko delo

Namen razpisa:

je s kvalitetnimi dramskimi besedili oživeti, potrditi in razvijati vrednote naše revolucije v celotnem obdobju boja slovenskega naroda za njegovo socialno, narodno in duhovno osvoboditev, spodbujati umetniško ustvarjalnost in bogatiti dramsko književnost z deli, ki bi z močjo umetniške ustvarjalnosti ustrezala veličini in duhu jubilejnega praznovanja.

Pogoji razpisa:

predložena dela naj bi snovno izvirala iz vseh obdobj našega revolucionarnega boja do današnjih dni.

Pri razpisu lahko sodelujejo avtorji s tistimi dramskimi besedili, ki do zaključka razpisa niso bila uprizorjena ali v celoti objavljena. Dramska zvrst je poljubna, v poštev pridejo tudi dela za mladinski in lutkovni oder kot tudi dramati-zacijo.

Dela morajo biti predložena na naslov: Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Ljubljana, Vrtača 11 do 15. septembra 1980. Avtorji morajo predati rokopis v treh izvodih. Natečaj je anonimen. Avtorji bodo avtorstvo dokazali s četrto kopijo svojega dela.

Predložena dela bo ocenjevala posebna žirija, imenovana s strani razpisovalcev natečaja.

Na predlog žirije bo republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije dne 28. 11. 1980, na predvečer praznika republike podelila naslednje nagrade:

1. nagrada v znesku 40.000 dinarjev
2. nagrada v znesku 30.000 dinarjev
3. nagrada v znesku 20.000 dinarjev

Razpisovalci natečaja se bodo zavzemali za uprizoritev nagrajenih del v slovenskih gledališčih in tudi sicer za njihovo vsestransko predstavitev javnosti.

V OGLED IN RAZMIŠLJANJE

Razširjeni zgodovinski okviri

O televizijski nadaljevanki »Naša leta«

Če bi našo novejšo zgodovino ocenjevali samo po tem, kot sta jo zrcalili domača filmska in televizijska proizvodnja, bi skorajda lahko verjeli, da se je revolucionarni boj naših narodov in narodnosti začel pomladi leta 1941 in nehaj v maju 1945. V tako ozkem časovnem okviru, zoženem zgolj na obdobje oboroženega upora in začetke vzpostavljanja nove družbene ureditve, se je vrsto let gibalna naša slikovna beseda o preteklosti. Res je, še kako res, da tudi o tem času še zdaleč ni povedano in izpovedano vse, kar je zanj in za nas, njegove potomce, bistvenega, da bo v njem še in še iskala naša ustvarjalna misel. Res pa je tudi, da velja zlasti v zavesti mlajše generacije ta čas bistveno dopolnjevati tako s spoznanji o koreninah kot z zavestjo o neprekinjenosti revolucionarnega razvoja v letih po osvoboditvi.

Takšen premik v iskanju tematike zadnja leta resnično tudi opazamo. Prvim, precej osamljenim poskusom, sladi očitno že zavestno scenaristično načrtovanje. Nemara bi vanj vsteli lahko že slovensko TV dramo o celjskem procesu po revirskih spopadih z Orjuno, pa hrvaški film o zločinu monarhistične jugoslovanske žandarmerije nad Djurom Djakovićem »Štiri dni pred smrtjo« in beograjsko TV nadaljevalko o Dimitriju Tucoviću.

Zlasti lani, nemara imajo za to zasluge intenzivne priprave na letošnje praznovanje partijskih, skojevskih in sindikalnih jubilejev, pa je iskanje razširjenega zgodovinskega okvira še posebej očitno. Nismo še pozabili prištinske nadaljevanke »Veter in hrast«, ki je iz prvega povojnega obdobja segla v naslednja leta preizkušanj in zorenja. Sedaj pa nas

dlje v zgodovino vodi nov dosežek makedonske televizije, nadaljevanka »Naša leta«, ki ji te tedne sledimo ob nedeljskih večerih.

Že po njeni drugi epizodi (vseh skupaj bo šest) je očitno, da gre za realizacijsko zahteven poseg, za poskus kronike – eposa, ki vsebinsko in problemsko sega v čas, za katerega bi smeli reči, da so se pod bremenom nacionalne prisile in socialnega izkoriščanja v državi Srbov, Hrvatov in Slovencev začeli v Makedonji prižigati semaforji z rdečo, revolucionarno lučjo v mladih generacijah. Pripoved, naslonjena na spominsko delo kumanovskega prvoborca Bojana Sekiratskega, začenja z otroštvom treh prijateljev, krojaških vajenčkov, in nas bo zagotovo vodila v njihovo zavest o nujnosti oboroženega spopada v času NOB. Vanj bodo stopili že kot prekaljeni borci, z vsemi izkušnjami minulega in s svetlo vizijo prihodnjega.

Tudi organizacijsko takšen načrt ni majhna naloga, saj po podatkih, s katerimi razpolagamo, usmerja, naslonjen na scenarij Gorana Stefanovskega, režiser Slobodan Unkovski delo več kot sto igralcev in štiri tisoč stativov. Pravih množičnih prizorov sicer še nismo dočakali, kar pa se je v nadaljevanju doslej zvrstilo odprtih sekvenc, lahko pričakujemo živahen, zgodovinskemu izročilu zvest vrvež pred kamerami.

Sveda nam bo tako širok izbor igralcev poleg poznanih (da se skličemo samo na Iljo Džuvalekovskega in na Kola Angelovskega) pokazal marsikater nov filmsko-televizijski igralski profil, kar vselej zagotavlja svežino. Obširno zastavljen načrt pa opozarja tudi na nevarnosti nepreglednosti, premalo čvrste

dramaturške povezave tako osrednjega teka pripovedi kot njegovih spremenljivih motivov, kar je, na primer, kazala druga epizoda, ki se mimo mnogih poant nikakor ni mogla gladko presukati do zares učinkovitega, prepričljivega in človeško pretresljivega sklepa, objema dveh izmučenih, skoraj do smrti pretepenih prijateljev, nad katerima je zatiralska oblast izdivjala v letih po zloglasni januarski diktaturi ves svoj protikomunistični bes.

Zložen potek televizijskih epizod omogoča »Našim letom« razgled po mnogih značilnih nadrobnostih zgodnjega ilegalnega sokojevskega delovanja in uvajanja najmlajših v pogoje, predvsem pa v idejno razgledanost tega dela. Opozarja tudi že na precepe med generacijami, do katerih bo gotovo nujno prišlo, obenem pa na zvestobo revolucionarnega, iz roda v rod podedovanega izročila. Svoje učinke išče v skorajda ganljivo pomembnih odnosih, v opozarjanju na razredno prebujenost, a nepoučenost. (Eden najlepših je bil tisti, v katerem mladi izvedo za protest svetovne javnosti proti zatiranju makedonskih rodoljubov in naprednjakov, pa se, na primer vprašujejo: kje pa je Indija? In kdo je pravzaprav ta Nehru?)

Kvas je, vsekakor, pristavljen. Vzdignil se bo v uporniško testo. In kljub nekaterim naivnostim, kljub nekaterim preveč očitno podčrtanim sentimentalnim in čustvenim poudarkom, katerim se makedonski film in televizija za naša pojmovanja premalo skrbno izogibata, napoveduje, da ure, ki jih bomo v naslednjih nedeljskih večerih namenili »Našim letom«, ne bodo tekle v prazno.

Stanka Godnič

Stanka Godnič

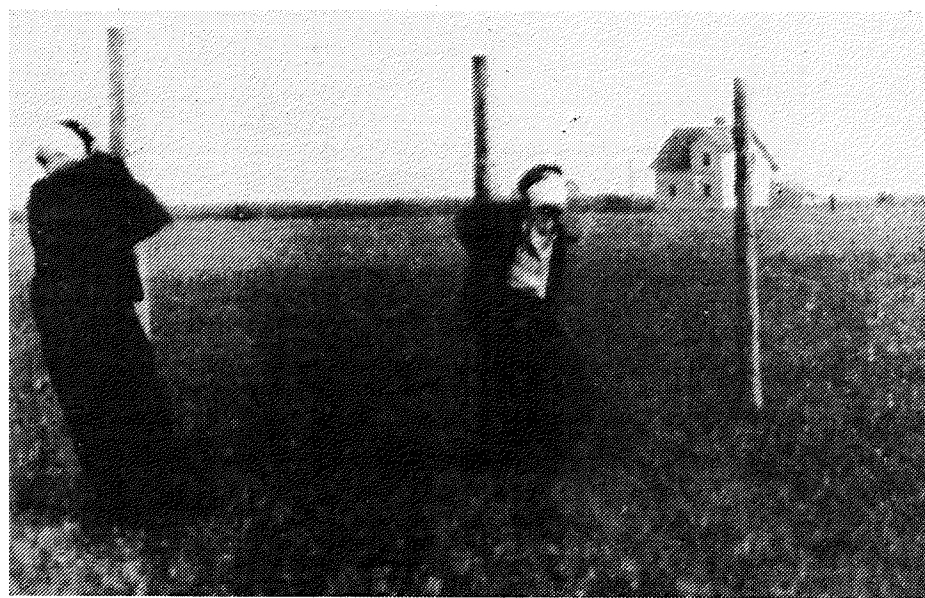
REKLI SO:

Čim kulturnejši je delovni človek, čim bolj torej pozna najzlahotnejše stvaritve človekove roke in njegovega razuma, tem učinkovitejši je na svojem delovnem mestu. Tem večje, drugačno, boljše, kvalitetnejše sta njegovo vsakdanje delo in njegova samoupravljalška moč. Potemtakem je boj za večjo učinkovitost posameznika in družbe odvisen tudi od kulturne ravni posameznika in družbe. Zato kulturno poslanstvo naše družbe ni le odkrivati lepoto kulture in umetnosti. Njeno poslanstvo je tudi uveljavljati pravico vsakogar, da mu

je dostopno bogastvo kulture. Še več, njeno poslanstvo je zlasti v tem, da ne navaja delovnega človeka le na uživanje kulture, marveč da ga tudi vključuje v kulturno ustvarjanje.

(Iz govora Janeza Vipotnika ob petintrideseti obletnici pevskega zbora Srečko Kosovel, novembra 1979 v Aidovščini)

RAZSTAVA »TALCI NA GORENJSKEM« – Muzej ljudske revolucije Slovenije in Gorenjski muzej Kranj sta pripravila razstavo »Talci na Gorenjskem«, ki je bila slovesno odprta pred dnevom republike. Avtor razstave kustos Gorenjskega muzeja Franc Benedik je zbral gradivo o 1270 talcih, ki so jih nacisti usmrtili med vojno na Gorenjskem. Ta način zastraševanja oziroma reakcijo na naše odporiško gibanje so Nemci uvedli že leta 1941. Za vsakega padlega Slovence, ki je bil naklonjen Nemcem, so ustrelili 5 talcev, za vsakega ubitega Nemca pa 10 talcev. Tako so leta 1940 ustrelili 152 talcev. Prve skupine talcev so bili zaporniki iz begunjskih zaporov in so jih usmrtili v dolini Drage. V gozdu pri Smledniku so, na primer, zaradi partizanskih akcij ustrelili 5 talcev, zaradi požiga železniškega mostu v Mostah 28 talcev ... Na razstavi je prikazano precej neznanega gradiva, posebno zanimive so dragocene knjige o begunjskih zapornikih. Gre za skrbno izbrane razstavne predmete, ki nam predstavljajo celovit kronološki prikaz enega od gnusnih nacističnih zločinov – streljanje talcev. Na fotografiji: ustreljeni talci na Gorenjskem

Marjeta Mikuž

BELEŽKE BELEŽKE BELE

RAZSTAVA IN ZBORNIK O DELAVSKEM GIBANJU V TRŽIČU – Ob dnevu republike so v tržiškem paviljonu narodnoosvobodilnega boja odprli razstavo Napredno delavsko gibanje v Tržiču do leta 1941 in izdali zbornik z istim naslovom. Avtorji posameznih poglavij v zborniku so Janez Šter, Zorka Tribušon, Andrej Stegnar, Ivan Mohorič in Marija Petek, pisana pa so po dokumentih in izjavah še živečih revolucionarjev. Pobuda za zbornik in tudi razstavo se je porodila med člani zveze komunistov, ki so snovali celoletni program aktivnosti in praznovanja v počastitev šestdesete obletnice nastanka KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov. Ta prva kronika, ki je podobno kot razstava, med tržiški mi občani zbudila veliko zanimanje, je tudi spodbuda avtorjem, da bi z delom nadaljevali ter zbrali dokumente in izjave še za obdobji med narodnoosvobodilno vojno in po vojni.

»BOŠKO BUHA« V BOMBAYU – Na festivalu otroškega filma, ki teče v Bombayu ta teden, je bil prikazan tudi film »Boško Buha« režiserja Branka Bauerja v produkciji »Central-filma« iz Beograda.

**KOPRSKO KNJIŽNICO PO-
IMENOVALI PO POKOJNEM
REVOLUCIONARJU, PUBLI-
CISTU IN BIBLIOTEKARJU
SREČKU VILHARJU** – V Ko-
pru so minuli ponedeljek slove-
sno odprli prenovljeno osrednjo
knjižnico, ki so jo ob tej prilož-
nosti poimenovali po pokojnem
revolucionarju, publicistu in bi-
bliotekarju Srečku Vilharju.
Doprsni kip Srečka Vilharja, ki
krasi prostore knjižnice, je delo
Jožeta Pohlana.

**LADKU KOROŠČU RED DE-
LA Z RDEČO ZASTAVO –**
»Ljubezen do človeka, delavskega gibanja, slovenskega ljudstva, slovenskih krajev in slovenske kulture se povsem naravno dviga v spoštovanje in podporo vsemu naprednemu in človeškemu,« je med drugim dejal izvršni sekretar predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije Franc Šali, ko so znamenitemu slovenskemu opernemu pevcu Ladku Korošču izročili visoko družbeno odlikovanje. »Nikoli ni Korošec razumel svoje umetnosti drugače, kot jo lahko razume le tisti, ki se zaveda svojih socialnih in obče človeških korenin v ljudstvu, katerega sin je. Zato mu nikoli ni bilo težko iti med ljudi s svojo umetnostjo, nikoli tudi ljudem ni bilo težko, poklicati ga medse. Venomer je stopal in stopa pred ljudi z vsem spoštovanjem, vedno želi dati vse od sebe, želi ohraniti iskreni stik z ljudmi, s slehernim človekom, z močjo svojih umetniških interpretacij, številnih dramskih in glasbenih vlog. Nikoli se ni preprial s posamezniki, bil pa je kritičen do njihovih ravnanj, kadar je začutil, da so krivična. Njegova obramba je bilo delo in potrjevanje samega sebe in svojih ustvarjalnih naporov v ljudskih množicah. Tja ga je nenehno vabilo in ga vleče še sedaj, po več kot petintridesetih letih napornega umetniškega snovanja.«

LEŽKE BELEŽKE BELEŽ

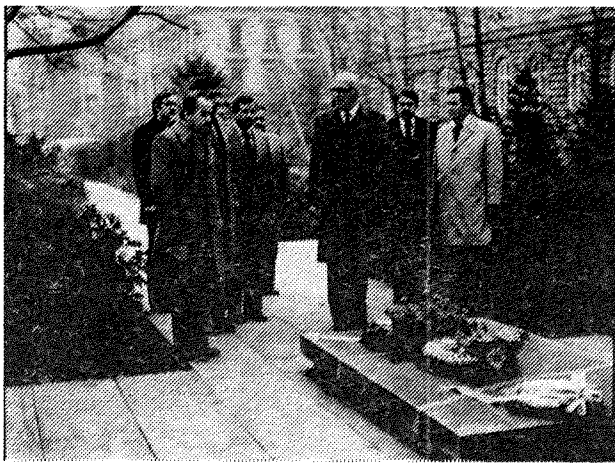
JESENICE

Razgovor predstavnikov
borčevskih organizacij

Občini Valjevo in Jesenice sta pobrateni. V sredo, 21. novembra 1979, so se na Jesenicah srečali predstavniki Zveze združenj borcev NOV iz obeh mest. V razgovoru, ki je trajal štiri ure, so spoznali stanje obeh organizacij, se pogovarjali o aktivnosti borcev NOV pri utrjevanju delegatskih odnosov, o njihovi aktivnosti v lastni organizaciji, v družbenopolitičnih in družbenih organizacijah ter v raznih organih samoupravljanja, o stanovanjskih, socialnih in zdravstvenih problemih borcev NOV, o načinu prenašanja revolucionarnih tradicij na mlade, o odnosu družbenopolitičnih skupnosti do spomenikov, spominskih obeležij, grobov in grobišč borcev NOV in o aktivnosti organizacij in borcev na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Delegaciji sta ocenili, da je bil razgovor koristen, da je dal obema veliko spoznanj o delu in nalogah občanov pobratenih občin na vseh področjih družbenopolitičnega in ekonomskega značaja ter o vlogi in nalogah borcev NOV pri tem.

IVAN SAKSIDA

Predstavniki ZRVS glavnih mest so ob tretjem srečanju v Ljubljani položili vence na grobnico narodnih herojev.

LJUBLJANA

Tretje srečanje

Pred dnevi se je končalo tretje srečanje rezervnih vojaških starešin glavnih mest socialističnih republik in avtonomnih pokrajin Jugoslavije. Srečanje je bilo povezano s športnim tekmovanjem in to v šahu, kegljanju in streljanju z vojaško pištolo. Letošnjega srečanja so se udeležile ekipe ZRVS iz Beograda, Ljubljane, Novega Sada, Sarajeva in Zagreba. Gostitelj srečanja je bila mestna konferenca ZRVS Ljubljana. Tekmovanje je ves čas potekalo na borbeni višini in po vseh športnih predpisih pod vodstvom priznanih športnih sodnikov.

Med tekmovanjem je bilo tudi posvetovanje najvišjih predstavnikov mestnih konferenc ZRVS udeleženk srečanja. Prisotni pa so bili tudi najvišji predstavniki občinskih konferenc iz Ljubljane. Na posvetovanju so izmenjali izkušnje in mnenja o delu rezervnih vojaških starešin glavnih mest, obenem pa so se rezervni vojaški starešine med seboj spoznali, kar je tudi namen vsakoletnega srečanja, povezanega s športnim tekmovanjem, ki bo izmenoma vsako leto v drugem glavnem mestu.

Po tekmovanju so predstavniki vseh sodelujočih ekip položili venec na grobnico narodnih herojev. Po podelitvi plaketa in medalj so prisotnim med družabnim srečanjem predvajali dva barvna dokumentarna filma, ki prikazujeta življenje in delo rezervnih starešin v občini Bežigrad in Vič-Rudnik.

STEVO JAVOR

RAVNE NA KOROŠKEM

Status borca

Pred kratkim je bilo v Ravnah na Koroškem posvetovanje predstavnikov odbora aktivov ZZB NOV, na katerem so sodelovali tudi predstavniki republike. Pogovarjali so se o izenačitvi pravic oziroma priznanju statusa borca mladoletnikom in ženam. Pojasnili so mnenje celotnega jugoslovanskega prostora, da je tako ugotavljanje časovno odmaknjeno. Kljub temu je bilo rečeno, naj se to vprašanje, ki temelji v glavnem na materialnih ugodnostih, rešuje v okviru republik. Vsaka republika ima pri tem posebnosti. Za vprašanja delavcev borcev NOV železarjev so se dogovorili, da bodo podprli prizadevanja aktivov ZZB NOV na Štajerskem in Koroškem ter bodo vztrajali pri ureditvi teh nerešenih vprašanj. Odbori bodo o tem obvestili člane na letnih skupščinah aktivov.

BRANKO BLENKUŠ

NOVA GORICA

Usposabljanje starešin

Na šesti redni seji predsedstva občinske konference Zveze rezervnih vojaških starešin Nova Gorica so obravnavali dejavnost v zadnjem času, osnutek programa dela za leto 1980, predloge za napredovanje, odlikovanje in podelitev plaketa ZRVS. Pogovorili so se o dotacijah krajevnim organizacijam ZRVS ter o pripravah za proslavo dneva JLA.

V tem letu je občinska organizacija ZRVS poglobila in razširila dejavnost na vseh področjih, še posebej pri vključevanju rezervnih starešin v obrambne strukture in družbenopolitično življenje. Dobre uspehe so dosegli pri organiziranosti rezervnih starešin v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela. Zadovoljive rezultate so dosegli tudi na področju strokovne vzgoje in idejnopoličnega izobraževanja. Svojo dejavnost bodo v prihodnjem letu usmerjali na podružbljanje splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, splošnega vojaškega usposabljanja in idejnopoličnega izobraževanja rezervnih starešin ter obrambnega osveščanja in usposabljanja drugih delovnih ljudi in občanov, zlasti mladine.

Dogovorili so se, da bodo za dan JLA podelili pet plaketa ZRVSJ, tri plakete ZRVSS in 11 odlikovanj najbolj zaslužnim članom in organizacijam ZRVS. Najboljši srednji šoli v občini bodo podelili srebrno plaketo ZRVS Slove-nije.

MILE GOJKOVIČ

PREBOLD

Veliko slavlje

Ob navzočnosti predsednika centralnega komiteja ZKS tovariša Franca Popita je bilo v Preboldu na dan republike veliko slavlje. Osrednja občinska proslava občine Zalec za dan republike je bila združena s proslavo 60. letnice KP in SKOJ. Po proslavi je prvoborec iz Prebolde tovariš Anton Kotnik odkril na pročelju šole Slavka Šlandra v Preboldu ob 60-letnici KP in SKOJ spominsko ploščo enaintridesetim padlim članom KP in Skoja iz območja Prebolde.

IVAN KAČ

ŠENČUR

S skupnimi naporimi do
uspehov

Krajani Šenčurja in Srednje vasi, ki sodijo v eno krajevno skupnost, praznujejo prav te dni svoj krajevni praznik, ki je obogaten s številnimi delovnimi uspehi krajanov.

Za uvod v letošnje praznovanje so minulo soboto slavili nov delovni uspeh. V Šenčurju in Srednji vasi so zagorele luči javne razsvetljave. Še posebej slovesen pa bo sklepni del celotedenskega praznovanja krajevnega praznika, ko bodo na Pipanovi hiši odkrili spominsko ploščo v spomin na deveti december 1941, ko so v Pipanovi hiši sprejeli sklep o ustanovitvi Kokrške čete.

Šenčur ima bogato predvojno in medvojno revolucionarno preteklost. V letih po vojni pa se lahko pohvalijo s številnimi gospodarskimi in kulturnimi pridobitvami kraja, med katere sodijo osnovna šola Stanka in Janka Mlakarja, ki jo letos obiskuje okoli 450 učencev in učenek. Lani pa so z novim prizidkom k šoli pridobili še šest učilnic in prostore vzgojnovarstvenega zavoda. Osem let je tega, ko so sredi vasi preuredili kulturni dom, ki zdaj nosi ime »Kokrške čete«. V vasi so asfaltirali vse ceste, zdaj gradijo športni park, pri čemer so domala vsi krajanji prišli za delo in prispevali svoj delež v denarju. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da so pri vseh akcijah tvorno sodelovali poleg mladine, družbenopolitičnih organizacij tudi člani borčevske organizacije, ki združuje le nekaj manj kot sto članov. V Šenčurju in Srednji vasi se lahko s ponosom ozirajo na storjeno delo.

Čeprav so v svoji krajevni skupnosti že veliko storili, še veliko načrtujejo, predvsem pa bi radi poživili delo v KD »Svoboda«, ki nikakor ne more zaživeti, in se skupaj z ostalimi krajanji vključiti v skupna prizadevanja pri kulturnem napredku kraja.

»Da bi našemu kraju, rodovom in zgodovini ohranili vsa najpomembnejša dogajanja iz naše revolucionarne preteklosti,« pravi Matej Bernard, predsednik odbora za ureditev spominskih obeležij, »smo se pred tremi leti temeljito in načrtno lotili dela, da bodo dogodki med NOB v našem kraju in žrtve ustrezno obeleženi. Pri tem pa je pomembno to, da so o vseh predlogih za celovito ureditev

razpravljali vsi družbenopolitični dejavniki in krajanji. Z načrtom triletnega programa smo seznanili tudi občinski odbor ZZB NOV in Svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij ter spomeniško varstvo občinske konference SZDL Kranj.

Že leta 1977 smo dotedanji krajevni praznik preimenovali po 10. decembru 1941, dnevu, ko je bila ustanovljena Kokrška četa v okviru priprav na decembrsko vstajo na Gorenjskem, ko je v četo stopilo 25 domačinov Šenčurja, Vogelj, Visokega in Srednje vasi ter 47 borcev iz drugih krajev Gorenjske.

Ustanovitev Kokrške čete je bila nadvomno največji dogodek ne samo za Šenčur in bližnjo okolico, temveč tudi za širše gorenjsko območje zato smo ta dogodek v Šenčurju kar najbolj dostojno in trajno ohranili s tem, da smo pred leti zgrajen zadružni oziroma kulturni dom sredi vasi, v katerem se odvija vsa družbenopolitična, kulturna, zabavna in druga dejavnost, poimenovali v »Dom Kokrške čete« in odkrili bronasto spominsko obeležje 47 padlim borcem Kokrške čete. Na Mlakarjevi hiši pa smo odkrili spominsko obeležje začetniku revolucionarne dejavnosti v Šenčurju Janezu Mlakarju, ki je leta 1920 postal član KPJ, leta 1934 pa je v Šenčurju ustanovil partijsko organizacijo.

Letos poleti pa smo v Srednji vasi odkrili spominsko obeležje sedmim padlim borcem te vasi, preuredili okolično osrednjega spomenika 95 padlim borcem na pokopališču v Šenčurju, na Pipanovi hiši pa bomo v soboto, 9. decembra letos, odkrili spominsko obeležje. Čaka nas torej samo še poimenovanje ulic po padlih borcih. Ob tem pa velja še posebej poudariti, da so nas vsa ta dela veljala nekaj več kot 35 starih milijonov din, da smo dobili 15 starih milijonov din iz sredstev odbora podpisnikov družbenega dogovora o varstvu spomenikov in spominskih obeležij, medtem ko so krajanji prispevali nekaj več kot 20 starih milijonov.

Naj povem še to, da prav sedaj pripravlja Franc Štefe-Miško s sodelavci obširno gradivo, ki bo zbrano in urejeno izšlo v Zborniku že prihodnje leto.

T. U.

KOZJE

Delegacija v Zagrebu

Delegacija ZRVS iz Kozjega se je na povabilo osnovne organizacije ZRVS in družbenopolitičnih organizacij krajeve skupnosti Zrinjevac iz Zagreba 26. novembra 1979 udeležila svečane proslave v počastitev dneva republike. Po proslavi je bil družabni večer, na katerem smo izmenjali precej problemov o delovanju naše organizacije v KS kakor tudi na področju ostalega družbenega življenja, kamor se vključujejo člani naše organizacije.

FRANC RUMPF

MEDVODE

Žalna komemoracija

Delegacija ZB Medvod in Pirnič iz rojstnega kraja heroja komandanta NOV in POS Franca Rozmana-Staneta se je 7. novembra 1979 udeležila žalne komemoracije ob petintrideseti obletnici smrti komandanta in še dveh tovarišev v Črnomlju.

JOŽE LOČNIŠKAR

Delegacija pred spomenikom komandantu Francu Rozmanu Stanetu in dvema tovarišema

Okroglice sodijo v krajevno skupnost Loka pri Zidanem mostu, ki skupaj z Razborjem, Bregom, Sentjurjem, Radežem, Žirovnico in Čerovnikom tvorijo dokaj razvejano krajevno skupnost. Med vsemi temi vasicami so Okroglice najvišje, najvišje prikovane v zemljo, nedaleč pod Lisco in tik pod obronki strmega Lovrenca.

V dolini, kjer si Sava utira pot iz revirjev proti Sevnici, Krškem in Brežicam, je gosta megla. Na Okroglicah je sonce. Dolina pod vasjo je kot na dlani, toda tokrat nič kaj prijazna, vabljiva... Le kako ji je uspelo iz teh hribov privabiti mlade v svoja nedrja?

Karolina Prašnikar

Zdaj vodita iz doline na Okroglice dve poti. Tista čez Razbor je sicer širša, v zadnjem delu pred Okroglicami pa skoraj nemogoča in komaj zasluži ime pot. Domačini bolj uporabljajo ono drugo, ki sicer ni veliko boljša, je pa nekoliko krajša.

Med NOB ni vodila na Okroglice nobena izmed teh dveh poti. Bilo pa je nešteto stezic, ki so te hribe pod Lisco povezovala s številnimi skrivnimi potmi, ki so vodile čez cesto, progo in Savo vse tja v osrčje kočevskih gozdov.

Okroglice so bile partizanske. Partizani so dobro vedeli, da na Okroglicah ni hiše, kjer bi morali sredi noči trkati na okna, kajti vse hiše so jim bile vedno odprte. Odprte dveri in srca teh skromnih ljudi so največkrat pričakale kurirje, ki so hiteli s pomembnimi sporočili iz doline proti Kozjanskemu in so si šele na Okroglicah lahko nekoliko odpočili.

Prašnikarjeva kmetija je najvišja na Okroglicah. Dobro četrto ure peš hoje iz vasi je prikovana v strmi breg. Z 950 metri nadmorske višine sodi Prašnikarjeva kmetija med najvišje kmetije v sevniški občini. Zdaj na kmetiji nič več ne gospodari Prašnikar. Odselil se je k svojim v bližino Laškega. Sedanji gospodar se sicer piše Ivandič, vendar domačija ne bo še tako hitro izgubila svojega prvotnega imena.

Trkam na vrata. Nihče se ne oglasi. Še psa ni, ki bi me pregnal. Le konja pod hišo, privezana za jablani, obirata jesensko travo. Mir in sonce. In v tem miru in soncu, v dežju in mrazu, so tod še skoraj pred nedavnim vsak dan hodili kurirji, borci, aktivisti, skojevci... Le nekaj deset korakov od kmetije proti kozolcu pa stoji spomenik padlim kurirjem, ki jih je sovražnik presenetil v Prašnikarjevi domačiji.

Za mlade je kruh le v dolini. V letih pred vojno pa ga še tam ni bilo

Priklenjeni v strminah na svojo zemljo

Kurirska postaja TV S-5

Kurirska postaja TV S-5 se je v letu 1944 nastanila v Prašnikarjevi domačiji. Na štajerski strani je bila povezana s kurirsko postajo TV S-25 na območju Jurkloštra, na dolenski pa s postajo TV-5.

Kurirji Franc Bregar-Slepar, Jernej Udovič-Hrast, Franc Moro-Milan, Anton Strojinc-Dragar, Franc Arh-Zorko in Franc Hirsčel-Ferdo so imeli pri Prašnikarju varno zavetje. Najmlajšemu Hrastu je bilo komaj dvajset let, najstarejšemu Slepaju sedemindvajset. Mladost je prekipela v njih. Zmogli so vse napore in izpolnili še tako težke naloge.

Zaseda! Zorko in Ferdo se 29. septembra 1944 nista več vrnila k Prašnikarju. Slepar, Hrast, Milan in Dragar so prevzeli naloge padlih tovarišev. Nenehno so bili na po-

Jutro po mitingu

»Zdi se mi, da so prejšnji večer imeli fantje miting«, pripoveduje domačinka Karolina Prašnikar, ki je bila prav takrat na Prašnikarjevi kmetiji, »zato so zjutraj nekoliko poležali. Sedem je bila ura, ko je pritekel v hišo sosedov Suhodolčanov fant Ivan in dejal, da je videl okoli hiše polno Nemcev. Gospodar Prašnikar, ki je ravno naslednji dan nameraval k partizanom je pri priči zbežal iz hiše. Za njim so se pognali Tončka Cimprškova in še nekateri. Njihovih imen se žal ne spominjam več. Kdor je zbežal takoj, se je rešil, kajti že v naslednjem trenutku je bila hiša polna Nemcev. Zbežali smo v klet, pa so nas Nemci prebudili. Zažgali so hišo in gospodarsko poslopje. Boj s kurirji je trajal dolgo, dolgo, do zadnjega diha.«

Mine Culetto

ti. Počitka skorajda ni bilo. Toda 30. oktobra 1944 so kurirje presenetili Nemci.

Anica Primožič-Culetto

Na Okroglicah sta bili nekaj časa Šercerjeva brigada in štab divizije. Tu je delova-

Prašnikarjeva domačija na Okroglicah pod Lovrencom, kjer so kurirje postaje TV S-5 presenetili Nemci

Antonija Brečko

la tudi partizanska knjižnica...

Toda čez štirinajst dni po napadu na kurirsko postajo TV S-5 so na Okroglice ponovno pridrveli Nemci. Zagorele so Zalokarjeva, Klin-konova, Brečkova in še druge domačije, zidanca in gospodarska poslopja.

Vas si dolga leta ni opomogla. Vse, kar so storile marljive roke domačinov, je kmalu načel zob časa. Izropane hiše, prazni hlevi in shrambe so ostale take celo vrsto let, kajti zemlja tam na tistih strminah je skopa in ne daje tistega, kar človek žuljavih rok pričakuje.

Okroglice včeraj

MINE CULETTO, borec Kozjanskega bataljona iz Račice:

»Že v letih pred vojno so Okroglice 'tolkle' največjo revščino izmed vseh okoliških vasi, čeprav za to domaćini niso bili sami krivi. V dolino so vodile le kolovozne poti. Vse so si morali na lastnih plečih znositi visoko tja gor v svoje domove. Srečen je bil, kdor je našel delo na železnici. Takih srečnežev je bilo malo. Toda, ko se je začela vojna in z nami delila dobro in zlo; zadnjo čašo mleka, skorjo kruha...«

ANICA PRIMOŽIČ-CULETTO:

»Dobro se še spominjam dneva v letu 1944, ko so nas pri Lovrencu nad vasjo Okroglice sprejeli v mladinsko organizacijo. Razdelili so nam delo in še isti večer sva šli po dve in dve v akcijo. Trosile smo letake po vasi, Nemci pa so divjali, da je bilo kaj.«

ANTONIJA BREČKO, Okroglice 4:

»Kako se ne bi spomnila vasi, ki je gorela. Veliko sem že pozabila, toda tega ne bom nikoli. Prekleti Nemci! Osemindvajset let sem že stara, pa sem jih takrat videla nazadnje. Vrag, da jih ne bi nikoli!«

Okroglice danes

MIRKO KONHAJZLER, poštar:

»Enkrat na teden prinesem pošto tudi sem na Okroglice. Ni je ravno veliko, vendar postane torba po dvajsetih in več kilometrih pešačenja tudi prazna že težka. Dva sta v vasi, ki dobivata TV-15 in vedno pogledata, če piše tudi kaj o njihovih krajih. No, zdaj bosta zadovoljna, če boste kaj napisali!«

— In kaj bi vi napisali?

»Veliko. Morda to, da v vasi nimajo trgovine, nimajo gostilne, nimajo svojih prostorov, kjer bi se krajani zbirali... Napisal bi, da nimajo telefona, gasilcev, da je večina ljudi starih, pa ni poti, po kateri bi pozimi, kadar je sneg, lahko prišel zdravnik v vas do bolnika. In še bi napisal... ja, saj ti ljudje pravzaprav nimajo nič, razen skromnih hiš, žuljavih rok in pa veliko srce, ki razdajajajo

Mirko Konhajzler

vsakemu, potrebnemu pomoči.«

LOJZE OBLAK, kvalifici-

Lojze Oblak

ran delavec, zaposlen v Hrastniku:

Zdaj živim v Hrastniku, pa vendar se vedno rad vračam domov, sem na Okroglice. Mladi tu v vasi svojih prostorov sploh nimamo. Zbiramo se v prostorih nekdanje osnovne šole, ki je zdaj prazna, ker so učence prešolali v Loko in Sevnico. Toda čeprav je šola prazna, moramo za vsako srečanje prositi centralno osnovno šolo v Sevnici, ki nekako bedi nad to šolo, za dovoljenje. Saj se ne zberemo velikokrat. Morda trikrat ali štirikrat na leto.

To je pa tudi vse. Naši kraji so polni dogodkov iz časov NOB in mi mladi bi morali

Ferdo Prašnikar

biti zvesti prenašalci tradicij naše NOB. Tako pa s starejšimi našimi krajani tone v pozabo marsikaj.

Mladi iz teh krajev se v večini zaposlujejo v dolini, saj doma ali v bližnji okolici ni niti enega delovnega mesta. Dragocen je kruh in težko prislužen dinar, če moraš vsak dan od doma na delo v tovarno, kajti iz vasi do avtobusa ali vlaka te čaka najmanj uro hoda, pozimi pa še več. Bila so jutra, ko sem delal osem ur in bil potem okoli petih popoldne spet doma. Ob mesecu pa sem prinesel domov slabih pet tisočakov.

Domov na obisk zares rad pridem, toda samo na obisk. Občudujem pa nekatere sovaščane, ki že leta in leta vsak dan hodijo zjutraj v dolino na vlak in na delo, zvečer pa zopet nazaj... Težko je zaslužena sleherna drobtinica črnega kruha.«

FERDO PRAŠNIKAR, borec Kozjanskega bataljona, doma iz Okroglice:

»Trije nekdanji borci menda še živimo tu na Okroglicah. Enkrat na leto, navadno je to jeseni, se zberemo v dolini, malo pokramljamo in se razidemo. Zdaj že dolgo nisem bil v dolini. Kdo ve, če bom še kdaj šel, kajti noge nas starejših ne držijo več tako kot nekoč. No, v dolino bi že še šlo, nazaj pa je težje!«

Okroglice jutri

Veliko se ne bodo spremenile. Mladi se bodo rojevali in odhajali v dolino. Nekateri se bodo vrnili na svoje domačije, mnogi bodo za vedno ostali v dolini, vsi pa bodo, tako kot njihovi očeti in dedje, znali ceniti delo in skorjo kruha, ki ga danes sicer na Okroglicah ne primanjkuje več, toda še ne dolgo tega tudi skorje kruha ni bilo.

Tone Urbas

PREDMEJA

Gostje mladih Predmejčanov

Na Predmeji je OO ZSMS Predmeja pripravila proslavo za Dan republike. Mladi so povabili borce kot častne goste na proslavo. Lani so bili njihovi gostje interniranci iz Predmeje. Toplo nam je bilo pri srcih, ko smo se zavedali, kako veliko pozornost posveča naša mladina NOB, kako skrbno čuva pridobitve NOB in ohranja tradicije našega boja. Po proslavi so nam pripravili družabni večer, na katerem smo se nekdanji borci 9. korpusa pogovarjali in zabavali z mladimi. Zahvaljujemo se za izkazano pozornost, za vzorno pripravljeno proslavo, skratka za ves trud, ki so ga mladi vložili v prireditve. Naše sodelovanje je postalo še močnejše. Mladinska organizacija na Predmeji je s svojo aktivnostjo lahko za zgled vsej naši mladini.

ZDRUŽENJE BORCEV NOV PREDMEJA

KOZINA

Srečanje

Nekdanji člani rajonskih, okrajnih in okrožnih komitejev SKOJ in ZMS Južnoprimorskega okrožja so se srečali 25. novembra 1979 v motelu Kozina, ob jubilejnim letu SKOJ, KPS in sindikatov. Na srečanju je bilo 163 udeležencev, med njimi tudi iz zamejstva. Srečanje je bilo delovnega značaja, popestrjeno s kulturnim programom. Dogovarjali so se o načinu in sistemu zbiranja gradiva in dokumentov o borbi mladine pred vojno, med vojno in tudi po vojni na tem področju, ko se je bilo treba boriti za pravične meje Primorske oziroma pravične zahodne meje Jugoslavije. V ta namen so izvolili vodstvo, ki bo vodilo in usmerjalo delo skupin, ki bodo po terenu nekdanjega Južnoprimorskega okrožja zbirale izjave in dokumentacijo. Gradivo bodo uporabili za izdajo zbornika o zgodovini SKOJ in ZM Jugoslavije.

I. PAVLINČ-BOJA

PODNaRT

Po stezah partizanske Jelovice

Prireditve Po stezah partizanske Jelovice bodo 13. januarja 1980. Posvečene bodo osemindvajseti obletnici dražgoške bitke in petintrideseti obletnici zmage nad fašizmom ter praznovanju občinskega praznika občine Škofja Loka.

Odbor za organizacijo in izvedbo tekmovanj Po stezah partizanske Jelovice predvideva, da bo v nedeljo, 13. januarja 1980, v Dražgošah najmanj 8000 ljudi, ki se bodo ob 14. uri udeležili osrednje spominske prireditve s kulturnim programom pred spomenikom NOB v Dražgošah. Po kulturnem programu bo razglasitev rezultatov tekmovanj množičnega smučarskega teka, slaloma za cicibanke in cicibane, sankarskih tekmovanj, državnega prvenstva v biatlonu, poleta zmajarjev, teka ekip ZRVS in ZSMS in patrolnega teka enot TO, JLA in milice.

Dvajsete prireditve Po stezah partizanske Jelovice so namenjene obujanju tradicij NOB in spominu Cankarjevega bataljona, vaščanom Dražgoš in vsem padlim udeležencem in žrtvam NOB, obenem pa potrdilo nadaljnje graditve samoupravne socialistične družbe.

CIRIL ROZMAN

DOBRNA

Kolektivno zavarovanje borcev

Dobrnška borčevska organizacija, ki šteje okoli osemdeset članov, je imela svojo redno letno skupščino, kje minila v znamenju priprave programa za naslednje leto, vendar je bila večina skupščinskega dela usmerjena v nekoliko »vroč« pogovor o kolektivnem zavarovanju borcev v primeru smrti. Takšno zavarovanje že poznajo borci v sosednji republiki Hrvaški in so s takšnim načinom

tudi nadvse zadovoljni, vendar, tako so ugotovili borci v Dobrni, zavarovalnica Triglav ne kaže posebnega razumevanja za predlog oziroma željo borcev, kar pa se jim seveda ne zdi prav. V Dobrni so zaradi tega pripravili resolucijo z zahtevo, da bi tudi oni sklenili kolektivno pogodbo o zavarovanju in se tako pridružili hrvatskim kolegom, čeprav oznanja zavarovalnica Triglav nekoliko za lase privlečeno trditev, češ da je to precejšen riziko. Resolucijo nameravajo poslati republiškem odboru ZZB NOV in seveda zavarovalnici.

Borci so ob tej priliki pretresli še nekatere probleme krajevne skupnosti, v kateri živijo, spregovorili pa so tudi o sorazmerno skromnih priznavalninah, ki jih dobivajo njihovi člani, in o čemer bo treba še razpravljati in zadevo tudi primerno rešiti.

MST

CELJE

Prijetno presenečenje

Nepričakovano smo prejeli vabilo na proslavo ob dnevu republike, ki so jo v risalnici gimnazije Celje priredili v ponedeljek, 26. novembra popoldne dijaki 2. letnika gimnazije za člane ZB NOV na Otoku v Celju.

»Rojstvo naše domovine želimo proslavljati z vami, ki ste doprinesli vsak svoj delež v mozaiku oblikovanja nove družbene ureditve, v kateri imamo mladi možnosti ustvarjanja,« so napisali v vabilu.

Po pozdravnih besedah profesorja Kozinca, ki je sodeloval v pripravah na prireditve, so dijakinje in dijaki 2. c razreda izvedli dobro pripravljen program.

Srečanje je bilo tovariško in prijetno, da ga ne bomo pozabili. Zaželeli smo si še takih in podobnih srečanj, kar sta posebej naglasila v besedah zahvale predsednik krajevne organizacije ZB NOV »Karel Destovnik-Kajuh«, Milan Batistič in spomeničarka Marica Frecetova.

Bilo je nepozabno.

RUDOLF URŠIČ

Nekoč sva skupaj hodila v »tovarno za učitelje«. Človek težko verjame, da je minila skoraj skladovnica let od takrat, ko so nama po bradi cveteli mozolji. Srečal sem ga torej, nasmejanega, kot bi ne bil prosvetni delavec. In že sem ga mislil povprašati: »Ali si se tudi ti izza katedra preselil v banko, morda za okence na pošti?« Toda, kljub porabniški epidemiji, tradicionalno neustreznemu družbenemu vrednotenju dela, se zgodi, da nekdo niti ne pomisli, da bi presedl na hitrejšega in udobnejšega konja. Z zadovoljstvom jaha naprej, pa čeprav brez sedla. Zgodi se celo, da spremeni prosvetni delavec svoje delo v razvedrilo, študij v konjičkarstvo, in da živi za tisto, kar si je šestnajstleten izbral.

»...Teh pogledov in oči, čeprav slabovidnih in tudi slepih, ne bom nikoli zamenjal za grmade faktur, z ničemer, kar ni živo, človeško. Prosveta je travnik, na katerem bom meril svoje duševne in praktične moči. Tod bom vzgajal in sadil, kar bi moralo zrasti v krepka debela, ki jih krutost življenja ne bo prelomila.

Je že res, da v našem poklicu uspehov ne zaznaš takoj. Pokažejo se z leti, ko se človek osamosvoji, ko je sposoben voditi samega sebe in skrbeti zase. Šele takrat lahko začneš ocenjevati svoje pedagoške sposobnosti!«

Stane Florjančič ni udeleženec narodnoosvobodilnega boja. Rodil se je, ko se je začela najlepša pomlad. Da pa je borec, o

Utrinek ob šestdesetletnici ustanovitve prvega slovenskega zavoda za slepe

Še tako kratek korak je spoštovanja vredna razdalja

tem so vsi, ki ga poznajo, prepričani. V zavodu za slabovidno in slepo mladino je tiflopedagog. Slep in slabovidni otroci so vključeni v zavod, ker se težje šolajo v rednih osnovnih šolah. Znani pa so primeri, ko so se tudi slepi šolali v rednih osemletkah. Pravzaprav to v zadnjih letih niso več osamljeni primeri. Seveda brez sodelovanja učiteljev omenjenega zavoda tudi tod ne gre. Potrebni so njihovi obiski, nasveti staršem in učiteljem. In dela s slabovidnim ali celo slepim učencem je veliko. Prav tako pa je tudi razumljivo, da je za takšnega otroka mnogo primernejše, če se šola v domačem okolju, med popolnoma zdravimi sovrstniki. To pa je mogoče, če ima otrok urejene domače razmere. Pogosto je vključitev slepih otrok v normalno okolje zelo naporno. Učno snov je treba prepisovati na magnetofonske trakove in v Braillovo pisavo...

Vem, rekel mi boš, da imaš izredno rad otroke,

da te kolegi pomilujejo, ko jim poveš, kje si zaposlen. Obraz se jim razneži. O revčkih v pol ali popolni temi govore. Tudi o tem, da je treba ob njih imeti jeklene živce. Morda ti govore, kako cenijo tvoj idealizem, in da za takšen osebni dohodek niti mimo zavoda ne bi šli!!!

»...Saj je res; tu mora biti človek s srcem in dušo. Najbolje je, če nikoli ne šteješ delovnih ur, če

privatni čas ni ločen od delovnega, če živiš za svoje delo. Pustiva primerjavo z delom v redni osnovni šoli, v učnem programu ni razlik. Ampak pri nas imamo pogosto opraviti s posebno čustveno mehkiimi otroki. Fantu, ki je recimo v sedmem razredu izgubil vid, se je podrl dobesedno svet. Zgraditi ga je treba znova, zgraditi tako, da ne bo manj trden, kot je bil kdajkoli prej. In to ni lah-

ko. Tak človek ne potrebuje sočustvovanja. Slednje ga celo muči in mu ubija voljo.

Tudi sam sem v začetku tega dela razumeval otroke drugače. Pozneje sem vse bolj spoznaval, da slepi in slabovidni otroci niso in ne smejo biti prav nič drugačni od drugih otrok. Da, tega občutka drugačnosti jih moramo rešiti. Do njih ne kaže biti pretirano popustljiv, ker to tudi življenje ne bo, čeprav so slepi in slabovidni. Trudimo se, da bi bili otroci našega zavoda kar najtesneje povezani z drugimi, ki nimajo poškodovanega vida. Imamo skupne kulturne in športne prireditve, sodelujemo z drugimi mladinskimi organizacijami. Popolnoma se morajo znebiti dvoma: ali bom znal vzpostaviti pravi stik z drugimi otroki! Pravzaprav pa je zelo malo dejavnosti, s katerimi se ne bi mogel ukvarjati tudi slep in slaboviden otrok.

Mnogo večje probleme imamo s starši, ki se tež-

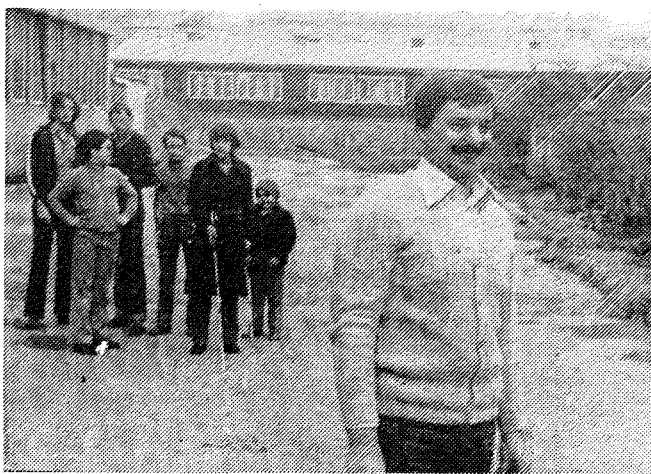
ko sprijaznijo z otrokovo okvaro na oči. Takšnim staršem najpogosteje pomagajo primeri otrok, ki so kljub očesnim okvaram v življenju uspeli. Nekateri nadaljujejo šolanje v centru za slepe v Škofji Loki, kjer se vključijo v poklicne šole, drugi odidejo v trgovske in mehanične poklice ali pa nadaljujejo šolanje na rednih srednjih šolah. Minili so časi, ko so ljudje govorili: slepi lahko postane samo telefonist.

Pri nas namenjamo nekaj več pozornosti gospodinjstvom pouku, veščinam samourejanja, ročni spretnosti in vsemu, kar bo koristilo slabovidnemu in slepemu človeku...

Korak za korakom; še tako kratek je včasih spoštovanja vredna razdalja. Kopica zanimivih malih osebnosti, kopica popolnoma normalnih otrok, pravi Stane Florjančič. Samo vidni organ imajo tako ali drugače pokvarjen. Prav tako se sučejo v najrazličnejših plesnih taktih, svoja nagnjenja sproščajo v lutkovnem, dramskem, vrtnarskem pa še v marsikaterem krožku. Nekateri so vključeni v folklorno, glasbeno in športno dejavnost, preizkušajo se v modeliranju...

»Šola je pač šola. Toda, saj si menda s svojim obiskom želel opozoriti vaše bralce predvsem na našo slovesnost, na šestdesetletnico ustanovitve prvega slovenskega zavoda za slepe. Lepa letnica, kajne, in presneto bogata, človeško bogata, zgodovina.«

S. T.

Že v prejšnji številki TV-15 sem zapisal, da v zvezi s storjenimi vojnimi hudodelstvi jeseniškega gestapa, posebno Druschkeja in Linckeja, tožilstvo v Heidelbergu razpolaga z izjavami okoli 180 zaslišanih prič, ki žive v različnih državah, in obsežnim dokaznim gradivom. Pa vendar tožilstvo še vedno išče nove in nove priče in dokaze. Ne zaradi tega, ker ne verjamejo tem pričam, temveč zaradi veljavnih predpisov in zakonov, ki zadevajo preiskovalni in sodni postopek.

Po zveznem kazenskem zakonu SFRJ so v členu 142 opisana vojna hudodelstva zoper civilno prebivalstvo:

»Kdor proti pravilom mednarodnega prava med vojno, oboroženim spopadom ali okupacijo ukaže ali stori proti civilnemu prebivalstvu take dejanja:

poboje, mučenje, nečloveško ravnanje, biološke poskuse, povzročanje velikega trpljenja ali kršitev telesne neokrnjenosti ali zdravja..., se kaznuje z zaporom najmanj pet let ali s smrtno kaznijo.«

V tem našem zakonu so kot kazniva dejanja opisana tudi vojna hudodelstva zoper ranjence in bolnike in vojne ujetnike.

Po veljavnem nemškem zakonu pa je mučenje med vojno že zastarelo kaznivo dejanje, zato Lincke in Druschke ne bosta več odgovarjala za množična mučenja v štirih letih okupacije, kaznovana pa bosta, če bo tožilstvo dokazalo, da je bila posledica tega ali onega zapornika smrt. Kaznovana bosta tudi, če bodo priče dokazale, da sta ukazala streljati ranjene in ujetе partizane. Tu pa je vir mnogih težav. Nava-jam nekaj takih primerov:

Mučenje – zločinski strelji

Januarja 1942. leta so Druschke, Lincke, Zwick in drugi pomagači na izpostavi gestapa tako mučili 28-letnega delavca Jožeta Noča, da je po stotih udarcih skočil skozi okno v drugem nadstropju z namenom, da stori samomor. Toda priletel je v kup snega, ostal živ in zbežal v železniški podvoz. Tam se je skrival v kanal, po katerem je tekla mrzla voda. Zjutraj se je zatekel k svojemu dekletu na Hrušico, le-to pa ga je odpeljalo k Andreju Koniču na Koroško Belo. Tam so ga izdali in spet so ga dobili gestapovci v pest in odpeljali v begunjske zapore in čez nekaj dni ustrelili v Dragi; dvajset dni prej so na istem mestu v Dragi ustrelili njegovo sestro Zofko.

Med begom je Jože Noč pripovedoval, kako in kdo ga je tako hudo mučil na jeseniškem gestapu, da je skoraj zblaznel skušal narediti samomor. Danes o tem dogodka samo vemo, slišali smo, če pa bo to dovolj za sodišče, je drugo vprašanje.

Januarja 1945. leta je patrulja Jeseniško-bohinjskega odreda, ki jo je vodil komandir čete Vinko Vester, spremljala člana CK KPS Ivana Novaka-Očka iz Bohinja proti Karavankam. Pozimi 1944/45 je CK KPS poslal

Zločini, ki ne morejo zastarati

Zakaj je proti Druschkeju še vedno premalo prič

Očka na Gorenjsko z nalogo, da pospeši mobilizacijo in opravi še vrsto drugih pomembnih partijskih nalog. Nad Plavskim Rovtom nad Jesenicami sta se Očka in sekretar jeseniškega okrožja Aleš Jelenc ločila od patrulje, ker sta šla na sestanek okrajnega komiteja, pa zaradi varnosti nista hotela, da bi patrulja vedela, kje je ta bivač. Patrulji sta naročila, kje naj ju čakajo.

Borci so šli spat v star se-

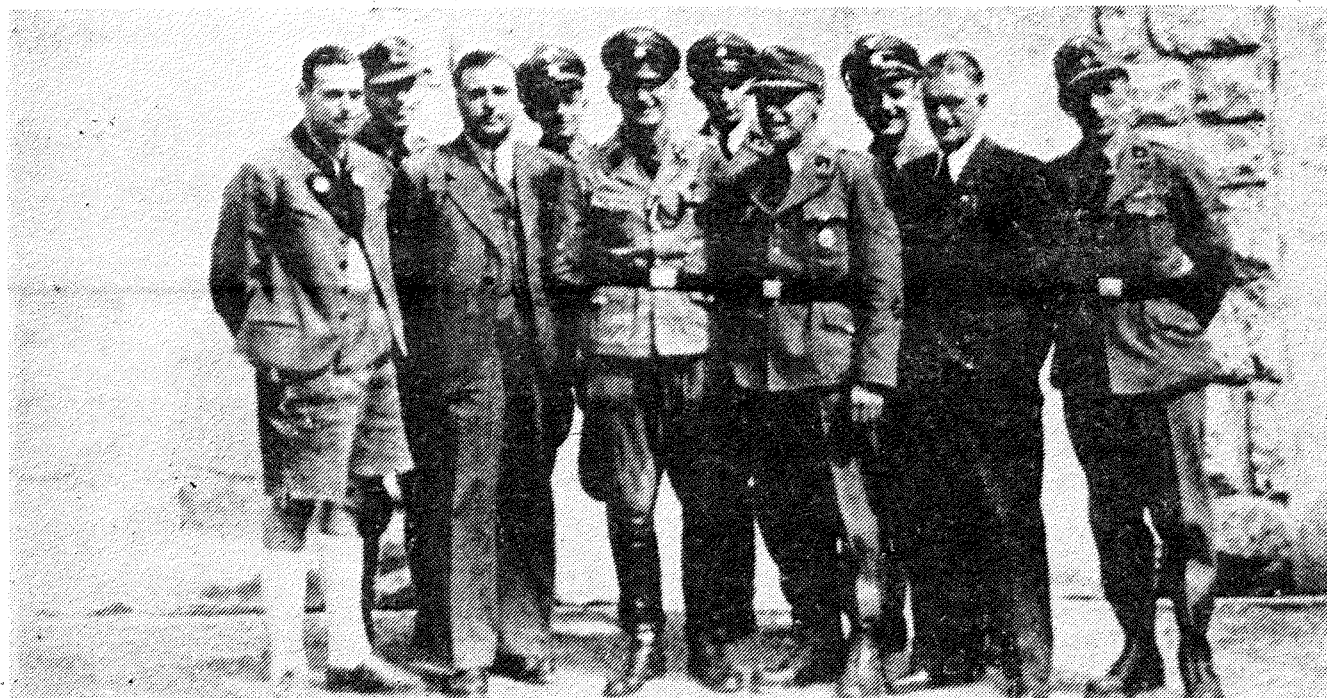
januar 1945. Na tem dokumentu se je Druschke podpisal samo s prvo črko.

Kaj se je dejansko zgodilo? Vestra in Ravnika je Druschke v spremstvu svojih pajdašev poslal najprej na gestapo v Radovljico, tam so priključili še Antona Pevca iz Škofje Loke in jih nato peš gnali proti Begunjam.

Pri Fajdigu v Zapužah so videli policiste, ki so peljali tri zvezane ujetnike. Le-ti so imeli zvezane roke za vratom

ga tajnega navodila (druge tedaj ujetе partizane so kasneje premestili v begunjske zapore in so ostali živi). Zato na omenjenih dveh dokumentih ni niti besedice o tem, da so bili ustreljeni pri poskusu bega. Toda kdo danes lahko potrdi, da je Druschke zares izdal takšno tajno navodilo? Na kraju tega zločina je spominsko obeležje (nekaj dni prej ali kasneje so tam ustrelili tudi Marjana Ramovža iz Kranja),

prijela in odnesla na slamo pod okno. V obraz je bil ves podplut, roke je imel skrivljene in zatečene s številnimi bulami, izza nohtov pa mu je kapljala kri. Ni mogel več vstati. Bohinc mu je nosil hrano in ga podpiral, kadar je šel na stranišče. Grozno, sama kri in blato. Če je kihnil, je brizgnila kri iz nosa, če je zakašljala, kri iz ust. Niti kruha ni mogel zvečiti, užival je le lahko, le tekočo hrano. Štiriindvajsetega januarja

Jeseniški gestapovci s sodelavci. V sredini, v uniformi in škornjih, Clement Druschke, levo od njega v civilni obleki Filip Zwick, desno od Druschkeja pa Heinz Lincke in Leopold Bruck. Fotografija je nastala na vrtu izpostave gestapa na Jesenicah.

nik, le domačin s Koroške Bele, Vinko Svetina, je dejal, da gre v dolino k svojemu dekletu in se bo kmalu vrnil. Ker ga zjutraj ni bilo nazaj, je komandir Vester ukazal umik višje v hrib. Bilo je veliko mehkega snega in pogrezali so se globoko, da so jim le glave gledale iz snega. Iznenada so jih obkolili Nemci in raztrganci v belih haljah in na smučkah. Po nekaj rafalih z obeh strani so zajeli vse borce, odpeljali na Jesenice in zaprli v klet, kjer je bila izpostava gestapa.

Okrožno sodišče v Kranju ima originalno napotnico jeseniškega gestapa, ki jo je podpisal Druschke (kopijo ima tožilstvo v Heidelbergu), da se »ujeti bandit Vinko Vester pošilja v begunjske zapore.« Na tem dokumentu je spodaj zapisano v nemščini: »Bil 21. 1. 1945 mrtev pripeljan in na zemljišču taborišča pokopan.«

Popolnoma enak dokument je ohranjen tudi za tedaj ujetega partizana Jožeta Ravnikarja s Križne gore pri Škofji Loki, le s to razliko, da sta spodaj v isti vrsti navedena kar dva datuma: 18. in 21.

in ne na hrbtu. Kmalu nato so pri Fajdigovih zaslišali streljanje, takoj zatem pa so prišli policisti k Fajdigu z zahtevo, naj vpreže konje in odpelje ustreljene zapornike v Begunje. Fajdiga je zahtevalo junaško odklonil, rekoč: »Če ste jih postrelili, pa jih še sami peljite. Konj je v hlevu, voz na dvorišču, to lahko vzamete, toda jaz ne grem z vami.«

Policisti so se »opravičevali«, češ da so hoteli ujetniki pobegniti. »Kaj«, je vzkliknil Fajdiga, »meni boste pravili, da so hoteli na ravnini z zvezanimi rokami in polomljenimi udi pobegniti. Se že poznamo.«

Nemci in raztrganci (med njimi Grobotek iz Bohinja, Franc Potočnik z Bleda in Kerin z Jesenic) so vzeli voz in konja ter sami naložili žrtve in jih odpeljali v Begunje, kjer so jih pokopali.

Druschke je bil takšen motogotec, da si teh ujetnikov nihče ne bi drznil zahrbtno postreliti na ravnini, na križišču med Zapužami in Begunjami, če ne bi on izdal take-

ki so si ga ogledali tudi tožilec in drugi iz Heidelberga.

Kri, vsepovsod kri

Štirinajstega januarja 1942. leta so jeseniški gestapovci aretirali sekretarja in blagajnika Lovra Ažmana z Jesenic, brata znanega bohinjskega revolucionarja Jožeta Ažmana, po katerem so letos poimenovali družbeni dom v Bohinju. Lovro je bil mlekar in je nosil mleko po hišah, obenem pa vzdrževal stike med člani OF in pobiral prostovoljne prispevke.

Na ponovnem zaslišanju v Kranju novembra letos je Simon Režek z Jesenic tožilcu in drugim iz Heidelberga pripovedoval, kako je bil zaprt v Begunjah in bil v sobi za zasliševanja prav tedaj, ko so zasliševali in mučili Ažmana.

Andrej Bohinc (živi v Ljubljani) pa je v Kranju na ponovnem zaslišanju podrobno opisal, kako so po zaslišanju gestapovci potisnili v sobo Lovra Ažmana, ki je negibno telebnil na tla sredi sobe. S sozapornikom sta ga

ja 1942. leta mu je umrl v naročju, še prej pa povedal, da ni nikogar izdal, kje ima skrit denar OF (ves ta denar so potem dobili partizani), in da ga je tako mučil osebno Druschke s pomočniki.

Tedaj je bilo v sobi št. 12 v Begunjah zaprtih okoli 60 zapornikov. Vsak dan je kdo odšel, drugi prišel. Na vprašanje tožilca iz Heidelberga, če še kdo lahko potrdi to njegovo izjavo, je Bohinc odgovoril, da se dobro spominja dveh Bohincev. Takoj po zaslišanju se je usedel v avto in v Bohinju izvedel, da sta obe priči že umrli: Žnidar, po domače Sodar iz Nomenja (njegova dva sinova so spomladi 1942. leta ustrelili v Dragi), in Alojz Stušek iz Bohinjske Bistrice, mesar in gostilničar.

Na okrožnem sodišču v Kranju (pa tudi Andrej Bohinc) so me zaprosili, naj napišem, naj pisмено javijo svoj naslov vsi tisti, ki so tedaj bili v sobi št. 12, ko je umrl Lovro Ažman, ali če so videli podobno smrt koga drugega.

Mislim, da je vsem bralcem ob tem primeru jasno,

zakaj je ob tolikem številu pričevanj o Druschkejevih zločinih še vedno premalo prič. Ko bi mogli najti vsaj še eno pričo iz tiste (12) sobe!

Tožilec in drugi so hoteli zaslišati zdravnike, ki jih omenjajo razne priče in so zdravile mnoge osebe, ki sta jih mučila Druschke in Lincke. Dr. Čeh in dr. Marčič sta umrla, govorili pa so z dr. Šarcem, zaporniškim zdravnikom iz Radovljice.

Andreja Bohinca so vprašali, če je poznal upravnika begunjskih zaporov Glanzerja. Na pritrdilni odgovor so vprašali, kako in kje sta se spoznala. Bohinc je odgovoril, da je bil vodja pogajalske delegacije Kokrškega odreda ob koncu vojne, ko se je vdala nemška posadka, in ko je odred rešil zapornike. Na vprašanje, kaj se je potem zgodilo z Glanzerjem, je Bohinc opisal zadnje boje v okolici Begunj, začasen umik tako rešenih zapornikov kot nemške posadke iz Begunj, vrnitev slednjih v Begunje. Z odredom je odšel na Koroško in se ni več vrnil v Begunje, zato mu Glanzerjeva usoda ni znana.

Načelnika OK VOS Jesenice Ivana Vovka-Zivana so spraševali, zakaj je bila jeseniška gestapovska izpostava na Jesenicah krvoločnejša od drugih izpostav na Gorenjskem. Živan je odgovoril, da je bila tudi kamniška zloglasno hudobna, vendar mu delovanje drugih izpostav gestapa ni natančno znano, ker se je kot obveščevalec jeseniškega okrožja ukvarjal največ z jeseniškimi gestapovci in njihovimi vojnimi.

★

Nekatere priče so spraševali o Francu Koritniku. Je res po vojni kupil vilo na Bledu? Kje je dobil denar? Zakaj se je odselil v Italijo?

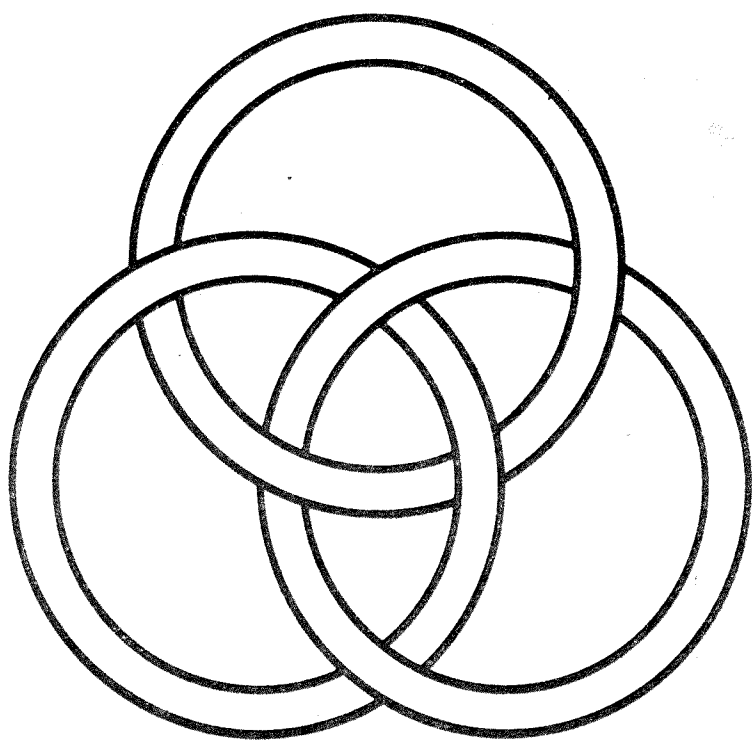
Koritnik je močna obremenilna priča proti Druschkeju in ni izključeno, da obramba brska po njegovem zasebnem življenju.

Preiskovalni sodnik okrožnega sodišča Kranj Anton Žitko mi je povedal, da je tožilcu in drugim iz Heidelberga pokazal mojo knjigo Beg z morišča, v kateri sem že pred desetimi leti opisal številne zločine jeseniškega gestapa, objavil Druschkejevo sliko z življenjepisom. Iz te knjige jim je pokazal sliko štirih bratov Ambrožič, ki so bili skupaj ustreljeni na Hrušici in slike drugih žrtev jeseniškega gestapa, ki so objavljene v knjigi.

Pred desetimi leti se mi še sanjalo ni, da bo ta knjiga nekoč pripomogla k razsvetljevanju mnogih zločinov gestapa, in da jo bo imel v rokah Druschkejev odvjetnik, pa tudi njegov tožilec.

Vsi, ki so bili ponovno zaslišani v Kranju, in s katerimi sem govoril, so mi rekli, da so bili vsi štirje iz Heidelberga izredno vpljudni, in da je zasliševanje potekalo na visoki kulturni ravni. To pa predvsem po zaslugi okrožnega sodišča v Kranju, ki je preiskovalca in zagovornika iz Heidelberga opozorilo, kako naj ravnavajo s pričami, ki jim zasliševanje v nemščini še vedno boleče odmeva v spominih.

Jože Vidic

Slovenija papir PAPIRNICA VEVČE p. o.

Proizvodni program:

ROČNO IZDELAN PAPIR

- umetniški akvarelni
- umetniški grafični
- pisemski reprezentančni

STROJNO IZDELAN PAPIR

- premazani
- brezlesni univerzalni
- srednjefini univerzalni
- specialni

VETA

- zidne tapete
- lepilo

TOVARNA OBLAČIL NOVO MESTO

„Opekarna Črnuče“

TITOVA 393

61231 LJUBLJANA — ČRNUČE

BANČNI RAČUN 50102-601-20241

Telefon (061) 341 563
341 765

NAGRADNA KRIŽANKA »PEKO«TRŽIČ, ŠTEV. 606

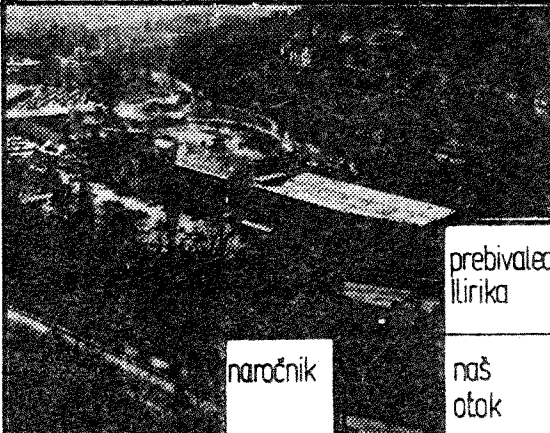
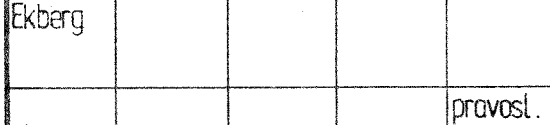
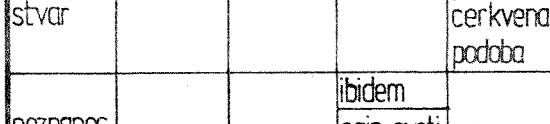
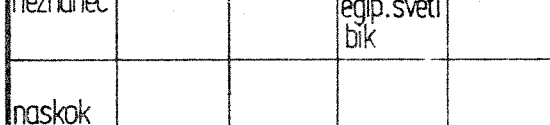
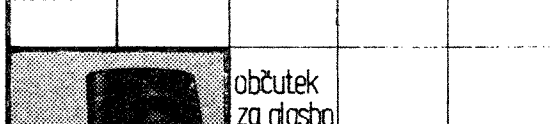
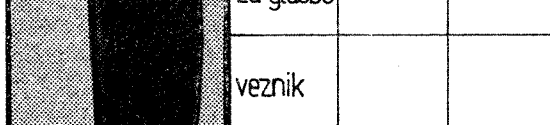
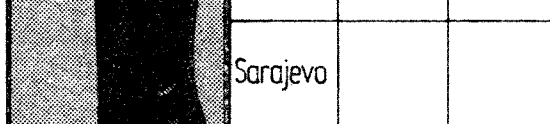
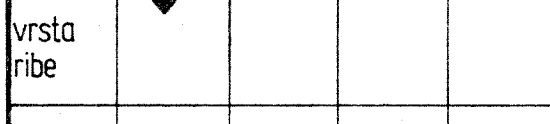
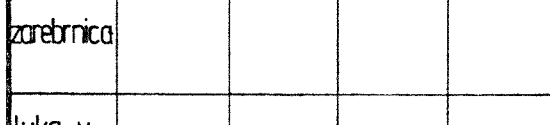
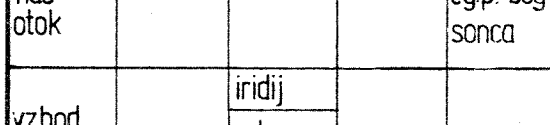
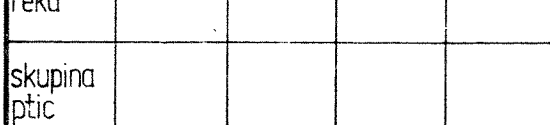
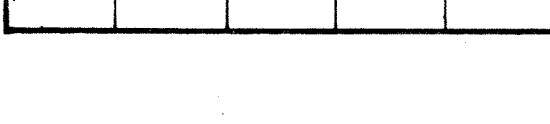
Razpis nagradne križanke

Tovarna obutve »PEKO« Tržič, ki s svojo kvaliteto izdelkov vedno zadovolji potrošnike, poklanja našim bralcem nagradno križanko. Uredništvo, uprava TV-15 in bralci želijo Tovarni obutve »PEKO« Tržič mnogo poslovnih uspehov!

Rešitve te nagradne križanke pošljite na naslov: UPRAVA ČASOPISA TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana in spodaj levo na kuverti napišite »križanka 606«, najkasneje do 15. 1. 1980.

Žreb bo razdelil dve keramični vazi – unikata iz naše poslovalnice Založbe BOREC iz Ljubljane, Titova 17.

Vso srečo pri reševanju križanke vam želita uredništvo in uprava TV-15.

	vrsta pijače	pakrog	octar	oranje
	naročnik	prebivalec Ilirika	naš otok	Lev Trocki
	kradljivec	poldrag kamen	m.raztreliv.	
	vrsta dejavnosti	riba kost	domača pritrdilnica	
	šofiranje			
	Ekberg			
	stvar	pravosl. cerkvena podoba	moški pevski glas	
	neznanec	ibidem egip. sveti bik		
	naskok			hoja
	občutek za glasbo			
	veznik		moško ime	
	Sarajevo		tla Borut Petric	
	barva kart	poznavalec arabske kulture	vrsta tekm. sani nem. reka	visoka igralna karta
	vrsta ribe			
	zarebrnica		del obraza	
	luka v Alžiru			
	naš otok		egip. bog sonca	
	vzhod	iridij oslov glas		
	poljska reka			
	skupina ptic			

Nagradni kupon štev. 606

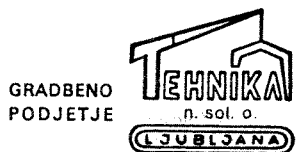
Priimek in ime

.....

Točen naslov

.....

Pošta

GRADBENO
PODJETJE

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 8a

TOZD
INDUSTRIJA GRADBENE KERAMIKE
TREBNJE

SINTER

keramične ploščice IGK

Sinter keramične ploščice se izdelujejo po povsem novem tehnološkem postopku suhe priprave surovine in suhega istočasnega stiskanja surovine (mase) in glazure, ter žganja na zelo visoki temperaturi do 1150° C, ki daje izdelku vrsto posebnih lastnosti:

– Izredno trdoto in odpornost glazure

6–7 po MOSH lestvici

– Izredno upogibno trdoto

300–400 kp/cm²

Odpornost na vremenske vplive,
temperaturo sonca, ter popolno
odpornost na mraz

upijanje vode
1–3%

– Odpornost na kislino in luge

ustreza JUS, po naročilu izdelujemo
popolno kislinsko odporne ploščice
zaradi izredne trdote in debeline
plast glazure je le-ta skoraj
neuničljiva

– Odpornost na mehansko obrabo

– za zunanje in notranje oblaganje

– za tla in fasade

– za industrijo in gospodinjstva

– za balkone in terase

– za posebne namene (nedrseče
ploščice)

– glazirane in neglazirane v naravni
rdeči in črni barvi

– gladke in nazobčane

200 × 200 × 10 in 100 × 200 × 10
mm kalibrirane v 5 nazivnih področjih
+0,4 mm

Izvedba:

Dimenzije:

ELEKTROMONTAŽA

61000 LJUBLJANA — TRŽAŠKA C. 126

TELEFON: H. C. 61 441, 64 571, 64 573

PROJEKTIRAMO IN IZVAJAMO:

— ELEKTROINSTALACIJE
JAKEGA IN ŠIBKEGA TOKA

— STRELOVODE

IZDELUJEMO:

— RAZDELILNE IN KOMANDNE
OMARE

paloma

sodobna
higiena

žepni robčki

sladkogorska

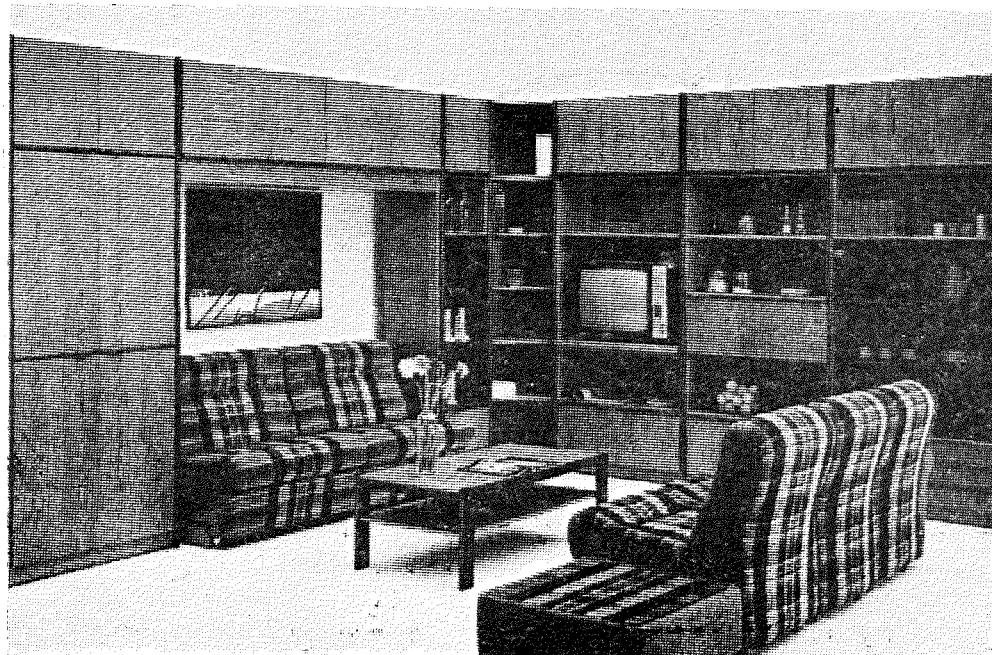
brest

cerknica

industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061/791-200 telex 31-167

Katarina

WH

Izdelke si lahko ogledate
in kupite v:

Salonu pohištva Brest Cerknica, v
prodajalni Brest v Mariboru, Kneza Koclja 6

V vseh specializiranih trgovinah s
pohištvom

napredek
domžale

Trgovsko gostinska delovna organizacija NAPREDEK DOMŽALE SOZD ABC POMURKA

61230 DOMŽALE, Ljubljanska 64

hojal

predelava lesa
ljubljana
langusova 8

Notranja oprema – sestavljivo pohištvo
sistema ABC (diploma beograjskega
sejma in diploma jugoslov. Dizajn
centra), sistem HOPO (dobitnik
ljublanskega zmaja in drugih priznanj),
in pohištvena oprema po naročilu.

Lesena galanterija – obešalniki (priznanje
jugoslov. Dizajn centra)

Stavbno pohištvo – okna in balkonska
vrata.

Tesarski izdelki – klasične konstrukcije,
lepljeni leseni nosilci za vse razpone do
100 m, vikend hišice ter žagan les
listavcev in iglavcev.

20. novoletni sejem

kranj, 15.-26. 12.

blago za široko
potrošnjo

ZALOŽBA BOREC LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA 28

KNJIŽNI PROGRAM ZA LETO 1980

Založniški svet je na seji dne 9. 10. 1979 sprejel
naslednji knjižni program za leto 1980:

Ob življenju osrednjega junaka so živo prikazane tudi usode mnogih njegovih tovarišev, delavcev, monterjev, njihovo romanje od delovišča do delovišča, njihovo življenje daleč od doma.

Edi Šelhaus: STOTINKA SREČE

Dovolj znano je, da reševanje zavezniških vojakov in oficirjev na območju Jugoslavije ni bilo le naključno, pač pa so to bile dobro organizirane in sistematične akcije, ki so jih ob zelo požrtovalnem sodelovanju prebivalstva izvajale naše partizanske enote.

Avtor se je zelo vestno lotil težavne naloge in je po dolgih letih zbral veliko dokumentov, fotografij in izpovedi ljudi, ki so kakorkoli sodelovali v teh humanih, pa tudi vojaško pomembnih akcijah, saj so zavezniki še kako potrebovali dragocene vojaške kadre in visoko kvalificirane pilote.

Valentin Tratnik: DANES JAZ, JUTRI TI

Svojevrstna in zanimiva pripoved o štirinajstletnem Hribarjevem Rajku (ki so v veliki meri avtobiografski spomini avtorja) iz časa od februarja 1943 do kapitulacije Italije. Resnični dogodki, ki so se v tistem času odvijali na Primorskem in ki so po svoje vključeni v dogajanje, so bili doslej le skopo obravnavani v zgodovinskih NOB, predvsem je bilo le še malo povedano o transportih mladih partizanov, ki so jih marca 1943 pošiljali na Dolenjsko. Mnogi od teh fantov so iz različnih vzrokov brez vodstva in hrane taval po gozdovih, kadar pa so se približali hišam, so padli v italijanske zasede. Italijani, tedaj še v zavesti moči, so z njimi ravnali kruto kot s praviimi partizani.

NAROČILNICA TV-15

Naslov knjige:

.....
.....
.....

Podpisani(a):

Natančen naslov:

Zaposlen(a):

PLAČILNI POGOJI:

1. Znesek bom plačal takoj s položnico
2. Znesek bom plačal po povzetju

Datum:

Podpis:

Naročilnice pošljite na naslov:
ZALOŽBA BOREC, knjigotraški oddelek,
Miklošičeva 28, Ljubljana

Izvirna dela

Rado Zakonjšek: ŠTAJERSKA 1941

Delo, ki ga je avtor pripravil več let, nam bo predstavilo našo Štajersko v zgodovinskem letu 1941, ko so nacisti na ves glas razglašali, da se je Štajerska enkrat za vselej vrnila v nemški rajh. Komunisti so s hudimi žrtvami dramili ljudi in popeljali že v prvih mesecih partizane v boj proti »večnemu in nepremagljivemu nemškemu stroju«. Pred bralcem se zvrstijo poglavja, ki govorijo med drugim o kulturbundovskem terorju, aretacijah, izseljevanju in streljanju zavednih Slovencev-Štajercev, o delu partije v tem obdobju, ustanovitvi prvih partizanskih čet na Štajerskem in njihovih prvih akcijah na Pohorju, Šaleški, Mislinjski dolini, v revirjih itd., pa do upora v Posavju ter končno o okupatorjevih krutih reakcijah na začetku osvobodilnega gibanja.

France Filipič:

Poglavja iz revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov med vojnama

Avtor, ki se je že vidno uveljavil kot raziskovalec in publicist, je v tej knjigi zbral svoje najnovejše zgodovinske razprave, in sicer: Nekatere značilnosti delavskega revolucionarnega gibanja v Mariboru in njegovem zaledju v letih 1921-1925. Pet desetletij po spopadu z Orjuno v Trbovljah, Tretji kongres SKOJ, KPJ v Sloveniji v času Osmе konference zagrebških komunistov, Politični obsojenci v mariborski kaznilnici, Tito v mariborski kaznilnici in čas obnove KPJ v Sloveniji, Moša Pljade »Martovska revolucija«, Partijska organizacija v Sloveniji v obdobju ustanovnega kongresa KPS, Mladinsko mirovno gibanje v letu 1936 v Sloveniji, Slovenija leta 1938, Češkoslovaška kriza 1938 in Slovenci.

Delo bo izšlo ob šestdesetletnici KPJ.

Miha Klinar: Novembrska balada

Žirija za Kajuhove nagrade je Klinarjevo pesniško zbirko ocenila kot občuteno partizansko liriko, ki bi, če bi bila objavljena takrat, ko je nastala (1944) ali takoj po vojni, požela nemajhno priznanje. Bor, Levec, Kosmač, Minatti bi se ne sramovali avtorjeve sosesčine. Pesmi je pisal borec Ziljske čete in tako pesmi tudi odsevajo koroško in gorenjsko barvitost. To so nevsiljive pesmi, intimne po vsebini in načinu izpovedovanja, posebej še med njimi Dobrač, Počitek, Glad, Pesem o Mojci, Požgana vas, Žalostinka idr.

Aleksander Valič: Frontniki

Je redkost, da slovenski igralec piše. Valičevi spomini pa so še posebej dragoceni, saj pripovedujejo o našem gledališču v času narodnoosvobodilnega boja, ko je bilo delovanje gledališča v partizanih že samo po sebi nekaj izjemnega. Valič je popisal svoja doživetja in seveda doživetja in delo svojih tovarišev slikovito dokumentarno, a brez velikih besed, zato pa njegova pripoved resnično zaživi in je partizanstvo tako, kakršno je bilo: bojevitost, iznajdljivost, pa tudi nerodnost, a vendar po svoje šegavo, tudi v najtežjih dneh.

Pavle Zidar: Njene oči

Pavle Zidar, ki ga slovenski bralci že dobro poznajo, je za našo založbo napisal daljši noveli Njene oči ter Brat in sestra. V prvi nam razkrije zgodbo o ženski, ki je pomagala ubežnikom iz nemške vojske, pa so jo gestapovci za kazen oslepili. V drugi noveli gre za partizana, ki sta vse svoje življenje žrtvovala za boljše družbo, nato pa se morata spopasti s tehnokratsko brezobzirnostjo današnjega sveta. Avtor pripoveduje obe zgodbi s pravo pisateljsko močjo, da jima bralec brez predaha sledi do konca.

Tone Svetina: Volčiči

Pri nas najbolj znani in uspešni avtor vojnih romanov je napisal novo delo in v njem tokrat pripoveduje o boju otrok in starcev Kozare. Pisatelj izjavlja, da si je izbral Kozaro, ker je bila v zadnji vojni edinstven primer povezanosti ljudstva in vojske v boju proti nasilnežu. V tem uporu so zorele neobgljene žrtve in se spremenile v zavestne borbe. V dramatičnem dogajanju sledi usodi ene družine, hkrati pa tudi moralnem razkroju zločincev. Pisatelj nam sporoča: »Na stotine knjig bi lahko napisal o boju ljudi s Kozare, vsaka hiša ima svojo tragedijo in svoj roman.«

Janez Vipotnik: LEDINA

Pisatelj Janez Vipotnik, ki je slovenskim bralcem že znan po delih Balada o Kovačici, Enainštirideseto, Rodna letina in Petinštirideseto, je tokrat pod naslovom Ledina zbral dvanajst zanimivih in tudi pretresljivih pripovedi iz časa narodnoosvobodilnega boja. Nekateri od naslovov govorijo že kar sami zase: Bataljon, Mitriljavec, Krivda, Ranjenec, Davča, Izgubljeno poglavje iz Rodne letine, posebej pa še naslovna Ledina – kot prispodoba za slovensko vas, kot je doživljala vojno in revolucijo.

Rudolf Hribernik-Svarun: OPREDELITEV

To je naslov kronike o boju slovenskega naroda 1941-1945, kot si jo je v štirih delih zamislil avtor in je zdaj že pred nami njen prvi del: Država v državi. Ker kroniko piše poklicni vojak, generalpolkovnik, revolucionar, udeleženec NOB od 1941 in narodni heroj, je razumljivo, da je v delu poudarek na osvetlitvi vojaško-političnih razmer. Pisana je tako, da bo takoj pritegnila najširši krog bralcev, ki se mu bp ob branju vse bolj odkrivala naša najnovejša zgodovina, usoda človeka v vojni. Opredelitev za boj ali proti njemu, to je usodna dilema v tistih dneh in pravzaprav vse do konca vojne.

Anton Čamernik: MOJI SPOMINI NA SODNE ZAPORE

(Pričevanje upravnika o letih 1941-1942)

Med našo, sicer mnogoštevilno literaturo o NOB take vrste pričevanj močno manjka. Avtor pričujočih spominov je bil do septembra 1942 upravitelj sodnih zaporov v Ljubljani. Ker je do te zaposlitve prišel po sili razmer in ne iz »prepričanja«, in ker so tudi bile njegove simpatije na strani preganjanih, je sicer lahko na svojem delovnem mestu dosti pomagal jetnikom s humanimi in korektnimi postopki. V sodnijskih zaporih je pomagal organizirati OF in VOS, vodstvo OF je bilo prek njega vedno pravi čas obveščeno o usodi posameznih jetnikov. Njegovo pričevanje vsekakor dopolnjuje podobo osvobodilnega gibanja v Ljubljani, podobo v tako pomembni ustanovi, kot je bilo sodišče.

Sreten Nikolič: JEKLO IN GOBLENi

Avtor Sreten Nikolič je s svojim romanom Jeklo in gobelin živo zarezal v naš povojni čas ter postavil v središče dogajanja delavca. Tako smo po tematiki dobili delo, ki jih je le malo na današnjem knjižnem trgu.

Toda delo ni zanimivo zgolj po svoji pereči, aktualni tematiki, temveč tudi po svojem slogu pripovedovanja: je sveže sodoben in hkrati dojemljiv za bralca.

PREVODI

ENCIKLOPEDIJA DRUGE SVETOVNE VOJNE (1939-1945)

Naša založba je že nekaj časa pripravljala delo, ki bi kot enciklopedija kar najširše in vsebinsko pretehtano zaobjela dogodke zadnje vojne in bi tako zapolnila vidno vrzel na našem knjižnem trgu. Odločila se je, da za osnovo vzame francosko Encyclopedie de la Guerre 1939-1945, ki jo je izdala založba, saj je resno delo in zajema poleg vojaških pogledov tudi politične, ekonomske, kulturne, socialne itn. Delo so pregledali naši poznavalci tega obdobja ter ga izpopolnili z novimi gesli, nekatera pa dopolnili, saj je bila – kar je seveda razveseljivo – prvotna izdaja namenjena predvsem francoskim bralcem. Enciklopedija je s temi dopolnili samo pridobila in bo tako prav gotovo dogodek za naš knjižni trg.

Dr. Saša Božovič: TEBI, MOJA DOLORES

Spomini, ki jih je napisala zdravnica dr. Saša Božovič, so na mah osvojili bralce in so jih morali v srbohrvaščini kmalu po izidu ponatisniti. Avtorica nam razgrinja življenje od dne, ko so nemška letala z bombami zasula Beograd in je tako vojna posegla tudi v njeno družinsko srečo. Mož in njegovi bratje so se med prvimi prebili v gozdove, njo pa so nosečo aretirali Italijani in je nato v taboriščni »bolnišnici« pod stražo rodila hčerko Dolores. Po zamenjavi za italijanske oficirje je prišla v partizane in se tako našla z možem. Med partizani je takoj začela delati kot zdravnica, hkrati pa skrbela za hčer. Doživela je tudi bitko na Neretvi; med ranjenci je omagala tudi njena Dolores.

Njena pripoved ni niti za trenutke dolgočasna, v njej se avtorica izpoveduje do dna svoje duše in hkrati pripoveduje o velikih resničnih dogodkih.

M. Middlebrook: KONVOJ

Dogodki, ki so opisani v tej knjigi, so bili v letu 1943 prav gotovo v središču zanimanja druge svetovne vojne. Od tega leta pa do izida knjige je minilo trideset let, ki jih je avtor posvetil temeljitemu raziskovanju dogodkov. Čeprav gre za dokumentarno delo, se bere kot napet roman. To je bila največja podmorniška bitka v zadnji vojni. Ladje v tem konvoju so oskrbovale celotno britansko otočje. Middlebrookovi dokumentarnosti dajejo čar pogosto uporabljeni citati udeležencev na obeh nasprotnih straneh, otenki človeških odnosov, občutki strahu in poguma, življenjsko pomembne solidarnosti, ko je šlo za biti ali ne biti. Nastopajoče osebe resnično plastično oživijo pred bralčevimi očmi.

Bralec, ki morebiti pred tem ni vedel prav veliko o vojni med podmornicami in konvoji, bo po branju zadovoljen odložil knjigo, saj bo doživljal z njo živo zgodovinsko resničnost.

Vladimir Fjodorovič Ognev: ZELEN0, RDEČE, ZE-LENO

To je pripoved o vojni in o usodi ljudi, v katero se je vojna zarezala s svojo uničevalno močjo. Pripoved avtor označuje kot povest, v bistvu pa je kratek roman za mladino zrelejših let, pa tudi za širši krog bralcev.

Ognev (ki ga poznamo tudi po delu Jugoslovanski dnevnik) pripoveduje o življenjski poti dveh dobrih prijateljev, Borisa in Saše, ki se leta 1941 pri svojih osemnajstih letih priglasi v vojsko kot prostovoljca. Pripoved je pretkana s praktičnostjo, humanostjo in modrostjo.

DELA ZA MLADINO

KURIRČKOVA KNJIŽNICA

Svetlana Makarovič: Pravilice iz mačje preje

Izbor petdesetih v celoto povezanih živalskih zgodb, s katerimi pisateljica odpira pogled v človeško naravo, saj je v vsaki od njih polno asociacij na naše izkušnje s svetom in s soljudmi. Svojevrstna domiselnost in nepričakovani obrati v pripovedi jih opazno ločijo od mnogih drugih živalskih pravilic. Poglavitno jedro zgodb so domišljija, neposrednost in povsem preprost izraz.

Leopold Suhodoičan: Pra Matija ali Bučman

Duhovito napisana pripoved o mladem fantu, v katerem se nena-doma predramijo različni geni njegovih prednikov, ki mu omogočajo neverjetne podvige. Iz knjige je razviden upor glavnega junaka proti skomercializiranemu svetu in vsem tistim atributom, ki ga pogojujejo. Pra Matija se iz zgodbe v zgodbo sooča s potrošniško družbo in njenimi zahrbtnostmi; in prav tedaj, ko bi moral postati njena lutka, ko spozna temna zakulisja zvezdniškega življenja, se umakne v svoje normalno življenje, ki ga hoče deliti s svojimi prijatelji.

Mitja Vošnjak: Častna pionirska, tako je bilo ...

Avtor, ki je bil leta 1943 prvi urednik Slovenskega pionirja in je sedaj predsednik Kurirčkovega festivala v Mariboru, je v 32 zgodbah obudil spomin na številne pogumne medvojne akcije pionirjev na različnih koncih naše domovine, v mestih, na vasi, v gozdovih. Njegovo pisanje vabi s preprostim, nezapletenim stilom, predvsem pa z razgibanim fabuliranjem. Iz knjige diha občudovanje do najmlajših, ki so dejavno posegli v boj proti okupatorju.

Vojan Tihomir Arhar: OGENJČEK

Vojan Tihomir je dolgoletni zvesti sodelavec revije Kurirček. Doslej je v založbi Borec natisnil tri mladinska dela: Capljači, Kresnice in Letni časi. V Ogenjčku so zbrani najboljši stih, kar jih je napisal za mladino. V svojih pesmih, v katerih prevladujeta vedrina in domiselnost, se je znal živeti v otroški svet, obenem pa ima njegovo pisanje nevsiljive vzgojne poante.

KURIRČKOVA ZGODOVINSKA SLIKANICA

Miha Mate: **Desant na Drvar.** Ilustriral Marjan Amalietti.
Zgodba o ponesrečenem napadu padalcev na maršala Tita.
Ive Šubic: **Tiskarna Urška.** Ilustriral Ive Šubic.
O delovanju partizanske tiskarne.
France Filipič: **Slava Klavora.**
Življenjska zgodba narodne heroine.
Anton Ingolič: **Stavka.** Ilustriral Aco Mavec.
O poteku ene največjih predvojnih stavk.
Janez Kajzer: **Štirje srčni možje.** Ilustriral Matjaž Schmidt.
O prvem pristopu na vrh Triglava pred 200 leti.

KURIČKOVA TORBICA

Štiri slikanice

1. Neža Maurer: KOSTANJEV ŠKRATEK
2. Pavle Gregorc: UGANKE ZA ANDREJA
3. Karel Grabeljšek: ČESNJE
4. Ferdo Godina: KAKO SO POLŽI PODRLI ŠAFRANOV OREH

NAGRADNA KRIŽANKA ŠTEV. 707

»IMV«
NOVO MESTO

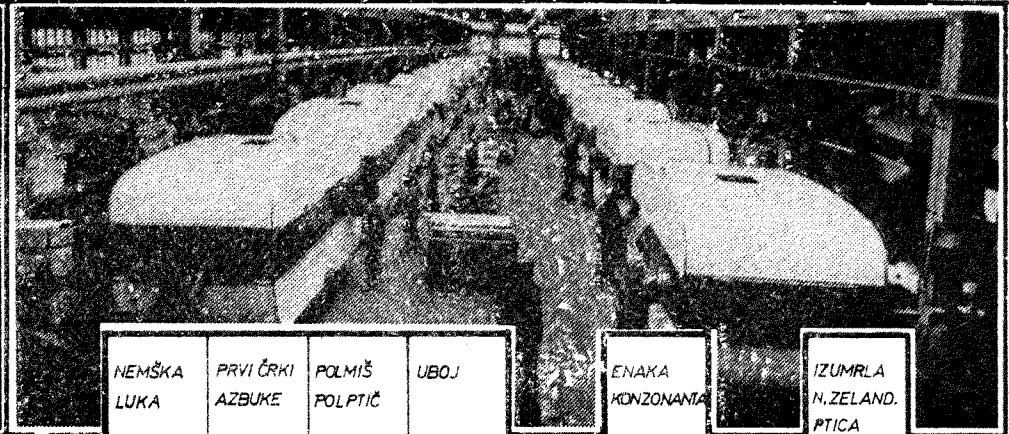
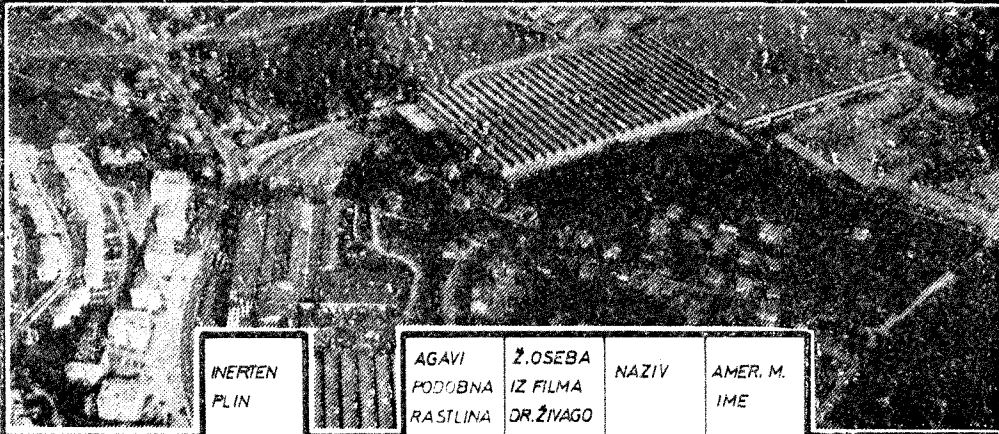
Razpis nagradne križanke

Industrija motornih vozil »IMV« Novo mesto, ki ima v svojem proizvodnem programu gospodarska vozila, osebna vozila RENAULT in je ena največjih proizvajalk avtomobilskih prikolic na svetu – ADRIA –, poklanja našim bralcem nagradno križanko. Uredništvo, uprava TV-15 in bralci želijo IMV Novo mesto še mnogo poslovnih uspehov!

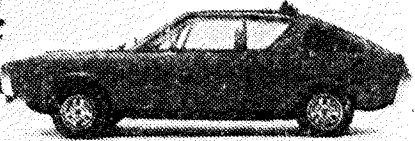
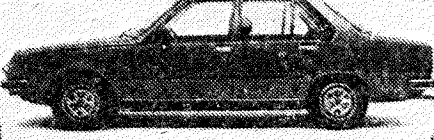
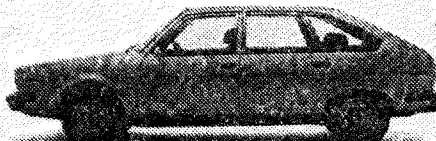
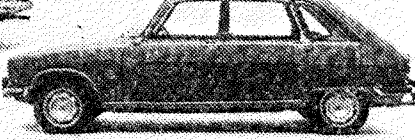
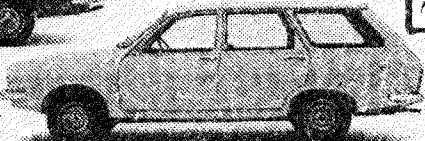
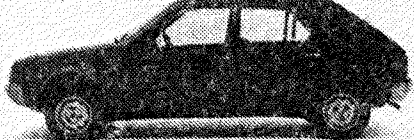
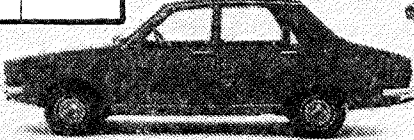
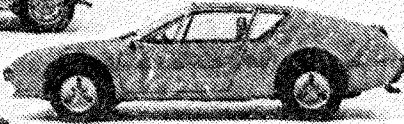
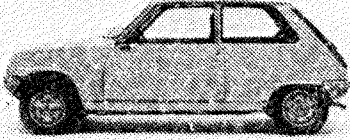
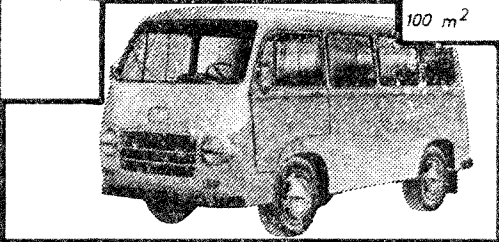
Rešitve te nagradne križanke pošljite na naslov: UPRAVA ČASOPISA TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana, najkasneje do 15. 1. 1980. Na kuverti levo spodaj napišite »križanka 707«.

Žreb bo razdelil tri keramične vaze, ki so unikati. Nagrade so iz naše poslovalnice založbe BOREC v Ljubljani, Titova 17.

Mnogo uspeha pri reševanju križanke vam želim uredništvo in uprava TV-15.

	INERTEN PLIN	AGAVI PODOBNA RASTLINA	Ž.OSEBA IZ FILMA DR.ŽIVAGO	NAZIV	AMER. M. IME						NEMŠKA LUKA	PRVI ČRKI AZBUKE	POLMIŠ POLPTIČ	UBOJ	ENAKA KONZONANTA	IZUMRLA N.ZELAND. PTICA
POHABLJE- NEC						NAŠ OTOK	KOSTA NADJ.	VRSTA ČOLNA KOMPONIST ALEKSANDR (1820-1871)						ŽIVALSKI ŽELODEC		
NOVOLAMAR KSIZEM														VPAD		
ZORENJE											KAZALNI ZAIMEK				ITALIJAN. RTV	
ZVEŽA				ITERBIJ			ŠPANSKI SPOLNIK AKADEMSKI KLUB				ORANJE REKA V SZ			OSEBNI ZAIMEK DOMAČA ŽIVAL		KALIJ VALUTA ZDA
SEVER	SOLMIZAC. ZLOG ZAGREBS. JOVARNA									OPUS ŽUPAN			MUZEJ V MADRIDU KRAJ V ČR. PRIMORJU			
BODICA																PIJAČA ST. SLOVANOV PRVI BAJ. LETALEC
LJUBLJAN. G. LOKAL				MARIA RILKE	20.ČRKA	GORA V TURČIJI	GRADBNJ. MATERIAL	ESTONEC	OSEBNI ZAIMEK RUSKI MONARH		ČAPKOVA UTOPISTIČ. DRAMA RAZGLAS				REKA V SZ	
IZVRŠITELJ										KARTAŠKI IZRAZ			PRITRDILNI. VZKLIK		ŠP. KLUB IZ CELOVA NAGROBNIK	
JUG	RAZLIČNA VOKALA PROSTOR ZA DRYA		DEL ŽITN. KLASA GROM							NADAV	SLOVENS. KOMPONIST VOTLA KOV. PALICA			SOTOČNICA P'VE		
UPRANIŠTVO														MESTO V BABILONU GOSPA PO ŠPANSKO		AM. M. IME BAJKA
VRSTA SL. RIBE									PREGOVOR				VRSTA PIJAČE	OKRAJŠAVA NEMŠKE MARKE STRD	AMERICIJ ILIJA LUEVIČ	
TV. DELAVEC PETER																
GOROVJE V SR. EVROPI																
MAKEDON. KOLO																
RAČUN																
NIKALNICA																
IVAN CANKAR																
MEDMET SMEHA																

Nagradni kupon
štev. 707

Priimek in ime

Točen naslov

Pošta

Boris Mihail-Maj

1

Iz vojnih dni naše revolucije

Pet borcev tretjega bataljona 10. SNOUB Ljubljanske je v Gorskem kotarju napadlo vlak

Tretji bataljon 10. SNOUB ljubljanske je bil zadnje dni decembra 1943 nastanjen v majhnem naselju Mrzle Vodice, ležečem na zahodnem delu Gorskega kotarja. Njegova naloga je bila, med drugim, da prepreči sovražniku nenaden prodor po magistralni cesti, imenovani Luizijana, iz smeri Sušaka preko Gornjega Jelenja v notranjost obrambnega rajona 18. divizije NOV in POS. V njen sestav je spadal tudi tretji bataljon imenovane brigade.

Štab bataljona, pod poveljstvom komandanta Jožeta Ožbolta, je vsak dan pošiljal v zasedo na Gornje Jelenje po eno četo borcev, ki so morali biti na vnaprej določenih položajih že pred svitanjem. Vračali so se s prvim mrakom skozi popolnoma porušeni vasi v šest kilometrov oddaljene Mrzle Vodice.

Preko noči so nadzorovale izpostavljeno smer samo bojne patrole, medtem ko se je zavaroval garnizon z običajnimi stražami na preglednih mestih na bližnjih vzpetinah in znotraj naselja pred poslopji, kjer so bile nastanjene posamezne enote in štab bataljona.

Hrano so dostavljali na bojni položaj okoli 11.-12. ure. Pritovorila sta jo mula in mulovodec v dveh italijanskih kotlih ali kazanih, kot se je le-tom pravilo. Zaradi peklenskega mraza na obojni strani te gorske ceste hrana ni nikoli prispela topla.

V zasedo odhajajoča četa je zajtrkovala in večerjala v Mrzlih Vodicah. S tem je bila na »boljšem« od »počivajočih« čet, ki so za razliko dobivale hrano samo dvakrat na dan; okoli desete in sedemnajste ure.

Zaradi hudega pomanjkanja hrane so borci dan na dan »natepavali« redek neslan in nezabeljen močnik, kateremu je bilo kakšen dan primešanega še nekaj malega kislega zelja. Pri redkih civilih v vasi, pravzaprav pri ženskah in otrocih, se je kdaj pa kdaj našel še kakšen droben krompirček, čeprav ni zanj nihče prosil, saj je bilo to zaradi ugleda naše vojske in silne revščine vaščanov strogo prepovedano.

Za lažje prestajanje lakote borcev so intendanti razdelili po nekaj cigar in tobakovih listov, ki so jih hrvaški partizani zaplenili v senjski tobačni tovarni in jih podarili slovenskim partizanom.

Kadilci so zatrjevali, da jim lakota ne dela tako hudih preglavic, če si prižgejo cigaro ali »mahorko«, kot se je imenovala v kakršenkoli papir zvita cigareta. Prav zaradi tega je marsikateri partizan tako začel svojo kadilsko »kariero«.

Mrzle Vodice se ne imenujejo zaman tako. To je pozimi zares mrzel kraj. Tudi lepša v dneh sonce ni dolgo sijalo v ozko grapo, kjer se je stiskalo do tri četrtine porušeno naselje zahodno od mini cerkvice, ki je takrat stala skoraj na ovinku ceste proti Lokvam pod strmo vzpetino, na kateri je bilo eno izmed stalnih stražarskih mest. Danes je nekdanje naselje in vsa cesta med Mrzlimi Vodicami in Lokvami na dnu lokvarskega akumulacijskega jezera.

V smeri Risnjaka na zahodu se dviga 1172 m visoki Tisovac, na jugu pa gora Rogozno s svojimi 1065 metri polagoma prehaja na višino Gornjega Jelenja, da bi se pri Kamenjaku, šest kilometrov v smeri Reke, že spustila na 900 metrov nadmorske višine.

Zima in njene muhe so na tej gorski višini v kontinentalnem delu zelo nepreračunljive. V nekaj urah se sicer mirno vreme pod vplivom mešanja hladnega kontinentalnega in vlažnega obmorskega zraka spremeni v podivjan »polarni« vihar s strahovitimi, tudi več metrov visokimi snežnimi zameti. Iznenađna viharo-snežna ujma nima primere niti v Alpah...

V tistem zatišju umirajočega zimskega dne so se borci bataljona zaradi strupenega nastopajočega mraza stiskali v toplih bivalnih prostorih maloštevilnih delno poškodovanih hiš. Vračajoče patrole in zamenjani stražarji so ob razgretim pečeh sušili premočeno obutev in greli premrle ude. Nekateri so se med seboj pogovarjali, drugi čitali agitlitteraturo in tu in tam tudi tiho peli. Vse je bilo tako vsakdanje in enolično, da se skoraj ni vedelo, kateri dan je kdo kaj postoril, če ne bi četa vsak tretji dan odhajala »tja gori«, kot so imenovali zasedo na Gornjem Jelenju.

Po pičli večerji, že v trdi temi, ki jo je zunaj razbijala le snežna belina, znotraj hiš pa redke, komaj opazne lučke na primitivnih stenjih lojenk v oskrbi dežurnih čet in zelo redko tudi vodov, so vstopali kurirji. Klicali so posamezna imena z naročilom, naj se pozvani javijo v štabu bataljona. Nekateri so že spali in jih je bilo treba buditi. Nihče ni mislil, da gre za kaj posebnega, saj so dežurni čet prav tako izbirali borce za sestavo bojnih ali obhodnih patrol ter straž in druga vsakdanja opravila.

Nenaden ukaz

Edino mesto zunaj hiš, okoli katerega je bilo tudi sicer vedno bolj živahno, je bila bataljonska kuhinja sredi vasi. Bila je sicer skromna, a vendarle bolj razsvetljena že zaradi narave dela v njej. Ogenj pod kotli je s svojo toploto in »zanimivostjo« opravil na odprtem prostoru privabil marsikaterega borca, čeprav je vedel, da ni mesa, in zato tudi priljubljene kosti ne.

V štabu bataljona so se po vrsti javili tile borci:

- Anton Skubic, namestnik komandirja 2. čete,
- Lojze Skolja, puškomitraljezec iz 2. čete,
- Egon Legiša, puškomitraljezec iz 3. čete in
- Boris Mihail-Maj, komandir voda in puškomitraljezec iz 1. čete.

Ukaz je bil zelo kratek in jasen: Preglejte in preizkusite orožje; pripraviti morate po šest okvirjev z naboji za vsak puškomitraljez! Zborna mesto ob 23. uri pred štabom bataljona.

Po sestanku je pomagal Maj zgnesti Antonu Skubicu okoli tri kilograme težko mino na poteg. Za vžigalnik je bila uporabljena italijanska ročna granata tipa Breda.

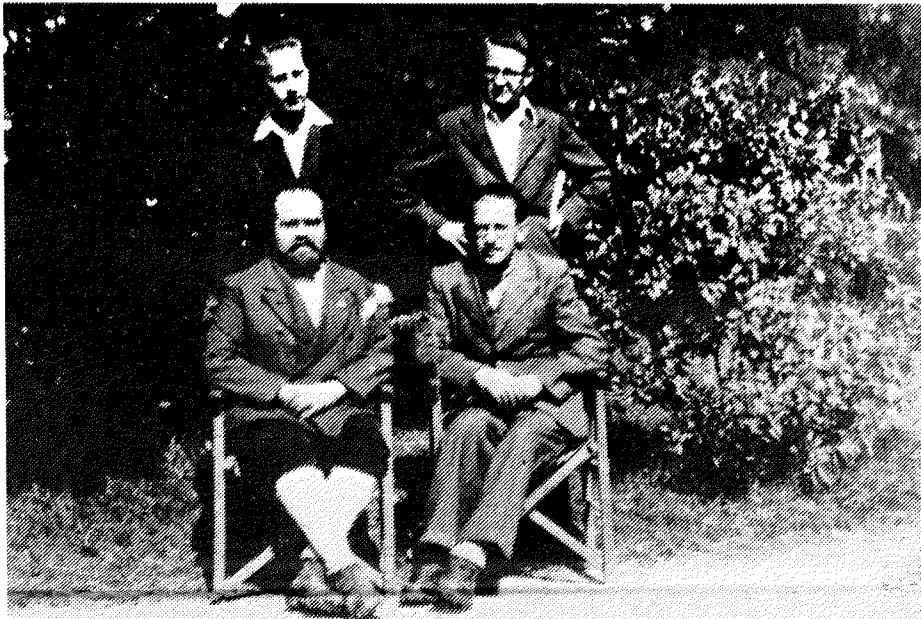
Preizkus puškomitraljeza so partizani opravili tako, da so cev porinili v hlevski gnoj ali sneg in sprožili kratek rafal. Seveda so cev po preizkusu sneli in ponovno očistili.

Italijanski puškomitraljezi tipa Breda so bili v hladnem vremenu zelo problematični. Ker so morali biti zaradi dobrega delovanja podmazani z oljem, ustreznega pa večkrat ni bilo, je le-to rado zamrznilo, in tedaj je bilo hudo. Običajno je tak puškomitraljez zatajil v najbolj neugodnem trenutku, to je, v začetku boja. Že polovičen rafal je dele kompliciranega zaklepa toliko segrel, da je bilo nadaljnje delovanje zagotovljeno; seveda, če se ni pri polnjenju okvirjev, v katere je šlo po 20 nabojev, izmuznil kakšen neopazno deformiran naboj.

Ob dogovorjeni uri se je zbrala peterica na določenem mestu in po krajšem pregledu krenila po izhojeni snežni gazi v smeri Gornjega Jelenja. Na zgornjem koncu vasi je že razvrščeno kolono zaustavila zunanja garnizonska straža. Po izmenjavi »lozinke« so borci tiho odšli naprej.

Temno modro nebo je bilo čisto kot ribje oko in polno bolj ali manj svetlih zvezd, med katerimi je dostojanstveno plula nepopolna luna. Divja gorska pokrajina se je koptala v svetli mesečini in ustvarila snežno bleščavo, ki je skupaj z močnim ivjem na mrtvi vegetaciji pričarala na milijone svetlikajočih se kristalov, da je bilo vse bolj podobno pravljici kot kruti resničnosti mrzle noči sredi vojne vihre.

(Se nadaljuje)

Fotografiji z vprašanjem

Na obeh fotografijah so slovenski konfiniranci iz let 1941-1942 v Italiji v Urbisaglio, vila Bandini. Radi bi dobili čim več podatkov ali naslovov tovarišev iz prve fotografije.

Na drugi fotografiji stoji prvi od leve tovariš Milan Mihelčič, brat narodnega heroja Jožeta Mihelčiča iz Semiča. Kdor ve kakršnekoli podatke o ostalih treh, naj nam jih pošlje. Po nekaterih izjavah naj bi sedel prvi iz leve neki zdravnik iz Trsta, Zid po rodu.

Vse podatke, prosimo, pošljite na naslov:

Uredništvo TV-15
61000 Ljubljana
Miklošičeva 28

Zbiramo podatke

Na podlagi želje in sklepa udeležencev rednega občnega zbora v domu JLA v Ljubljani, dne 13. 10. 1979, poziva novoizvoljeni stalni odbor vse preživele borke in borce, da s svojimi spomini na vojna doživetja v enotah naše brigade pripomorejo k čim hitrejšemu in verodostojnejšemu pisanju brigadne monografije.

S hvaležnostjo bo odbor sprejel vsako sporočilo, zapis, fotografije ali izvlečke iz osebnih dnevnikov, ki se nanašajo na zgodovinsko važne dogodke bodisi posameznikov ali enot brigade od njene ustanovitve do uradno končane vojne dne 15. maja 1945.

Vsi podatki bodo kolektivno preverjeni in usklajeni z uradnimi dokumenti iz arhiva Inštituta za delavsko gibanje in uradnimi edicijami zgodovinskega NOB.

Osebnih doživljajev, karakterističnih za tisti čas, bodo služili kot dopolnilo ali razlago k tekstu monografije, ki mora podati resnično sliko nekdanjih dogodkov v luči kolektivnega prizadevanja vseh pripadnikov brigade v skupnem boju za osvoboditev.

Naj ne bo borke in borca, ki se ne bi lotil tega prepotrebne dela! Prav nič ni važno, kakšen bo pravopis sporočila ali na kakšnem papirju bo pisan. Vsak naj napiše svoj prispevek tako, kot se ga spominja.

Zelo važno je, da vsako sporočilo vsebuje čim več teh podatkov:

1. Ime in priimek, ilegalno ime in sedanji naslov.
2. V kateri enoti je bil (vod, četa, bataljon, prateča četa, štab, obveščevalna služba, saniteta, kulturna skupina, kurirji, kuhinja itd.) in od kdaj do kdaj je bil v njej. Navesti morate tudi funkcije: borec, desetar, komandir voda, čete, komandant bataljona, mitraljezec, puškomitraljezec, polit delegat in druge politične funkcije ter položajne ali vojaške čine itd.
3. V katerih bojih ali akcijah je sodeloval in v kakšnem svojstvu ter kakšne naloge je imel v opisanih dogodkih. Po možnosti napisati kraj in datum ali vsaj približen čas.
4. Imena in funkcije ali vsaj funkcije padlih in ranjenih tovarišev in tovarišev, kje in kdaj se je to zgodilo in kakšna je bila naloga enote v tem boju. Kje so bili pokopani mrtvi.
5. Začasno sodelovanje posameznika ali enote v sestavi drugih partizanskih enot pri skupnem opravljanju zadane naloge. Kdaj, kje in v kakšnem svojstvu.
6. Povojno službovanje v JLA: do kdaj in s kakšnim činom so zapustili vojaško službo. Odlikovanja.

Vse prispevke pošljite na naslov: Stalni odbor bivših borcev 10. SNOUB Ljubljanske, Ljubljana 61000, Vrtača, štev. 11.

Jože Ambrožič

Tovariša Jožeta iz Slavine pri Postojni smo pokopali oktobra. Rodil se je pred šestinsedemdesetimi leti. Še pred razpadom Italije se je povezal z OF, takoj po razpadu pa je postal član terenskega odbora. Kmalu nato je postal član rajonske gospodarske komisije in je to dolžnost opravljal do osvoboditve.

Franc Šolar

Koritnikovega ata, rojenega leta 1903 v Dražgošah, smo avgusta pokopali na dražgoškem pokopališču. Leta 1943 se je vključil v Prešernovo brigado. Po vojni je moral obnoviti porušeni dom. Ves čas se je zavzemal za napredek svoje vasi. Za svoje požrtvovalno delo je dobil več odlikovanj.

Vinko Puc-Cene

Rodil se je leta 1918 v Podhomu pri Gorjah. Bil je aktivist OF že od leta 1941. Med partizane je odšel pred 9. 9. 1934. Član ZK je postal leta 1944 in je ostal zvest tej organizaciji in borčevski vse do prezgodnje smrti. Oktobra smo ga pokopali na gorjanskem pokopališču.

Maks Lotrič

Aprila smo se na dražgoškem pokopališču poslovili od tovariša Maksa, rojenega leta 1917 v Dražgošah. V začetku druge svetovne vojne je služil vojaški rok. Nemci so ga s tovariši zajeli in jih odpeljali v ujetništvo v Nemčijo. Ideji, s katero je bil že v ujetništvu povezan z osvobodilnim gibanjem, je ostal zvest do konca.

Marija Česarek-Križman

Oktobra smo na Reki pokopali tovarišico Mimo. Z vso družino je takoj po okupaciji začela delati za NOB. Avgusta leta 1942 jo je italijansko vojaško sodišče obsodilo na dvanajst let težke ječe. Po kapitulaciji Italije se je pridružila prekomorcem in delovala v bazah NOV in POJ v Italiji. Po službeni dolžnosti se je zaposlila na Reki, kjer je tudi ostala.

Ivan Dolgan

Na pokopališču v Škocijanu pri Divači smo julija pokopali tovariša Ivana. Rodil se je leta 1926 v Brezcu pri Divači. Po razpadu italijanske vojske je delal na terenu kot aktivist OF. Julija 1944 pa je vstopil v NOV, kjer je ostal do osvoboditve. Bil je odlikovan z redom zaslug za narod. Tudi po osvoboditvi je ostal aktiven.

Martin Strmšek

Rodil se je med pohorskim gozdovi in tam tudi prispeval svoj delež k osvoboditvi. Za svoje delo je bil odlikovan. Nazadnje je živel na Lešah. Septembra smo ga pokopali na Prevaljah.

Oton Smolej-Verija

Avgusta smo pokopali dolgoletnega predsednika borčevske organizacije v Planini pod Golico. Bil je eden izmed prvih borcev, ki se je priključil partizanskim enotam pod Karavankami. Najprej je bil kurir, pozneje komandant. Prejel je odlikovanje za hrabrost in zasluge za narod.

Rok Štefelin

Na pokopališču v Planini pod Golico smo se oktobra poslovili od enega izmed prvih aktivistov iz pod Golice. Do konca svojega življenja je ostal zvest načelom, za katera se je odločil že v prvih letih vojne.

Angela Bak

Umrla je Angela Bak-Muščeva mama. Pokopali smo jo junija na pokopališču v Škocijanu pri Divači. Bila je mati treh partizanov. Med NOB je bila njena domačija vedno zatočišče lačnim partizanom.

Tone Demšar

Komaj 51 let star je umrl tovariš Tone, član krajevnih borčevske organizacije Češnjica. Bil je borec Skofjeloškega odreda od decembra 1944 do osvoboditve. Septembra smo ga pokopali na pokopališču v Selcih.

Andrija Krebelj

Šestinsedemdeset let starega tovariša Drejca iz Ostrožnega brda v Brkinih smo pokopali oktobra. Veliko je delal že pred vojno. Pomladi leta 1942 so ga fašisti aretirali z obtožbo, da je sodeloval s prvo partizansko četo na Primorskem. Po razpadu italijanske vojske se je pridružil italijanskim partizanom nekje v srednji Italiji. Imel je več partizanskih odličij.

Jerca Rozman-Dolinka

Umrla je zavedna in junaška aktivistka Jerca Rozmanova, Barončeva mama ali Dolinka, kot so jo imenovali njeni medvojni sodelavci. Pokopali so jo na blejskem pokopališču. Me NOB so se v njeni hiši sestajali aktivisti, skrivala in negovala je ranjence, na stotine pisem in obvestil je šlo skozi njene roke na razne javke. Tudi po osvoboditvi se je vključila v politično delo.

Jože Polajnar

Rodil se je leta 1897 v dolini Kokre. Kmalu po prvi svetovni vojni je prišel na Bled. Takoj po okupaciji, ko so se pojavili prvi partizani, je bil njihova tesna in zanesljiva opora. Leta 1944 je tudi sam odšel k partizanom. Po vojni je ostal aktivni delavec v raznih družbenopolitičnih organizacijah. Oktobra smo ga pokopali na gorjanskem pokopališču.

Praznovanje v Bohinju

V počastitev oborožene vstaje proti nemškemu okupatorju, ki se je začela 16. decembra 1941. leta v bohinjskih vaseh, proslavljajo v vseh bohinjskih krajevnih skupnostih krajevni praznik. Osrednja proslava v spomin na decembrsko vstajo, sočasno s proslavo dneva JLA, bo v petek, 14. decembra, ob 18. uri v domu Joža Ažmana v Bohinjski Bistrici.

V soboto, 15. decembra, pa se bodo na spominski slovesnosti, imenovani Zmaga mrtvega bataljona, ki bo ob 10. uri dopoldne na Pokljuki, spomnili junaškega boja borcev 3. bataljona Prešernove brigade, ki so 15. decembra 1943 do zadnjega žrtvovali svoja življenja za svobodo. Slovesnost s kulturnim programom bo pri grobišču na Goreljeku.

Organizatorji decembrskih prireditev vabijo vse preživele borce in aktiviste, ki so se med NOB bojevali ali delovali na bohinjskem območju, še posebno pa bodo veselili obiska tudi tistih Bohinjcev, ki živijo v drugih krajih Slovenije.

Jošt Rolc

Iščem preživele borce

Preživele borce Kozjanskega odreda iz okolice Brestanice, z Brega, Pokleka in iz Blance, ki sem jih od 4. 10. 1944 do 9. 5. 1945 strigla in brila, prosim, da mi pošljejo svoj naslov.

Od oktobra 1944 do maja 1945 sem bila v ilegali na Kozjanskem. Največ sem se zadrževala pri Karolini Zemljakovi na Pokleku. Delovala sem kot partizanska frizerka. Borci so me klicali po imenu ali pa samo - frizerka. Spominjam se tudi žene partizanskega sodnika, ki je bivala v Divjakovi zidnici in jo tudi prosim za naslov.

Erna Topolnik, roj. Nerat
62241 Spodnji Duplex
Zgornji Duplex 42a

Kamnik-Tuhinj

Tradicija je že, da vsako leto počastimo spomin na borce, ki so padli v borbi na Kostanjski planini 24. decembra 1942.

Letos bo proslava v nedeljo, 23. decembra 1979, ob 10. uri na planini pri spomeniku. Zborna mesto bo pred Kulturnim domom v Lazah v Tuhinju ob 8. uri.

Vabimo vse preživele borce, mladino in vse ostale, da se proslave udeležijo v čim večjem številu.

ZRVS, ZB NOV

Pohod na Javornik

Organizatorji spominskega pohoda na Javornik, to so ZB in ZSMS Idrija in Ajdovščina, ZRVS in garnizija JA Ajdovščina ter PD Idrija, Ajdovščina, Vipava in Cerklje, sporočajo, da bo letošnji spominski pohod na Javornik nad Črnim vrhom v nedeljo, 16. decembra. Na dan pohoda bo ob 11. uri ob koči na Javorniku, kjer je spominska plošča 47 borcem Gradnikove brigade, kratka spominska svečanost.

Na Javornik boste lahko prišli iz Črnega vrha in od gostilne pri Vodnjaku, ob lepem vremenu tudi iz Hotedrice.

Pohodniki bodo lahko dobili kontrolne kartončke v gostilni pri Metki v Črnem vrhu, v gostilni pri Vodnjaku nad Črnim vrhom in ob planinski koči na Javorniku, kjer bo kontrolni žig.

Janez Jeram

Ponoven poziv

Borce, pripadnike 1. primorskega partizanskega bataljona Simon Gregorčič, ponovno pozivamo, da izpolnijo že davno prejete vprašalnike in jih takoj odpošljejo na občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica.

Domicilni odbor

8

(iz še neobjavljenega romana)

Ivan Jenko:

Spet sem bil sam

Nosila so tovariši položili na tla pred bolnišnično barako. Od nekod je prišla skupina petih ali šestih tovarišev, med njimi je bila tudi neka tovarišica, bila je verjetno bolničarka. Med seboj so se pogovarjali, toda kaj, nisem slišal ne razumel. Tovarišica in neki tovariš sta me dvignila z nosil in me posadila na stol, ki je stal pred barako. Držali so me za ramena, da ne bi omahnil z njega. Zdravnik je stopil k meni in si podrobneje ogledal rane na mojih rokah. Spominjam se, da me je trepal po licih. Spet sem moral biti v nezavesti. Začel me je spraševati o ranitvi in o poti do bolnišnice. Toda le s težavo sem mu lahko odgovarjal. Bil sem končno na cilju in zapustile so me vse moči. Živel sem samo še zaradi neke tuje, popolnoma neznane vztrajnostne sile. To je bila le še fizična eksistenca brez hotenja. Oblika brez vsebine. V meni je bilo vse prazno. Zdravnik je nekam odšel in se brž vrnil z injekcijami. Dal mi jih je dve v levo roko nad komolcem. »Takoj te bomo operirali,« je rekel in dodal, da bo operacijska miza takoj pripravljena. Operacijska miza je stala nekaj metrov proč od barake pod drevesi. Nekoliko omotičnega so me prenesli nanjo. Nekdo mi je rekel, naj štejem, in mi nekaj tiščal na usta. Štel sem do šestnajst, kaj se je potem dogajalo z menoj, nisem več vedel.

Zbujal sem se iz narkoze. Kaj je z menoj, kje sem, kje ležim, — sama vprašanja nikomur. Bila je popolna tema in mir, nikogar ni bilo videti, nikogar slišati. Ko se mi je glava nekoliko zbistrla, sem spoznal, da ležim na preprosti postelji v baraki, pokrit z odejami. Vrata barake so bila na stečaj odprta, noč je bila temna in turobna. Na moj desni je nekdo ležal. Ni spal. To sem bolj čutil, kot slišal. Tudi on je v nočni temi začutil, da sem se prebudil ali da se vsaj prebujam. Čez nekaj časa me je vprašal: »Naj grem poklicat dežurnega, morda zdravnika?« Preveč sem bil še omotičen, in zato mu nisem odgovoril. Le počasi sem se prebujal in prihajal k sebi. Ščassoma sem spoznal, da ležijo v baraki še drugi ranjenci. Slišati ni bilo nobene besede, nobenega šušljanja, nobenega človeškega šuma. Spali so. Le midva s sosedom nisva spala. Ko se je prepričal, da sem buden, je ponavljal vprašanja: »Če kaj potrebuješ, bom koga poklical.« Odgovarjal sem s težavo in počasi. Kasneje ga je zanimalo, kdo sem in od kod, kje sem bil ranjen, po kateri poti sem prišel v bolnišnico, kaj sem doživel na tej poti. S slabotnim in tihim glasom sem mu nekaj odgovarjal in morda me sploh ni dobro razumel, saj nisem bil sposoben jasne besede. On mi je prvi povedal, da so mi med operacijo amputirali desno roko nad komolcem. Rekel mi je: »Ali veš, da si brez desne roke, odrezali so ti jo.« Novica je bila nepričakovana, zato sprva sploh nisem doumel svojega težkega položaja. Na pripoved tovariša nisem reagiral. Še naprej sem živel v praznini. Če bi mi tedaj nekdo rekel: »Priatelj, sedaj boš umrl,« bi mi bilo popolnoma vseeno. Izbira med življenjem in smrtjo je bila prepuščena čistemu naključju...

Partizan, ki je ležal poleg mene, je imel težko poškodovano, v komolcu prestrejeno desno roko. Bil je komandant bataljona v brigadi 31. divizije. Ime mu je bilo Vinko. Nekaj dni pozneje mi je povedal še tole: »Veš, Tilen, če ne bi bilo komisarja bolnišnice, bi bil zdajle brez obeh rok.« Pogledal sem ga in vprašal: »Zakaj?« »Tvoje strelne poškodbe na obeh rokah, ne samo na desni, so bile tako težke, rane stare, fizično si popolnoma oslabil, nastopila je že sepsa, da bi bilo treba po vseh zdravniških kriterijih amputirati obe roki. Vsi v bolnišnici so govorili: ta fant, star 18 let, ne bo preživel, rane in posledice so prehude, toda komisar bolnišnice je bil drugačnega mnenja: leve roke ni treba amputirati. Če fant ne bo preživel, potem je že vseeno, če se leva roka samo zakrpa. Njegovo mnenje je obveljalo.«

Prve dni v bolnišnici sem večino časa prespal. Za ljudi in dogodke okrog mene se nisem posebno brigal. Jesti nisem mogel, čeprav so me stalno silili, le čaj sem pil, ki sem ga dobil, kolikor sem hotel. Peti ali šesti dan sem si zaželel krompirjevo solato, močno okisano. Dobil sem jo, toda pojedel sem lahko le nekaj žlic.

Zdravnik in zdravniški pomočnik v bolnišnici, oba sta bila po rodu Italijana, ki sta po kapitulaciji Italije, to je 8. septembra leta 1943, prostovoljno prišla k slovenskim partizanom, kot tudi bolničarka, so mi vsak dan previjali rane. Rana po amputaciji desne roke se je lepo celila. Zato so jo previjali le enkrat na dan. Bolela me ni, toda imel sem zoprno občutek, da »imam še vedno desno roko.« Temu se nisem mogel privaditi. Drugače je bilo z rano na levi roki. Stara rana se je močno gnojila. Previjali so mi jo dvakrat ali celo trikrat na dan. Čeprav je bila povita z več povoji, je gnoj prodiral na površino povoja. Gnoj je povzročal tako hudi smrad, da je človeku prihajalo skoraj slabo. Gnojenje se ni hotelo ustaviti, stanje je bilo iz dneva v dan enako. Gnojilo se je tedne in tedne. Zdelo se mi je, da bo roka segnila, da bo nekega dne enostavno odpadla.

Počasi sem spoznaval krutost in barbarstvo vojne, ki tako nepričakovano spremeni usodo celih narodov in življenja posameznikov. V telo se mi je z vso močjo zasekalo spoznanje, kako veliki zločinci so dejansko vsi voditelji, ki poženejo svoje ljudstvo v napad na drugo samostojno in neodvisno ljudstvo.

Vse bolj sem se začel zavedati, da sem brez desne roke. Da sem invalid. Leva roka je bila hudo poškodovana, rana se ni hotela celiti, pa sem jo kljub temu bil prisiljen uporabljati v vseh drobnih, majhnih stvareh vsakdanjega življenja. Nisem mogel docela razumeti, zakaj sem bil prav jaz tisti, ki je bil tako zelo težko ranjen. Delal sem primerjave z drugimi tovariši, ki bodo po vojni lahko normalno delali in živeli. Take misli so mi iz dneva v dan rojile po glavi. Nikakor se nisem mogel sprijazniti s svojim novim položajem. Invalid, to je bila pretresljiva beseda, ki jo še vedno nisem popolnoma razumel.

»Učil sem se za zidarja. Sedaj kot zidar ne bom več mogel delati. Kaj bom po vsem tem sploh lahko delal? Človek vendar mora nekaj delati... Ali se bom lahko podpisoval z levo roko, ko pa sem desničar,« sem pripovedoval in spraševal sebe in vaščana, ki je prišel v bolnišnico zaradi bolečin v križu.

»Tilen, ne bodi žalosten, skrbeli bomo za tebe,« mi je odgovoril.

»In spomnil sem se otroških let. Če smo otroci na vasi srečali invalida, ki je običajno beračil, smo se ustavljali in gledali za njim in si govorili: »Glej ga reveža, brez noge je, potreben je pomoči in usmiljenja...«

»Kakšna vzgoja, samo samaritanstvo, in to je zdaj doletelo tudi mene,« sem premišljeval.

»Skrbeli bomo za tebe,« sem glasno ponavljal in mu odgovoril:

»Veš, dragi vaščan, ne, tega ne maram, jaz hočem delati.«

»Morda boš šel v kakšno tovarno za vratarja,« mi je bolj svetloval kot odgovarjal.

»Pa to ni delo, vratar samo sedi in gleda...« sem izbruhnil.

»Lahko bi šel v kakšen dom za invalide, ki jih bodo ustanovili po vojni,« je ugovarjal vsem mojim pomislekom.

»Ne, tudi tega ne bi nikoli sprejel, to je sirotišnica, kjer lahko človek zaradi nedela zbolí in umre...«

(Se nadaljuje)

Pogovor z Margareto Marjetič,
mentorico PO Ivo Ribar-Lola iz osnovne
šole Adama Bohoriča v Brestanici

Letošnje leto otroka naj preraste v leta otrok

Osnovna šola Adama Bohoriča v Brestanici je dobila svoje ime pred dvanajstimi leti, ko smo se iz tesne in dotrajane šole preselili v nove prostore. Napolnil jih je živ-zav brestaniških pionirjev. Svoja hotenja in uspehe kujejo v pionirskem redu, ki smo ga imenovali po revolucionarju in predstavniku mladih iz najtežjih časov Ivo Ribarju-Loli. Prav zato smo včlanjeni v veliko družino šol bratov Ribar in svojim najboljšim pionirjem za uspehe podeljujemo Ribarjeve značke.

Glavna naloga vsake šole je vsekakor učenje. Toda, ker pomeni pouk tudi vzgojo, ne samo izobraževanje, gotovo segate s svojim delom izven zidov učilnic. V čem je to delo in kako je organizirano?

Poleg učenja se odgovorno lotevamo raznih nalog in aktivno sodelujemo pri prireditvah, na srečanjih, zborih in tudi sami smo večkrat gostitelji. Mnogo velikih akcij je že za nami. Morda izstopajo prireditve in tekmovanja za značko Po poteh kmečkih upornikov, uspeha organizacija 7. srečanja pionirjev zgodovinarjev in likovnikov, revije pevskih zborov na gradu ali v šoli, pa shodi na Bohorju, izleti ob dnevih mladosti in pisana množica drugih akcij.

V okviru pionirskega odreda dela na šoli ŠSD, katerega najprivlačnejši del so tekmovanja in spretnostih, podmladek PD Bohor, vsi učenci so člani MČRK (najmlajši postanejo seveda v maju) in pionirji pridno varčujejo v šolski pionirski hranilnici. Popoldne dela na šoli oddelek glasbene šole. V kraju samem se učenci udeležujejo še v gasilskem društvu, sekcijah DPD Svobode in Partizana, poleti pa še v ribiški družini. V dejavnostih se pionirski odred povezuje z ZSMS na šoli in tako uresničuje skupne cilje: čim boljši učni uspeh in izpolnitev nalog Jugoslovanskih pionirskih iger.

Še počitnice niso omrtvile našega dela. Šola je postala delovišče. Pridne roke pionirjev so pomagale pri selitvi in pripravljanju prostorov za adaptacijo. Oživilo je sezonsko delo mladih ribičev, plavincev in pripravljali smo se na letovanje. Pa še kup drugih delovnih akcij smo opravili. od pogozdovanja, skrbi za spomenike do ureditve šolske trgovine, ki že leta oskrbuje učence s šolskimi potrebščinami in nas po brezskrbnih počitniških dneh spet združi v šolskih prostorih.

Učiteljski kolektiv se trudi, da bi ustvaril take pogoje in načine dela, ki učencem omogočajo njihov vsestranski in harmonični razvoj. Trudili smo se okrepiti pionirski odred na osnovi samouprave pionirjev, uveljaviti vlogo učenca kot subjekta vzgoje in krepiti dejavnosti, ki privlačijo čim večji krog učencev, obenem pa nudijo najboljše možnosti za splet prijateljskih vezi.

Dejavnosti usmerjenega prostega časa morajo biti dejansko dopolnjevanje vzgojnoizobraževalnega procesa. Kako pri vas omogočate učencem, da v prostem času razvijajo svoja pozitivna nagnjenja?

Bogata izbira krožkov: jezikovni, matematični, prirodoslovni, novinarski, folklorni, razni športni krožki, krožki ročnih spretnosti, prometni, gasilski, foto krožek in še nekateri drugi, pa prilagajanje dejavnosti letnim časom in drugim pogojem, vse to je omogočilo, da ni bilo učenca na šoli, ki ne bi izbral dejavnosti po svojih nagnjenjih. Skratka, vse dejavnosti so se vključevale v delo šole. Vsaka zase je skušala ponesti njeno ime v kraj, v občino, nekaterim pa je uspelo širiti poznanstva po ožji in širši domovini in celo čez njene meje.

Še nekaj v zvezi z ohranjanjem tradicij; vas obiskujejo nekdanji udeleženci NOB ali morda prirejate srečanja z njimi?

V maju letos smo na brestaniškem gradu pozdravili in počastili s programom borce ZB Maribor. Med nji-

mi so bili tudi nekdanji zaporniki z gradu iz leta 1941. To je bilo že drugo letošnje srečanje z borci, saj smo v aprilu sprejeli internirance iz Buchenwalda in se z njimi pogovarjali.

Vam je uspelo uresničiti program celodnevne šole?

V seganju za novim in bolj šim je dvanajstletna stavba izgubila bitko — pretesna je postala, da bi lahko nudila pogoje za razvoj prve celodnevne šole v krški občini.

Pa vendar se lahko pohvalimo, da imajo nižji razredi za seboj že štiri leta celodnevne šole, dve leti pa izpolnjujemo tak program za celo osemletko.

Letos toliko govorimo o otroku in o vsem, kar smo dolžni storiti za dobro otrok vsega sveta. Ti otroci bodo nekoč odrasli. Morali bodo voditi življenje družbe. Kako naj bi jim to omogočili? Kaj bi rekli ob zaključku leta otroka?

Vsako dobro delo, ki ga opravi človek kot posameznik ali kot družba za otroka, je vredna naložba, ki se bo bogato obrestovala. Naj ne bosta le teden ali leto otroka tisto, kar bi nas spodbujalo k dejanjem. Vsi bi si morali prizadevati, da bi letošnje leto preraslo v leta otrok. Vztrajno in načrtno moramo uresničevati vse naloge, ki imajo skupen cilj — prijetno in zdravo otroštvo in čim polnejše možnosti vsakemu otroku, da razvije svojo osebnost v vseh pogledih do skrajnih meja danih sposobnosti.

Živa Drole

Teden pionirske solidarnosti

Ni osnovne šole v Sloveniji, ki ne bi v tednu pionirske solidarnosti na ta ali drug način dokazala solidarnosti z narodi, ki se borijo za svobodo in neodvisnost, saj nas ta boj spominja na naš lastni boj za mir in neodvisnost ter nas živo povezuje s tradicijami našega narodnoosvobodilnega boja.

Letošnji teden pionirske solidarnosti bo od 17. do 23. decembra. Lahko rečemo, da so uspehi že na dlani. Eden vidnih znakov je uspešen potek akcije zbiranja denarja za nabavo 20.000 parov gumijastih copat otrokom v begunskih taboriščih osvobodilnega gibanja ZANU. S prvimi koraki v tej akciji so pionirji začeli že spomladi. Vodila jih je misel, da bodo pomagali ogromnemu številu otrok na jugu Afrike, ki trpijo zaradi bolezni stopal, katere povzroča muha Jig-gel Fly.

Poleg copat pionirji prispevajo še dodatna sredstva s prodajo značk, čestitk in nalepk solidarnosti.

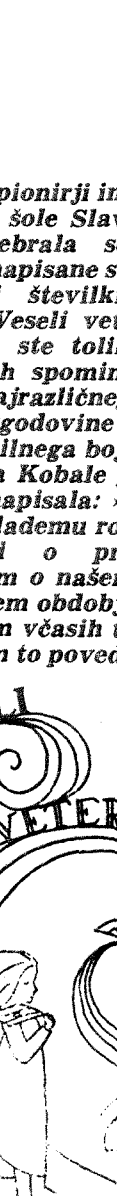
Ž. D.

Še pomnite, tovariši?

**Besede
niso
prazne in
oguljene**

Dragi pionirji in pionirke osnovne šole Slavka Šlandra, prebrala sem vaše skrbno napisane sestavke v jubilejni številki vašega glasila Veseli veter. Zapisali ste toliko najrazličnejših spominov, našli toliko najrazličnejših motivov iz zgodovine narodno-osvobodilnega boja.

Rozika Kobale je sicer v uvodu napisala: »Kadar je treba mlademu rodu pripovedovati o preteklosti, predvsem o našem revolucionarnem obdobju, nam je starejšim včasih težko. Kako bi jim to povedali, da ne

bi bile le besede, ponovljene stokrat in tisočkrat, oguljene in prazne?» Mislim, da so besede izpod vaših peres našle svojo vsebino; niso ne prazne in ne oguljene, pač pa iskrene.

Nekaj vrstic iz pisma tovariša Franca Ježovnika, člana ZB NOV Griže, naj bo še ena vzpodbuda za vas in za druge pionirje, ki raziskujejo zgodovino:

»Glasilo pionirjev osnovne šole Slavko Šlander iz Prebolda povsem skladno dopolnjuje knjižico Šestdeset let KPJ in SKOJ, v kateri je prvoborec Anton Kotnik opisal zgodovino Prebolda in okolice, zgodovino delavskega gibanja, dejavnost partije pod vodstvom Slavka Šlandra, prve akcije partizanov, seznanimo pa se tudi z življenjepisi padlih članov partije in Skoja. Knjigo zaključuje prispevek Prebold danes.

Na rob našega kramljanja, dragi mladi bralci, bi vas še na nekaj spomnila: Novo leto se bliža. Gotovo se ga veselite. Bi mi pomagali, prosim, na naši strani sestaviti praznični šopek s svojimi prispevki?

Živa

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJAN

S čebelami k partizanom

Miren in resen obraz brez opozorila plane v nalezljiv smeh; očala zdrknejo na nos in roka poroma k čelu.

»Ti bi torej rada pisala o mojem odhodu med partizane?! Pa saj sem to že večkrat povedal.«

»Nič ne de, povedali ste. Vendar le malokdo ve, da smo imeli tudi partizanske čebele, in to po vaši zaslugi. Navsezadnje pa vaša zgodba o partizanskih čebelah pripoveduje tudi o strasti, o delu, ki vas spremlja vse življenje in ga ni prekinil niti vojni čas. Vaše čebelarjenje je nekaj takega, kar si predstavljamo, kadar govorimo, da bi moral vsak človek imeti poleg vsakdanjih obveznosti in dela še nekaj, kar bi bilo čisto njegovega, kar bi ga spremljalo ne kot breme in ne kot obveznost.«

Čebelariti je začel že v srednji šoli. Nekoč je na vrtu našel roj in ga spravil v doma narejeni panj. Čebele so čez zimo poginile, kljub temu pa je fanta dogodek na vrtu tako prevzel, da si je želel novih čebel. Inštruiral je sošolca, tigar oče je izdeloval panje. Ta mu je tudi obljubil, da lahko enega dobi, če bo njegov sin izdelal razred. Fant je »zdelal«, Stane pa je dobil svoj novi pravi panj. Od tistega časa pa vse do začetka vojne je poleg učenja in vseh drugih študentskih in uslužbenških nalog čebelaril. Tudi delo in odgovorne ilegalne naloge na terenu (sekretar teenskega odbora OF za Bežigradom) od začetka vojne pa do leta 1943 niso prekinile njegove skrbi za čebele.

»Na terenu je postajalo vse nevarnejše in treba je bilo razmišljati o tem, kako se prebiti k partizanom. Bil je čas pred kapitulacijo Italije. Čebele sem imel na Lavrici. Zaprošil sem oblasti za dovoljenje, da jih v panjih prepeljem na Dolenjsko (na pašo). Dovoljenje so mi izdali, in treba je bilo urediti še za vagon na železnici. Kajti čebele je bilo treba prepeljati z vlakom do Radohove vasi. Tisto z vagonom je bilo urejeno hitro. Panje so mi pomagali nalagati Lahi in bili pri tem še zelo uslužni.«

Tisti uslužni Lahi na postaji niso vedeli, da se pelje Stane Mihelič s svojimi čebelami vred k partizanom. Čebele so nekaj časa ostale pri nekem kmetu, potlej pa, ko je Stane Mihelič srečal nekoga navdušenega čebelarja pri St. Lovrencu, mu jih je zaupal v varstvo.

Prenekateri kilogram medu teh čebel je sladkal partizanski čaj in »morda« se nasmiha Stane, »njihove potomke še sedaj brenčijo po mojih panjih.«

Gotovo brenčijo, saj so kot kraljice negovane in strokovno oskrbovane. Opazovanje in natančno delo s čebelami pa sta Staneta Miheliča spodbudila tudi k strokovnemu delu, pisanju sestavkov o čebelarstvu.

Pa bodi dovolj o čebelah. Čeprav so njegove življenjske spremljevalke, je to vendar le hobi.

Slavist, profesor po poklicu, je že pri partizanih dobil naloge, ki so terjale mnogo pisanja. V štabu Cankarjeve brigade je bil zadolžen za poročevalsko delo. Poročal je Glavnemu štabu o bojih te brigade, o posameznih bitkah pa skupaj s tovariši, ki so tudi delali kot poročevalci, pripravljali ciklostirana propagandna besedila.

»Pisali smo takele brošure: 'Zdenska vas', 'Trebne', 'Ig'... vsaka je pripovedovala o naših akcijah. Izdali smo tudi Izbor iz bojev Cankarjeve brigade do kapitulacije Italije.«

Zena Milka, ki sedi poleg naju, ga zbada in pove zgodbo o tem, kako je prišel kot »prvi partizan« v osvobojeno Ljubljano.

»Sedel je v novi uniformi v nekem odprtem avtomobilu. Bil je prvi partizan, ki sem ga videla sredi Ljubljane. Tako pomembno je sedel v tistem avtomobilu, da sem si potihem mislila: 'Mora biti gotovo že general'.« Ni bil general, toda biti med prvimi partizani v osvobodjeni Ljubljani, je bilo takrat najbrž prav tako pomembno.

O partizanskih spominih ne pripoveduje pogosto. Le če je družbica pri-

jetna in ga domači nagovorijo, pove o tem ali onem dogodku svojo veselo interpretacijo.

»En dogodek iz moje partizansčine pa je le tolikan poseben, da ga lahko omeniš.« Naključje nad naključji bi lahko dejali. V enem dnevu so se mimo vsakršnjega dogovarjanja srečali v Starih žagah bratje Mihelič. Vseh pet! Stane je bil po opravih na Rogu in je obiskal brata, slikarja Franceta. Ta je imel delavnico (delovni atelje) v partizanskih Starih žagah. »Ni minilo četrh ure, ko je na vratih stal tretji brat, Edi.« Ko pa so se začeli pogovarjati o srečnem naključju, sta se pojavila še Jože in Miha. Pri tem je treba pripomniti, da je vsak od bratov partizanil v drugi enoti in Edi celo na Gorenjskem.

»Se en tak utrinek iz mojih partizanskih let bi utegnil biti zanimiv za bralce. To je bila naša pot na Primorsko marca 1945 v skupini z Borisom Kraigherjem, Vitom Kraigherjem, Bevkom in drugimi. Komaj smo prišli tja, že je začela zadnja ofenziva in tokrat je padel v ujetništvo Vito Kraigher. Listal je po gosto popisanih lističih partizanskih zapiskov in dnevni-ka. Pa je bilo teh strani preveč in sva se dogovorila, da bo tista pot na Primorsko raje zaživel na straneh našega časopisa kdaj drugič kot samostojna pripoved.«

Naj naštejemo še vse naloge in funkcije, ki jih je Stane Mihelič opravljal po končani vojni? Preveč naštevanja bi bilo. Vse te naloge in službe so bile tesno povezane s slovenskim jezikom in šolstvom. Tudi v zamejstvo, na Tržaško ga je zaneslo službovanje. Marsikaj bi nam lahko povedal o delu in težavah naših rojakov, toda vse to bi moral biti nov pogovor. Tega pa končajmo, kot smo ga začeli – s čebelami.

Panji Staneta Mihelca so razkošna stanovanja ti-sočev drobnih čebeljih delavk. Gospodarju za njegov trud in skrb pridno polnijo satovje z medom, ki vonja po sivki, tam-mariski in opojnih ob-morskih rastlinah, kjer je njihova paša.

Bojana Žokalj-Jesih

Borci in gimnazijci prepevali

Borci krajevne skupnosti Kajuh v Celju so bili nemalo presenečeni, ko so dobili vabilo iz gimnazije. Mladi so takole napisali:

»Rojstvo naše domovine želimo proslavljati z vami, ki ste prispevali vsak svoj delež v mozaiku oblikovanja nove družbene ureditve, v kateri imamo mladi možnosti ustvarjanja.«

Tik pred praznikom so borci v polnem številu prišli na proslavo ob dnevu republike v gimnazijo. V imenu delovne skupnosti in mladine jih je pozdravil prof. Kozinc. V programu, ki so ga izvedli dijaki prvega in drugega letnika, se je prepletal pogovor današnje mladine o narodnoosvobodilnem boju z recitalom partizanske poezije, glasbo in petjem.

Ko se je predsednik združenja v imenu borcev zahvalil za prisrčno povabilo, bi se naj razšli. Ampak, kot da ni bilo nikomur do tega. Spontano je zadonela pesem. Borci in mladinci so skupaj prepevali partizanske pesmi.

NOVI TEDNIK – 9. decembra 1979

Z dinarjem proti dinarju

Koliko nesejo Jugoslovani domače in tuje valute v tujino?

Statističnih podatkov o tem ni, ker je to praktično nemogoče spremljati. Obstajajo samo najbolj grobe ocene, ki jih lahko rabi kot orientacijo. Te ocene izhajajo iz tega, da je s predpisi dovoljeno nesti čez mejo 1500 dinarjev, in da letno okoli 20 milijonov Jugoslovancev odpotuje v tujino. Če se tako dobljenemu znesku dodajo še tuje valute, ki jih državljanji vsako leto dvignejo iz svojih deviznih knjižic in glede na predpostavko, da jih porabijo v tujini, pridemo do ogromnega zneska tri milijarde dolarjev. Vsako leto, vsaj toliko, Jugoslovani nesejo v tujino. Rečemo vsaj, ker je to vsota, ki jo lahko nesejo zakoniti. Pogosti prekrški, seveda samo tisti, ki jih cariniki odkrijejo, govore, da je ta znesek verjetno mnogo večji.

Torej: jugoslovanski državljanji nesejo vsako leto v tujino okoli tri milijarde dolarjev, od katerih gre dobrišen del za nakup blaga.

POLITIKA – 18. novembra 1979

Življenje ni praznik...

Mija Aleksić je v eni zadnjih nastopov na »Trnoviziji« pripovedoval, kako je svojega znanca, ki je bil petindvajset let v tujini, pa je prišel domov na obisk, sredi popoldneva na delavnik vodil po Beogradu od kavarne do kavarne, da bi ob kavi malce poklepetala. Ko v nobeni nista uspela najti niti enega samega prostega stola, se je znanec obrnil k Miji Aleksiću, in ga roteče povprašal: »Povej mi, kaj je danes pri vas: ali imate državni praznik ali pa štrajkate?« Stotisoči, ki so slišali in gledali v beograjskem nedeljskem televizijem popoldnevu Aleksićevo »Trnovizijo«, so se ob teh besedah gromko zasmeli. Samo, meni se zdi, da se na to temo ne bomo mogli več dolgo smejati...

Sicer pa, saj po take in podobne »vzore« ni treba hoditi ravno v Srbijo ali Beograd. Dovolj je, če se sredi popoldneva ozremo po lokalih v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju ali v drugih slovenskih mestih. Tudi tu so se

deži v kavarnah in restavracijah kar dobro zasedeni z gosti, ki bi morali biti tisti čas pravzaprav na delovnem mestu. Na trgih in v veleblagovnicah bomo srečali tovarišice z mrežami in cekarji, ki so »samo za trenutek« skočile iz svojih delovnih organizacij, pa se ti »trenutki« kar pošteno raztegnejo. Ali ste že opazili, kako se avtomobilski promet v naših mestih takoj po trinajst uri na vso moč zgosti? Zakaj, zabo-ga, ko pa traja delovnik do štirinajste ure? Mar vse to ne priča v korist trditve, da je naš odnos do dela slabši, kot je bil kdajkoli poprej?

Zamujamo torej na delo, zapuščamo delovna mesta v delovnem času, kakor da se to razume samo po sebi, hkrati pa se na vse pretege trudimo – ne, kako bi bolje delali, temveč, kako bi prišli do bolniškega staleža. Podatki o tem – imam jih za Slovenijo – so v resnici zaskrbljujoči, število delavcev, ki so v bolniškem staležu, je iz leta v leto večje. Če je bilo v prvih šestih mesecih lani v povprečju vsak dan odsotnih 4,8 odstotka zaposlenih, se je ta številka v prvem polletju letos dvignila na 5,95. Ali z drugimi besedami: lani je bilo vsak dan odsotnih 38.822, letos pa že 41.744 zaposlenih. Lahko pa rečemo še drugače: vsak dan »stoji« deset kar velikih slovenskih tovarn (to-varno s 4000 zaposlenimi lahko, vsaj v slovenskih razmerah, označimo za veliko), ker so delavci pač v bolniškem staležu!

... Če bi imeli tak odnos do dela, bomo danes delili nagrade tistim, ki ne zamujajo, jutri onim, ki z dela ne odhajajo pred končanim delavnikom – ali bomo pojutrišnjem že posebej nagrajevali tiste, ki bodo sploh prišli na delo? Od česa bomo pa živeli? Višji standard in udobne življenjske pogo-je si lahko ustvarimo samo z boljšim in marljivejšim delom.

Mar smo res že čisto pozabili na verz pesnika, ki pravi: »Življenje ni praznik, je delovni dan...?«

7 D – 6. decembra 1979

Kruh na smetišču

Če sem zapisal, da se nam ne kaže preveč postavljati z rekordom o porabi kruha, pa moram takoj dodati, da se moramo naravnost sramovati še enega rekorda, ki je – žal – tudi v naši lasti: deset odstotkov letne proizvodnje kruha ali z drugimi besedami 1,4 milijona ton (!) zmečemo med smeti. Milijardo in štiristo milijonov kilogramskih hlebocev kruha odvržemo vsako leto v smetnjake. Porazen in hkrati prestrašujoč podatek. In tistih odvrženih deset odstotkov letne proizvodnje je le jugoslovanski povpreček, v Sloveniji je še višji, saj trdijo strokovnjaki, da odvržemo pri nas kar dvajset odstotkov kruha, ki ga spečejo slovenske pekarnice.

7 D – 22. novembra 1979

Niti ni – veliko

Koncertne agencije so objavile cenik uslug za sprejem novega 1980. leta. Hotelom se ponujajo: »Dubrovniški trubadurji« (tri dni) za 244.000 dinarjev, »Novi fosili« za 250.000, Ivica Šerfezi in Ljubka Dimitrovska (z orkestrom) 250.000, Tereza Kesovija (dva dni) in klavirist 186.000, Neda Eržišnik (dva dni) 60.000, »Sedmerica mladih« (dva večera 230.000), »Indeksi« 120.000... Če to računamo v starih dinarjih, potem so omenjeni honorarji 25.000.000, 35.000.000, 16.000.000, 23.000.000, 6.000.000... Niti ni – veliko, če vemo, da gre za sprejem novega leta, ki je enkrat v 365. dneh; honorarji tujih vokalnih umetnikov so precej višji in v devizah; ljudstvo želi plačati – zakaj bi jim ne vzeli denarja?!

Honorarji so danes videti previsoki, če deset let bodo to običajni za-sluzki mnogih poklicev, resnici na ljubo – letni zaslužki.

NIN – 25. novembra 1979